

Måndagen den 12 maj fm.

Kl. 11.00

*Kompletteringsval till
utskott*

*Om Sovjets iakttagan-
de av avtalet om
mänskliga rättigheter*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i finansutskottet under Bo Söderstens ledighet anmält hans ersättare Krister Andersson.

Andre vice talmannen förklarade vald till

suppleant i finansutskottet

Krister Andersson (s)

2 § Justerades protokollen för den 29 och 30 april.

3 § Svar på interpellation 1985/86:162 om Sovjets iakttagande av avtalet om mänskliga rättigheter

Anf. 2 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Hadar Cars har frågat mig om jag vid de samtal jag hade under mitt besök i Moskva tog upp händelsen utanför Öland i augusti 1985, då en flyende besättningsman infångades och återfördes till ett sovjetiskt fartyg, samt om det eventuella resultatet av mina samtal med de sovjetiska ledarna i olika frågor om mänskliga rättigheter.

Av den rapport som utrikesdepartementet vid det aktuella tillfället erhöll från den polismyndighet som handlade ärendet framgick, att besättningen på det sovjetiska fartyget agerat på ett sätt som strider mot svensk lag. Enligt polisens uppfattning hade besättningsmannen som tagit sig i land avgett en trovärdig berättelse. UD har inte ifrågasatt denna bedömning. Mot denna bakgrund påtalade UD det inträffade för en representant för den sovjetiska ambassaden i Stockholm redan samma dag.

Avsikten med vårt agerande var naturligtvis att förhindra ett upprepan-
de av händelsen. Jag utgår från att vi uppnått det syftet. UD:s bedömning är att det inte finns någon möjlighet att med utsikt till framgång nu inskrida till

förmån för den besättningsman som återfördes till fartyget. Jag delar denna uppfattning.

I den mer allmänna frågan om mina samtal i Moskva vill jag framhålla följande. Regeringen har vid åtskilliga tillfällen givit uttryck åt sin oro över situationen beträffande de mänskliga rättigheterna i Sovjetunionen. Vi hade under mitt besök i Sovjetunionen tillfälle att dryfta frågor om mänskliga rättigheter med den sovjetiska ledningen. Vi tog upp såväl den mer allmänna frågan om bristande respekt för dessa rättigheter som vissa särskilt angelägna enskilda fall.

Jag är beredd att närhelst ett lämpligt tillfälle ges fortsätta denna dialog i frågor om mänskliga rättigheter med företrädare för Sovjetunionens regering. Vi kommer inte att tveka att även i andra sammanhang klargöra vår inställning till kränkningar av de mänskliga rättigheterna, oavsett i vilka länder de förekommer.

Anf. 3 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Två män flyr från en diktaturstat. De når båda svenskt territorialvatten. Det innebär att de kommit in i Sverige. Det svenska territorialvattnet kring Öland är självfallet lika mycket Sverige som t. ex. Hårsfjärden eller Helgeandsholmen. Från Sverige rövas den ene flyktingen, Vladil, tillbaka till Sovjet av besättningen på den fisketrålare som männen flytt från. Den andre flyktingen, Alfonsas Sakauskas, lyckas de inte infånga.

Uppenbart är att vi här har att göra med ett klart fall av kidnappning – ett brott både mot svensk rätt och mot folkrätten. Statsministerns svar ger mig skäl att utgå från att han instämmer i den beskrivning jag gett och delar de uppfattningar jag, så här långt, har redovisat.

När dramat utspelades, den 4 augusti förra året, befann sig Sovjets vice utrikesminister i Sverige. Men regeringen tog inte upp det som inträffat vid Öland med honom. Den nöjde sig, som statsministern också anger i sitt svar, med att låta en tjänsteman på UD påtala det inträffade för en representant för den sovjetiska ambassaden. Detta var en tydlig signal till Sovjet. Och den signalen löd: Det här är ingen stor fråga för den svenska regeringen. Låt den inte störa arbetet med att på nytt förbättra relationerna mellan våra länder.

Genom telefonkontakter med Baltikum har jag erfarit att den från Sverige bortrövade Vladil helt nyligen skulle ha dömts för sitt brott att fly till Sverige. Domen blev fem års fängelse. En nära vän till Sakauskas dömdes samtidigt till ett och ett halvt års fängelse. Enligt vad Sakauskas sagt mig hade vännen inte på något sätt varit inblandad i eller informerad om flyktplanerna.

Kan statsministern bekräfta eller vederlägga de uppgifter jag här har lämnat? Eller har regeringen helt släppt fallet? Berör det statsministern om en person som har bortrövats från Sverige nu skall sitta fem år i fängelse?

I sitt svar anger statsministern att han delar UD:s bedömning att det inte finns någon möjlighet att med utsikt till framgång nu inskrida till förmån för den besättningsman som återfördes till fartyget. För egen del tolkar jag detta uttalande antingen som ännu ett uttryck för regeringens brist på intresse för saken eller som uttryck för en total uppgivenhet. Är det det senare hoppas jag att statsministern snabbt repar mod. Amnesty International och andra som kämpar för enskilda människors rätt vet att uthålligt och mödosamt

arbete kan ge resultat, även i situationer som förefaller hopplösa.

I sitt svar anger statsministern att avsikten med att UD-mannen påtalade det inträffade för en tjänsteman på Sovjetambassaden var att förhindra ett upprepande av händelsen. Statsministern säger också i svaret att han "utgår från att vi uppnått det syftet". Är det, herr statsminister, ett trovärdigt påstående? Tror statsministern verkligen att Sovjetledningen, med anledning av det inträffade, utfärdat instruktioner till befäl och besättning på sovjetiska fartyg om att de i situationer som den vid Öland inte skall förfölja flyende, om dessa skulle ha nått över gränsen till ett annat lands territorium eller territorialvatten? Jag kan på denna punkt tyvärr inte dela statsministerns optimism.

Herr talman! Uppenbart är att statsminister Carlsson inte har fört bortrövandet av Vladil på tal med sina värdar under statsministerbesöket i Moskva. Härigenom har ännu ett tillfälle försuttits. Kidnappning av flyktingar är ett allvarligt brott, och jag finner det orimligt att det inte har påtalats med de för brottet ytterst ansvariga.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Debatt med anledning av kärnkraftsolyckan i Tjernobyli samt svar på interpellationerna 1985/86:199 (delvis) om kärnkraftspolitiken och 1985/86:215 om kärnkraftsolyckan i Tjernobyli

Anf. 4 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Med anledning av kärnkraftsolyckan i Sovjetunionen vill jag lämna riksdagen en redogörelse för händelseförloppet, som vi nu känner det, och för de åtgärder regeringen vidtagit och avser att vidta. Med denna redovisning tar jag samtidigt upp de första fyra frågorna i Olof Johanssons interpellation om kärnkraftspolitiken och frågorna i Lennart Petterssons interpellation om kärnkraftsolyckan i Tjernobyli.

Med beklagande måste jag då först konstatera att vi fortfarande har otillräckliga uppgifter från Sovjetunionen om hur olyckan inträffade och vad som sedan skett vid kärnkraftverket. Det var främst tack vare en effektiv beredskapsorganisation och ett mycket förtjänstfullt och omfattande analysarbete vid våra myndigheter och reaktoranläggningar som vi, sannolikt snabbare än i något annat land, kunde skaffa oss en preliminär uppfattning om vad som hade skett. Med hjälp av våra egna analyser och uppgifter från experter utomlands kunde följande bild tecknas vid en föredragning som jag fick den 3 maj och som sedan dess har stått sig.

Den havererade reaktorn är den fjärde av fyra reaktorer i kraftstationen och togs i drift år 1984. Reaktorn, som är på 1 000 MW elektrisk effekt, är grafitmodererad och kyld med vatten. Enkelt uttryckt består reaktorn av en stor grafitcylinder, 12 meter i diameter och 7 meter hög. Genom cylindern går ca 1 700 vertikala kanaler, eller tuber, i vilka bränslestavarna finns. Dessutom finns det kanaler för styrestavar och mätinstrument. Genom kanalerna strömmar kylvattnet, som tar upp värme från bränslestavarna och

börjar koka. Ångan från de olika kanalerna leds i gemensam ledning till turbinen.

Ett par karakteristiska drag hos denna reaktortyp, jämfört med t. ex. de lättvattenreaktorer som är vanliga i bl. a. Västeuropa, är själva moderatoren av grafit och den förhållandevis lilla mängden kylvatten i härden. Grafit är en form av kol, vilket innebär särskilda problem och risker vid en eventuell överhettning. Ett förhållande som också kan ha haft betydelse för olyckan i detta fall är att reaktorn genom sin konstruktion innehåller mycket stora kvantiteter zirkonium. Vid överhettning, i detta fall sannolikt orsakad av kylmedelsförlust, reagerar zirkoniet med vattenånga och bildar vätgas, som under vissa förhållanden kan explodera. Bränslet har helt eller delvis smält. Brand har utbrutit i grafiten.

Vad som ursprungligen orsakade olyckan är som sagt inte känt. En teori som har förts fram från många håll är att det kan ha rört sig om elavbrott – följt av strejkande reservlaggregat – så att kylvattenpumparna stannat. Därefter har man förlorat kontrollen över processen.

Ett förhållande som torde ha haft betydelse för de radioaktiva utsläppens storlek är att reaktorn – enligt den dokumentation vi förfogar över – fanns i en byggnad av betydligt vekare konstruktion än de reaktorinneslutningar som vi är vana vid. Av fotografier som visats i sovjetisk television har framgått att överdelen av reaktorbyggnaden har förstörts, sannolikt efter explosion och brand. Detta kan förklara varför utsläppet av aktivitet till omgivningen blev så stort.

I vårt eget analysarbete var det av stort värde att det gick att få ett snabbt informationsutbyte med utländska experter som deltagit i OECD/NEA:s studier av svåra haveriförlopp. Bilder erhållna från den svensk-franska forskningssatelliten SPOT var också till stor hjälp.

Våra egna analyser av händelseförloppet överensstämmer i allt väsentligt med den information om haveriet som sedermera gavs i sovjetiska massmedia den 6 maj.

Enligt sovjetiska uppgifter är de övriga tre reaktorerna vid verket avstängda, och situationen vid anläggningen förbättras nu gradvis. Uppgifter i svenska tidningar anger att man skulle ha stängt av samtliga sovjetiska reaktorer av den nu aktuella typen, men Sovjetunionen har inte bekräftat att så är fallet.

Jag går nu över till att redovisa de konsekvenser i form av radioaktivt nedfall som konstaterats i Sverige och till att försöka bedöma tänkbara effekter i fortsättningen.

Det radioaktiva molnet från Tjernobyl kom genom sydostliga vindar att beröra framför allt Sveriges östra delar. Genom nederbörd kom radioaktiva ämnen att tvättas ur luften och lägga sig på marken, växter och ytvatten, med betydande lokala variationer. Den högsta markbeläggningen återfinns nu i området Uppsala–Västerås–Gävle, men även på andra platser är det lokalt hög beläggning. Strålnivåerna i dessa områden låg före helgen på 10–100 gånger den naturliga bakgrundsstrålningen. Myndigheterna bedömer inte att dessa nivåer skall innebära några påvisbara hälsorisker för befolkningen. I Sverige kan variationer av denna storleksordning förekomma på grund av skiftande berggrund.

Strålningen från marken mäts av strålskyddsinstitutet vid 25 fasta mätstationer, av FOA vid 7 mätstationer, av markpatruller och av flygplansbesättningar. Det radioaktiva innehållet i luften mäts kontinuerligt av mätare på marken och i flygplan. Sedan den 30 april har på grund av ändrad vindriktning luftaktiviteten allmänt sett sjunkit. Situationen i dag på morgonen har ytterligare förbättrats till följd av regnet och vindarna.

Främst på grund av att mjölkorna hittills har varit stallade har den uppmätta aktiviteten i mjölk varit låg. Efter mätningar av markaktivitet, speciellt avseende radioaktiv jod, har konstaterats så låga värden att korna har kunnat släppas på bete.

Någon aktivitet av betydelse har ej uppmätts i dricksvatten. Kött, konserver och rotfrukter utgör inga problem. Vårsådd kan ske liksom trädgårdsodling.

När det gäller vilka åtgärder som regeringen och myndigheterna har vidtagit kan jag redovisa följande.

På förmiddagen måndagen den 28 april larmades kärnkraftsinspektionen och strålskyddsinstitutets analysgrupp av Forsmarksverket, där onormala värden hade konstaterats. Beredskapsorganisationen på verket och på berörda myndigheter trädde i funktion. Man började omedelbart en närmare undersökning vid Forsmark. Regeringskansliet informerades.

Strax efter kl. 12 på måndagen, efter täta kontakter mellan Forsmarksverket, kärnkraftsinspektionen, strålskyddsinstitutet, försvarets forskningsanstalt och Studsvik, stod det klart att den förhöjda radioaktiviteten inte orsakades av fel vid Forsmarks kärnkraftverk. Mätningarna av radioaktiviteten intensifierades, för att man så snabbt som möjligt skulle få en kartläggning av strålnivåerna i Sverige. Vidare genomfördes analyser av vilka man kunde dra slutsatsen att de radioaktiva ämnena kom från en kärnkraftsreaktor, vars bränsle utsatts för mycket höga temperaturer. En presskonferens hölls kl. 16, där jag informerade om det aktuella läget.

Av de tidigare rådande vindförhållandena kunde konstateras att de radioaktiva ämnena kom österifrån. Källan var dock alltjämt okänd. Parallellt med att myndigheterna samlade och analyserade tillgänglig dokumentation, prövade olika hypoteser och utnyttjade sina kontakter i olika länder, satte jag mig i förbindelse med chefen för det internationella atomenergiorganet IAEA i Wien, som omedelbart vidtog åtgärder för att fastställa varifrån utsläppen kunde tänkas komma. Ett antal svenska ambassader instruerades att kontakta vederbörande regeringar för att efterhöra om någon olycka inträffat. Senare under kvällen meddelades officiellt från Sovjetunionen att en olycka hade inträffat i ett kärnkraftverk i Tjernobyl i Ukraina.

Redan på måndagen hade den svenska ambassaden kontakter med utrikesministeriet i Moskva, men fick då inga klarlägganden. På tisdagsmorgonen överlämnades en lista på frågor angående olyckan till den sovjetiska regeringen. Till den sovjetiska regeringen har vidare framförts att Sverige utgår från att full information om olyckan och den fortsatta händelseutvecklingen lämnas. Frågorna har, trots påminnelser, ännu inte besvarats, annat än genom den relativt översiktliga information som har lämnats via sovjetiska massmedia. Självfallet utgår vi från att vi får svar på våra frågor.

En fullständig och öppen information är en nödvändig förutsättning för vårt säkerhetsarbete och för den utvärdering som energirådet skall göra.

Jag kan emellertid, herr talman, nu meddela att enligt uppgifter jag har fått på morgonen har IAEA:s chef Hans Blix vid sitt besök i Moskva kommit överens med de sovjetiska myndigheterna om följande:

För det första: Mätvärden från sju stationer skall sändas till omvärlden. Så har också skett fr. o. m. den 9 maj. Bl. a. har SSI i Sverige regelbundet mottagit sådana informationer därefter.

För det andra: Ett möte för analys av händelseförloppet, av samma slag som det som skedde efter kärnkraftsolyckan i Harrisburg, skall äga rum hos IAEA före sommaren – det har också uppgivits att registreringen av händelseförloppet från kontrollrummet finns bevarad. Bedömningen är att ett sådant möte kan äga rum inom två månader.

För det tredje: De sovjetiska myndigheterna kommer att vara beredda att diskutera säkerhetshöjande åtgärder vid sina anläggningar.

De kommer, för det fjärde, också att vara beredda att diskutera konsekvenslindrande åtgärder.

För det femte kommer de att vara beredda att diskutera ett s. k. tidigt varningssystem.

Detta överensstämmer med de krav som rests och de initiativ som tagits från svensk sida bl. a. när det gäller IAEA:s arbete.

Under tisdagen utökade strålskyddsinstitutet de omfattande mätningarna i Sverige. Information till resenärer lämnades. Ett omfattande arbete har lagts ner av strålskyddsinstitutet, kärnkraftinspektionen, försvarets forskningsanstalt, SMHI och andra för att bedöma skadeutvecklingen vid det havererade verket och de meteorologiska förhållandena i syfte att få en bedömning av de fortsatta riskerna för Sveriges del.

Förberedelser vidtogs för att regeringen snabbt skulle kunna fatta beslut om bl. a. beredskapsåtgärder vid samtliga länsstyrelser i den händelse situationen skulle förvärras. En samlad bedömning av läget gjordes i regeringskansliet under tisdagseftermiddagen, varvid kunde konstateras att de strålnivåer som uppmätts och de väderprognoser som förelåg inte gav anledning att befara omedelbara hälsorisker för Sveriges vidkommande och inte heller visade på något behov av ytterligare beredskapsinsatser.

Vid den sovjetiske ambassadörens sammanträffande med chefen för UD:s politiska avdelning på onsdagsmorgonen framfördes Sveriges deltagande med anledning av den olycka som hade drabbat Sovjetunionen, vår beredvilligt att lämna stöd och ett upprepat krav på fullständig information. Från Sovjets sida utlovades då att Sverige skall få information om något händer i Tjernobyl som påverkar riskbilden.

Hög beredskap har under tiden hållits inom regeringskansliet, vid strålskyddsinstitutet och inom andra myndigheter. Strålskyddsinstitutet, som svarar för samordningen av arbetet, har under hand fått besked att erforderliga resurser vid behov skall stå till förfogande liksom att assistans skall lämnas från andra myndigheter och organ.

Omfattande mätningar och analyser av den radioaktiva beläggningen har genomförts. Vissa rekommendationer har lämnats till allmänheten. Likaså har rekommendationer gått ut beträffande lantbruket.

Även om situationen ännu inte normaliserats och utvärdering inte skett är min bedömning att vår myndighetsorganisation har fungerat väl. Det utesluter inte att förbättringar behövs. Jag har begärt redovisning av erfarenheterna från samtliga berörda. På grundval av denna redovisning kommer regeringen att ta ställning till vilka förbättringar som kan behövas.

Kan man nu, herr talman, av det som inträffat dra några slutsatser för Sveriges kärnkraftsprogram? Den frågan är naturligtvis svår att besvara i dag, eftersom vi ännu inte har fullständig kunskap och inte heller har haft möjlighet att göra den utvärdering som krävs.

Den havererade reaktorn skiljer sig i fråga om såväl reaktortyp som tillämpad säkerhetsfilosofi från vad som finns i Sverige. Vi behöver därför få mycket mer detaljerade uppgifter och göra ingående tekniska analyser för att kunna bedöma vilka konkreta slutsatser som eventuellt kan dras när det gäller våra svenska förhållanden. Kärnkraftinspektionen och strålskyddsinstitutet har inom sina resp. ansvarsområden inlett en systematisk utvärdering av vad som hänt och kommer att ge förslag till eventuellt erforderliga åtgärder. Bl. a. har generaldirektören vid haverikommissionen Göran Steen fått i uppdrag att göra en opartisk utvärdering av hur SSI:s och SKI:s organisation har fungerat i den här situationen. Jag vill dock i detta sammanhang erinra om att regeringen ställt internationellt sett mycket långtgående krav på de svenska reaktorinneslutningarnas förmåga att motstå de påkänningar som kan uppstå vid svåra härdhaverier.

En av hörnstenarna i den svenska energipolitiken är att energiförsörjningen skall ske under största möjliga hänsynstagande till säkerhet och miljö. Kärnkraftsprogrammet har hittills ständigt varit underkastat stränga regler och ingående kontroll. Filosofin har varit och är att säkerhetsarbetet ständigt skall drivas vidare. Mot bakgrund av den svåra olycka som nu har inträffat måste vi självfallet med stort allvar ställa frågan om det behövs ändringar i det svenska kärnkraftsprogrammet. Sveriges folk har i folkomröstning bestämt att kärnkraften skall vara en parentes i den svenska energiproduktionens historia. Kärnkraften skall i enlighet härmed vara avvecklad senast år 2010. Vi har självfallet ändå en förpliktelse att ständigt pröva de grundläggande säkerhetsbedömningarna för kärnkraften. En utvärdering av samma slag som den vi gjorde efter kärnkraftsolyckan i Harrisburg 1979 bör därför nu göras. Samtidigt måste vi pröva om andra omedelbara åtgärder, nationellt eller internationellt, behövs. Mot denna bakgrund har regeringen den 7 maj uppdragit åt rådet för långsiktiga elanvändnings- och elproduktionsfrågor att på nytt pröva de grundläggande kärnsäkerhetsfrågorna och deras inverkan på vårt kärnkraftsprogram. Uppdraget innebär att rådet skyndsamt skall klarlägga orsakerna till olyckan och kartlägga dess effekter. Vidare skall rådet utvärdera hur olyckan påverkar bedömningen av säkerheten vid de svenska kärnkraftverken. Slutligen skall rådet lämna förslag till åtgärder som ökar säkerheten i Sverige vid kärnkraftsolyckor utomlands. I samband med det nya uppdraget har rådet utökats.

Med denna utvärdering som grund kommer regeringen sedan att ta ställning till om det behövs förändringar i det svenska kärnkraftsprogrammet. Före ett sådant ställningstagande kommer regeringen att inbjuda de övriga riksdagspartierna till överläggningar.

För egen del är jag redan nu beredd att dra vissa slutsatser vad gäller vår beredskapsplanering, främst de mättnings- och förvaringssystem som vi har när det gäller radioaktivt nedfall.

Kompletteringar av beredskapen måste ske med avseende på en ökad planering för åtgärder till följd av olyckor utomlands. Jag har från strålskyddsinstitutet erfarit att detta arbete redan pågår. Vad det bl. a. är fråga om är att automatisera institutets mätstationer och komplettera dessa med varningssystem. Detta arbete har forcerats och kommer att vara slutfört efter sommaren. Mätberedskapen och informationshanteringen är andra områden som kommer att granskas och kompletteras om så erfordras. Ytterligare en rad viktiga åtgärder är redan nu föremål för diskussion. Regeringen hålls fortlöpande informerad om detta. Energirådet kommer självfallet också att informeras därom.

En annan slutsats som måste dras är att det internationella samarbetet måste utvidgas och förstärkas. Vissa avtal för internationellt informationsutbyte och ömsesidig hjälp m. m. vid kärnkraftshaverier finns visserligen. Mellan de nordiska länderna och IAEA finns således sedan år 1964 ett avtal om samarbete och bistånd i händelse av olycka som leder till radioaktiv strålning. Mellan Sverige och Danmark finns ett särskilt avtal om informationsutbyte och samarbete om beredskapsplanering i anslutning till Barsebäcksverket. När avtalet undertecknades uttalade jag på den svenska regeringens vägnar att lokaliseringsfrågan hör till de säkerhetsfrågor som bör beaktas när en plan som skall reglera kärnkraftsavvecklingen läggs fast. Mot bakgrund av detta och den av riksdagen fastlagda principen att säkerhetsfrågor skall avgöra takten och turordningen för hur olika reaktorer skall tas ur drift är vi självfallet beredda att diskutera dessa frågor med den danska regeringen. Jag vill understryka att det arbete som sker inom ramen för Barsebäcksavtalet präglas av stor öppenhet och vilja att finna gemensamma lösningar från ömse håll.

IAEA har år 1984 också gett ut riktlinjer som kan tjäna som modell för avtal om ömsesidigt bistånd vid kärnkraftshaverier och radioaktiva olyckor. Däremot har IAEA inte som reguljär arbetsuppgift att granska säkerheten i kärnkraftverk; IAEA:s ansvar är framför allt att kontrollera att klyvbart material inte förs från civil till militär användning.

Det finns vidare ett sedan tidigare etablerat samarbete mellan Östersjöländerna beträffande mätdata om utsläpp och övervakning av radioaktiva ämnen. Detta arbete ingår fr. o. m. i år i arbetet inom den s. k. Helsingforskonventionen – konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö. Även utsläpp av farliga ämnen i luften och på annat sätt omfattas av konventionen. Bl. a. finns det ett etablerat rapporteringssystem mellan strandstaterna vad gäller utsläpp till sjöss som kan föranleda bekämpningsinsatser.

IAEA har, tillsammans med ett antal andra FN-organ, kartlagt mätutrustning, personalresurser osv. som kan stå till förfogande för assistans till medlemsstaterna vid kärnkraftsolyckor.

OECD:s kärnenergiorgan NEA har ett väl fungerande samarbete mellan medlemsländerna, omfattande bl. a. utbyte av information om inträffade händelser och utvärderingar därav. Sedan år 1983 har även IAEA ett system

för rapportering av incidenter. Sovjetunionen och andra statshandelsländer har samtyckt till att delta i detta, men hittills har rapporteringarna från dem varit begränsade.

Det är angeläget att nu snarast utvidga och förbättra samarbetet. Vi måste alltså fördjupa den reguljära informationsinsamlingen i fråga om olika länders kärnkraftsprogram – med avseende på reaktorkonstruktioner, säkerhetsfilosofi osv. – så att t. ex analysarbetet vid olyckor underlättas. Vidare måste vi verka för att förbättra IAEA:s rapporteringssystem och för att enligt de regler som gäller för systemet få in rapporter från alla medlemsländer som har kärnkraft.

Slutligen måste vi genom såväl multilaterala som bilaterala avtal åstadkomma garantier för att information omedelbart och med erforderliga detaljer kommer att spridas till alla nationer som kan tänkas bli berörda av en större kärnkraftsolycka. Detta är avgörande för att dessa i sin tur skall kunna vidta eventuellt behövliga motåtgärder för att skydda befolkningen.

Mot denna bakgrund har regeringen beslutat att ta en rad internationella initiativ. Således kommer regeringen att verka för en multilateral överenskommelse med bredaste möjliga anslutning om säkerhetsåtgärder vid kärnkraftsolyckor. Som ett led i detta arbete kommer regeringen att verka för en överenskommelse om fullständigt informationsutbyte och samarbete i samband med olyckor och tillbud samt säkerhetshöjande åtgärder mellan staterna i Europa. Särskilt angeläget är att en sådan överenskommelse träffas mellan Östersjöstaterna enligt förebild från det dansk-svenska Barsebäcksavtalet.

Sveriges representant i IAEA:s styrelse kommer att instrueras att lägga fram förslag om att vidga organisationens uppgifter vad gäller reaktorsäkerhet – bl. a. definition och fastställande av internationella säkerhetskriterier samt inspektion och kontroll därav, informationsutbyte vid kärnkraftsolyckor samt analyser och utvärderingar av olycksförlopp. Vidare kommer förslag att läggas fram om ett förbättrat reguljärt informationsutbyte och en höjd ambitionsnivå vad gäller bistånd vid stora olyckor. Samtidigt kommer vi att driva vidare våra tidigare väckta förslag om separation mellan civila och militära program i kärnvapenstaterna, vilket kommer att främja möjligheterna att få såväl en god kontroll över säkerheten vid civila kärnenergianläggningar som en bättre garanti mot överföring av klyvbart material till militär användning.

I samband med ett sedan tidigare planerat möte med den svensk-sovjetiska blandade kommissionen för ekonomiskt och tekniskt-vetenskapligt samarbete erbjuder sig redan i nästa vecka ett första tillfälle att diskutera framtida samarbete med Sovjetunionen kring kärnkraftens säkerhetsfrågor.

Herr talman! Kärnkraftsfrågan har på ett sätt som få andra frågor delat det svenska folket. Besluten i samband med folkomröstningen syftade till att finna en lösning, som kunde ena vårt folk, som byggde på respekt för den oro som många människor känner för kärnkraften och som långsiktigt tryggar vår energiförsörjning. Det finns anledning att här i dag slå fast att detta fortfarande är vårt gemensamma ansvar.

Den allvarliga olycka som har inträffat gör att vi med eftertanke och ödmjukhet än en gång måste pröva kärnkraftens säkerhetsfrågor och frågan

*Debatt med anledning
av kärnkraftsolyckan i
Tjernobyli samt svar på
interpellationer om
kärnkraftspolitiken*

om hur vi tillsammans skall kunna utforma ett energisystem för framtiden som uppfyller högsta möjliga krav när det gäller säkerhet och miljö.

*Debatt med anledning
av kärnkraftsolyckan i
Tjernobyl samt svar på
interpellationer om
kärnkraftspolitiken*

Anf. 5 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det är naturligt, riktigt och viktigt att bli orolig vid svåra olyckor. Oron och eftertänksamheten är de viktigaste drivkrafterna bakom arbetet att göra samhället säkrare. Vår öppna livsform säkerställer att människors krav tas på allvar.

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl väcker frågor på flera olika plan. Tekniskt är det väsentligt att noga granska vad det var som gick på tok och varför – möjligen – många kom till skada.

För åtskilliga människor är emellertid inte kärnkraften bara en teknik bland andra för att producera elektrisk energi. Kärnkraften handlar också om moral – gentemot oss själva, men framför allt gentemot kommande generationer.

Till slut ställs i dag också frågor utifrån ett snarast demokratiskt perspektiv. Är det inte rimligt, undrade en reporter för några dagar sedan, att stänga av kärnkraften när så många som 60 % av svenska folket säger sig vara emot den?

Kring dessa tre spörsmål, herr talman, kommer mitt anförande i det följande att kretsa. Jag håller det mot bakgrund av ett tidigare engagemang för linje 1 i folkomröstningen om kärnkraften men också en tioårig medverkan i kärnkraftinspektionens styrelse.

I tekniskt hänseende klarnar nu gradvis bilden av vad som hände, sannolikt natten mellan den 25 och 26 april, i den fjärde reaktorn i Tjernobyl i Ukraina. Av någon orsak bröts av allt att döma strömmen, bl. a. till de pumpar som förser reaktorn med kylvatten. Det inledde ett olycksförlopp som reaktoroperatörerna inte förmådde hantera.

Ett strömavbrott skulle nu emellertid inte ha behövt få några drastiska konsekvenser, om det inte varit för det faktum att reservverket inte startade. Utan kylning överhettades reaktorbränslet snabbt.

Att reaktorn kunde förlora strömtillförseln är den första allvarliga tankeställaren, först och främst för ryssarna och i betydligt mindre grad för oss svenskar, som vetat att detta kunde ske och anpassat våra säkerhetssystem därefter.

Det överhettade reaktorbränslet i Tjernobyl gav upphov till den vätgasexplosion som sprängde reaktorn. Explosionen i reaktorn ledde till ett betydande utsläpp av radioaktiva ämnen. Den sönderfallna reaktorbyggnaden gav de radioaktiva partiklarna fritt utlopp till atmosfären.

Här ligger, herr talman, en betydelsefull och sedelärande skillnad mellan olyckorna i Tjernobyl 1986 och i Harrisburg 1979. Vid tillbudet på Three Mile Island, som i grunden skakade om kärnkraftsdebatten, inte minst i vårt land, kom praktiskt taget ingen radioaktivitet ut till omgivningen. Ingen människa behövde evakueras, ingen kom till skada.

Skillnaden ligger i allt väsentligt i den s.k. reaktorinneslutningen, det betonghus som ryssarna uppenbarligen aldrig tyckt vara särskilt viktigt, men som vi i västvärlden i praktiken sett som själva förutsättningen för att

kärnkraften säkerhetsmässigt framgångsrikt skulle kunna konkurrera med andra energikällor.

Trots att omgivningskonsekvenserna av Harrisburgolyckan blev försumbara utnyttjade likväl USA, Sverige och många andra länder med oss den nya kunskapen till att förebygga nya olyckor. Vårt land investerade som en självklarhet i ytterligare säkerhet. Frågan är vad Sovjetunionen gjorde under samma tid.

När vi i Sverige hävdar att våra reaktorer är säkrare än de sovjetiska är det alltså inte någon form av nationalchauvinistiskt skryt utan en fast realitet. Användningen av kärnkraft i vårt land bygger på en jämfört med Sovjetunionen väsensskild säkerhetssyn. För oss har det aldrig varit tillräckligt att steg för steg minska risken för att olyckor skall kunna inträffa i kärnkraftverken. Liksom vid all annan verksamhet vet vi att hur framgångsrika vi än är i detta hänseende kan någonting någon gång likväl gå fel.

Det är därför vi bygger våra reaktorinneslutningar, för att hålla kvar eventuella utsläpp inom anläggningen. Ja, så långt går vi t. o. m. att vi genom filteranläggningar förbereder avluftning av inneslutningarna om trycket också inne i dessa skulle bli för högt. Det är därför vi inte nöjer oss med något enda eller några få dieselaggregat för att ta över elförsörjningen till kylpumparna, om huvudströmmen skulle falla bort. Tjernobyl lär oss hur förutseende denna politik har varit. Den har varit värd varenda krona den kostat.

Herr talman! Den slutgiltiga tekniska slutsatsen av olyckan i Tjernobyl kommer det att ta tid att dra. Att regeringen nu tar initiativ till en genomlysning av olyckans verkliga innebörd och dess eventuella konsekvenser för den svenska energipolitiken välkomnar vi moderater. Samtidigt som vi säger detta vill vi emellertid understryka följande:

Varje analys av kärnkraftens framtid i vårt land måste ske i en objektiv jämförelse mellan kärnkraften och de alternativ som i varje given situation står till vårt förfogande. Situationen är aldrig så enkel att man kan ta ställning till varje energikälla för sig. Skulle Sverige i dag av någon anledning dra slutsatsen att kärnkraften skall stängas av, finns det i realiteten bara två sätt att kompensera bortfallet av elektrisk ström: genom att återgå till en förtröstan på oljan eller genom att i stor skala introducera kol.

Jag skall inte här diskutera de ekonomiska konsekvenserna av en sådan politik. I skuggan av Tjernobyl känns det inte särskilt riktigt. Både oljan och kolet har emellertid uppenbara, väl kända negativa konsekvenser för miljön. Försurningen smyger sig på oss – tyst och till en början ogripbar, men till slut förödande till sina konsekvenser.

Det hävdas ibland, herr talman, att s. k. alternativa energikällor eller sparande skulle kunna förlösa oss från kärnkraften utan att vi för den skull behövde bli mera beroende av oljan eller tvingades satsa på kolet. Att en sådan förhoppning är ogrundad tror jag att också de politiker som nu menar att vi utan drastiska konsekvenser för människor och miljö kan stänga såväl Ringhals 2 som Barsebäck innerst inne är medvetna om.

På samma sätt som Sverige förmådde utnyttja erfarenheterna av Harrisburg är det nu nödvändigt att dra lärdom av Tjernobyl. Få – om ens några – tecken tyder emellertid på att det svenska reaktorprogrammet i tekniskt

hänseende bör bedömas på något väsentligt annorlunda sätt i dag och i morgon jämfört med i går.

Men, herr talman, kärnkraften är för många människor inte bara eller ens främst teknik. Det handlar också om moral – ansvar för generationer som ännu inte kan säga sin mening.

Att kärnkraften ses i ett sådant perspektiv är värt respekt. Tjernobylolyckan kommer – bortsett från dem som redan dött av strålskador – att medföra problem inte minst för jordbruk och vattenförsörjning, problem av en karaktär som vi helt enkelt inte är vana att hantera. Kärnkraftens avfall skall en gång tas till vara på ett sätt som garanterar säkerheten för generationer.

Allt detta känns unikt, inte minst när vi tar del av rapporteringen från Sovjetunionen. Likväl är det det inte. Långsiktigheten är en del av den samhällsform som på plussidan har all den trygghet, den frihet från fattigdom och nöd som är fundamentet för ett gott liv.

Nästan allting vi gör i dag får konsekvenser för hur det blir i morgon.

Det jag nu sagt är sant också i fråga om all energiproduktion. I synnerhet gäller detta om kolet och oljan, de verkliga alternativen till kärnkraften, som jag tidigare sade.

Herr talman! De senaste årens viktigaste miljödebatt har handlat om försurningen. En avgörande del av denna beror direkt på den industrialiserade världens förbränning av fossila bränslen. Försurningen underminerar dagligen – här och nu – centrala betingelser för mänskligt liv. Skogar, marker och sjöar dör.

För oss moderater har kampen mot försurningen högsta prioritet. Att medverka till energibeslut som slår väl balanserade ekologiska system i spillror skulle kännas motbjudande eller – om man så vill – som ett svek mot de förväntningar kommande generationer har rätt att ställa på oss. Kärnkraften är under alla normala omständigheter överlägsen både kolet och oljan.

Detta är den andra sidan av kärnkraftens moral. Att stänga kärnkraftverk fredar kanske samveten men väcker – eller borde i varje fall väcka – nya som i sak är långt allvarigare.

Herr talman! En moralisk dimension av Tjernobylolyckan av en helt annan karaktär gäller Sovjetunionens totala nonchalans gentemot sina grannländer – för att inte tala om hänsynslösheten gentemot sitt eget folk.

Regeringen har med rätta kritiserat Sovjetunionen för den bristande öppenheten i olycksrapporteringen. Vår gemensamma uppgift är nu att tillse att ett tillförlitligt internationellt rapporteringssystem etableras i syfte att förbättra förvarningen vid radioaktiva utsläpp. Bilateral överenskommelser kan behövas mellan Sverige och Sovjetunionen i syfte att säkerställa våra intressen, inte minst när det gäller kärnkraftverken i den västra delen av Sovjet.

Kärnkraften är i detta perspektiv internationell. Dess säkerhet gäller alla länder. Det är i det internationella umgänget som Sverige, med våra säkerhetstraditioner, kan göra den avgörande insatsen. Den uppblående debatten om kärnkraften i vårt land får inte tillåtas skymma detta faktum.

Att Sovjet nu enligt energiministern utlovat åtminstone en beredvillighet att diskutera viktiga säkerhetsfrågor är ett första steg i ett arbete som utan dröjsmål måste leda till konkreta och handfasta resultat. Vårt eget arbete

efter Harrisburg kan, även om det inleddes på en långt högre säkerhetsnivå än den där den sovjetiska kärnkraften i dag befinner sig, tjäna som ett föredöme. Att ställa hårda krav på Sovjet är legitimt på grund av kärnkraftens internationella karaktär.

Herr talman! Olyckan i Tjernobyl har också rest frågetecken som ytterst sammanhänger med demokratin.

Enligt en SIFO-undersökning, genomförd omedelbart efter olyckan, skulle hela 60 % av svenska folket i dag säga nej till kärnkraften. Det är en historiskt sett stark meningsyttring som, hävdar en del, vi politiker har en skyldighet att gå till mötes.

Jag tvivlar inte själv på att SIFO i sin undersökning verkligen speglar stämmningsläget så som det var omedelbart efter olyckan. Lika litet tvivlar jag emellertid på att svaren ger sanningen i hela dess vidd.

För oss som är politiskt verksamma är det viktigt att bidra till att erfarenheterna av olyckan diskuteras och reds ut för alla dem som undrar. Vi har en uppgift att redigt framlägga de tillgängliga alternativen, att visa hur man, när man väljer bort någonting, också väljer till någonting annat. Vi måste jämföra, hur svårt det än må vara.

Att mot bättre vetande avstå från att ge svenska folket hela bilden av kärnkraftens i vårt land säkerhet och om de verkliga alternativens risker vore att svika våra demokratiska förpliktelser. Komplexa frågor med för många människor moraliska underströmmar lämpar sig särskilt illa för förenklingar.

Vårt demokratiska samhälls styrka är dess förmåga att kunna hantera också svåra olyckor på ett sätt som förenar eftertanke och hänsyn med realiteterna sådana de faktiskt är. Demokratin ger oss förutsättningar att behärska också avancerad teknik på människors villkor. Men det ställer krav på oss politiker som inte får svikas.

På denna avgörande punkt är slutna samhällen – som det sovjetiska – så oändligt sårbara. I Sovjet och samhällen av likartad karaktär går det helt enkelt inte att nå fram till dem som bestämmer. Kärnkraften körs med de risker makthavarna anser rimliga.

Att säkerheten vid sovjetiska kärnkraftverk är så undermålig är därför ingen tillfällighet. Det sovjetiska folket kan inte ställa några säkerhetskrav – om de ens fått reda på att det är viktigt att göra det.

Jag jämförde tidigare Harrisburg och Tjernobyl. Båda var betydande olyckor men hade vitt skilda konsekvenser för människor och miljö. Sovjetmedborgaren har skäl att förbanna ett samhälle som inte kostar på honom det skydd de öppna demokratierna med en omedelbar självklarhet anser att deras medborgare är värda.

Herr talman! Tjernobylolyckan har återigen ställt kärnkraften i den svenska debattens centrum. Det kommer att ta tid innan vi med säkerhet vet vilka slutsatser av olyckan vi skall dra i Sverige, men vi skall pröva erfarenheterna med den största öppenhet. Ett är emellertid säkert: en olycka i ett säkerhetsmässigt illa rustat verk i Sovjetunionen motiverar i sig ingen ny syn på kärnkraften i Sverige.

I stark sammanfattning, herr talman, hävdar vi moderater följande:

1. Hur allvarlig och omfattande Tjernobylolyckan var går ännu inte att i detalj avgöra. Klart är under alla omständigheter att det finns skäl att informationsmässigt rikta hård kritik gentemot Sovjetunionen. Först flera dagar efter olyckan medgav man att den faktiskt inträffat. Berättigade internationella krav stämplas nu i stället som antisovjetiska. Regler behövs för att göra olycksinformeringsen effektiv över gränserna.
2. Den svenska kärnkraften är säkrare än den sovjetiska. Likväl skall vi noga följa Tjernobylolyckans efterarbete för att se om något ytterligare kan göras för att öka säkerheten också i de svenska reaktorerna.
3. Ur den kunskap som i dag finns tillgänglig kan inte slutsatsen dras att en avstängning av den svenska kärnkraften bör aktualiseras. Varje förtida avveckling av våra kärnkraftverk innebär att en nysatsning måste göras i energianläggningar som från miljö- eller hälsosynpunkt är underlägsna kärnkraften. Framför allt gäller detta kol, som skulle bli ofrånkomligt i stor skala om kärnkraften skulle avvecklas nu. Våra tolv reaktorer bör därför utnyttjas så länge det är säkerhetsmässigt möjligt.
4. Hur kärnkraften en gång skall ersättas när dagens reaktorer tjänat ut finns det i dag varken anledning eller möjlighet att i detalj avgöra. Det är den generation som skall bära konsekvenserna som också skall fatta de avgörande besluten om sin egen framtid.

Anf. 6 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Låt mig först säga att jag tycker det var en värdefull och uttömmande redovisning av läge och vidtagna åtgärder som energiministern gav.

Den viktigaste lärdomen av olyckan i Tjernobyl kan vi redan dra. Den säger oss att det inte räcker att våra egna tolv reaktorer är säkra. När det radioaktiva molnet från Ukraina seglade in över vårt land gav det oss en erinran om hur beroende vi är av vad som sker och inte sker också i detta avseende i andra länder.

Harrisburgolyckan 1979 skakade kraftigt om också oss i Sverige. Den gav oss anledning att se över och skärpa säkerheten vid våra egna reaktorer, och den gav svenska folket möjlighet att säga sin mening om kärnkraftens roll i vår energiförsörjning. Den gav, så att säga, en indirekt effekt på vårt agerande.

Tjernobylolyckan berör oss mer direkt, inte bara därför att det synes vara ett långt allvarligare haveri utan främst därför att vi blivit direkt berörda av utsläppen av radioaktivitet. Vi har väckts till fördjupad insikt om hur utsatta vi är av verksamhet i vår omvärld som påverkar vår luft, våra vatten och våra skogar. Tjernobyl angår inte bara Sovjetunionen utan också Sverige.

Mot denna bakgrund är det ytterst angeläget att ett utbyte av teknologi och erfarenheter kring reaktorsäkerhet kommer till stånd. Regeringen har beslutat initiera ett sådant utbyte genom IAEA. Vår styrelserepresentant kommer att instrueras att ta upp frågan om att vidga IAEA:s mandat. När organisationen väl fått detta mandat, kan arbetet inledas med att utarbeta internationella säkerhetskriterier för kärnkraftverk samt kontroll av kärnva-penstaternas civila kärnkraftsprogram.

Det är ett klokt beslut regeringen fattat. Men det kommer med säkerhet att

ta tid innan arbetet satt några mera påtagliga spår i reaktorsäkerhetsprogrammen i de olika medlemsländerna. Även med höga tankar om IAEA som organisation finns det skäl att anta att denna process tar sin rundliga tid i anspråk. Jag menar att vi har mer bråttom än så. Denna väg måste därför kompletteras med direktkontakter med Sovjetunionen. Sanningen är ju att Sverige redan i dag kan dela med sig av erfarenhet och kunnande som skulle höja säkerheten vid kärnkraftverk i vårt grannskap.

Som en följd av tidigare erfarenheter har vi i Sverige beslutat om ett särskilt säkerhetsprogram för våra reaktorer. Vi drog sådana slutsatser redan efter olyckan i Harrisburg. Ytterligare säkerhetshöjande åtgärder övervägs. Även om våra reaktorer är av en annan konstruktion än den havererade reaktorn i Tjernobyl, så torde vi ha kunnande och erfarenheter som vi kan och bör dela med oss av. Vi bör göra det av omtanke om människor i Sovjetunionen, men också för vår egen säkerhets skull.

Sovjetunionen har enligt uppgift ytterligare 27 reaktorer av samma typ som den havererade i Tjernobyl. 13 av dem är av den större typen. Fyra ligger i Leningrad och en i Litauen, dvs. i vår omedelbara närhet. Den senare lär vara världens största reaktor. De utgör uppenbarligen en säkerhetsrisk inte bara för de närmast boende utan för stora delar av Europa.

De säkerhetskrav vi ställer på våra reaktorer skulle rimligen leda till att dessa reaktorer omedelbart ställdes av. Om våra reaktorer var av samma konstruktion borde vårt beslut vara snabbast möjliga avveckling.

Det är inte sannolikt att Sovjetunionen drar dessa slutsatser. I Sovjet ställer man dess värre inte samma höga krav på säkerheten som vi gör – åtminstone inte ännu. Vi bör inte låta oss nöja med den inställningen. De sovjetiska reaktorerna borde t. ex. omedelbart förses med reaktorinneslutning värd namnet liksom med konsekvenshämmande anläggningar och kompletterande el- och kylsystem.

Det är nämligen inte bara en angelägenhet för Sovjetunionen att säkerheten höjs – låt mig upprepa det. Det handlar också om vår säkerhet. Vi är ömsesidigt beroende av och utlämnade åt varandras noggrannhet eller brist på noggrannhet härvidlag.

Herr talman! Det finns skäl att föra in diskussionen om Barsebäck i den bilden. Det är fullt begripligt om danskarna har synpunkter på Barsebäcksanläggningen. Om något skulle hända i Barsebäck, kan befolkningen i Danmark komma att bli lika berörd som befolkningen på svenska sidan.

Vi har därför varit, och skall fortsätta att vara, mycket lyhörda för den oro och de synpunkter på säkerhet och beredskap som framförs från danskt håll. Vi har haft särskilda svensk-danska kommissioner som utarbetat säkerhets- och beredskapshöjande åtgärder. Vi skall vara beredda att göra det igen. Beslutanderätten ligger hos svenska regeringen och riksdagen, men vid bedömningen av människors säkerhet och lyhördhet för människors oro går ingen gräns i Öresund.

På motsvarande sätt borde konsultationer ske mellan övriga grannar kring Östersjön. Det är bra att regeringen nu initierar utbyte av information mellan Östersjöstaterna och överenskommelser om alarmering när olyckor eller tillbud inträffat. Men det räcker inte. Det förebyggande arbetet måste ges all uppmärksamhet. Det måste baseras på insikten om det ömsesidiga beroen-

det eller, om man så vill, på doktrinen om den gemensamma osäkerheten.

Jag vill därför fråga energiministern: Är regeringen beredd att söka förmå ledningen i Sovjetunionen att omfatta denna syn på det ömsesidiga beroendet av säkerheten vid kärnkraftverken? Regeringen hänvisar till att frågor ställts till Sovjet om vad som inträffat i Tjernobyl. Regeringen hänvisar vidare till att den blandade svensk-sovjetiska kommissionen för tekniskt vetenskapligt samarbete skall sammanträda. Den vägen får vi möjligen fram en del information, och kommissionen är säkert rätt instans för en fortlöpande diskussion. Men den svenska regeringen bör, enligt min mening, försäkra sig om att Sovjetunionen nu ser på dessa frågor på det sätt jag här beskrivit, dvs. som frågor av ömsesidigt intresse, som angår inte bara Sovjetunionen utan också dess grannstater. Min fråga blir därför om regeringen är beredd att instruera ambassaden i Moskva att framföra ett sådant budskap.

Energiministern har under dessa dagar inte undertryckt sin irritation mot Sovjetunionen för bristande information. Denna irritation är befogad. Grannstaterna hade bort larmas på ett tidigare stadium.

Men kontakterna med Sovjet i denna angelägenhet bör nog inte bara kännetecknas av att vi ställer krav och visar irritation. Vi bör också dokumentera beredvillighet att komma drabbade människor till hjälp. Vi bör, som jag nämnt, ha åtskilligt att ställa till förfogande i fråga om kompetens och erfarenhet. Kanske är den nationella prestige och förödmjukelsen lättare att hantera om goda grannar erbjuder hjälp och bistånd och inte bara ställer krav och begär besked.

Min andra fråga till energiministern blir därför om regeringen är beredd att på lämpligt sätt ställa vårt kunnande till Sovjetunionens förfogande.

Herr talman! Vi måste alltid vara beredda och öppna för att vidta ytterligare säkerhetshöjande åtgärder vid våra kärnkraftverk. Men vi kan konstatera att de redan nu är säkrare än de berörda sovjetiska. Det är inte någon tillfällighet. Det är resultatet av en intensiv, öppen och ifrågasättande debatt. Den studieverksamhet, de informationsinsatser och den debatt som bedrevs i vårt land före, under och efter folkomröstningen tror jag saknar motstycke i världen. Den tveksamhet till kärnkraft som energikälla som många känt har varit av det konstruktiva slaget. En bred och upplyst opinion har tvingat fram mycket stränga säkerhetskrav.

I Sovjet har inte motsvarande ifrågasättande av den politiska ledningens och experternas beslut och information kunnat ske. I det slutna kommunistiska samhället går information uppifrån och ner. Ifrågasättande och kritik kan leda till trakasserier, ja rent av till isolering på mentalsjukhusen. Denna brist på kritisk granskning av makthavare och myndigheter motverkar god säkerhet.

Slarv med säkerheten kan också inträffa hos oss och i andra öppna samhällen. Det fick vi illustrerat i Harrisburg. Men inte ens när haveriet var ett faktum i Tjernobyl, när radioaktivitet sluppit lös, när människor dödats och många kommit till skada, var det självklart för det slutna sovjetiska samhället att ge ifrån sig information, som kunnat mildra de skadliga effekterna. Först många timmar efter det att utsläppet var ett faktum påbörjades evakueringen. Först nio dygn efter olyckan gavs råd och

anvisningar i säkerhetsfrågor till allmänheten. Det hade möjligen dröjt ännu längre om inte bl. a. Sverige larmat om förhöjda radioaktiva värden. Återigen har det visats att det öppna demokratiska samhället jämte allting annat också är ett säkrare och tryggare samhälle att leva och bo i.

Även om vi kan säga att våra kärnkraftverk är säkrare än den typ som nu havererat i Tjernobyl, vore det dumt att tro att inga erfarenheter står att vinna av denna olycka för driften av våra verk och den beredskap vi byggt upp.

Vi kan vara tillfreds med att det var vårt alarmeringssystem som slog alarm om förhöjda värden. Det är i och för sig ett högt betyg åt systemet. Det är däremot inte tillfredsställande att avläsningen av de förhöjda värdena inte skedde förrän ett och ett halvt dygn efter det att utsläppet skett. I vårt land finns vidare endast tre automatiska varningscentraler. De övriga är manuella. Eftersom olyckan skedde en helg dröjde det innan de höga mätvärdena observerades. Också av dessa förhållanden borde man kunna dra omedelbara slutsatser och inte bara invänta den samlade utvärdering som energirådet nu fått i uppdrag att göra.

Det kan väl också konstateras redan nu att den information och den kunskap människor har om hur man kan och bör skydda sig vid en kärnkraftsolycka är bristfällig. Den behöver friskas upp hos den stora allmänheten men främst hos människor i verkens omedelbara närhet. Hur larmsignaler fungerar och hur utrymning skall ske har uppenbarligen fallit i glömska. Inte heller här finns anledning att invänta någon total summering innan bristerna rättas till.

Det vore värdefullt om energiministern ville redovisa hur regeringen ser också på dessa frågor.

En fråga som är av speciell natur men som ändå bör tas upp på ett tidigt stadium rör ersättningen för inkomstbortfall för bönder och andra näringsidkare och ersättning för kostnader som åsamkats det svenska folkhushållet. Problemen för svenska lantbrukare är kanske inte så betydande som problemen på kontinenten, där odlings säsongen är längre framskriden. Men lantbruket i vissa landsdelar har förorsakats störningar. Detsamma ser ut att gälla turistnäringen. Antalet avbokningar av resor till vårt land är stort. Det leder självfallet till ekonomiska effekter för nationen som helhet och för enskilda företagare. Den västtyska regeringen lär ha för avsikt att begära skadestånd för dessa effekter. Det vore intressant att få veta hur den svenska regeringen ser på motsvarande fråga.

Herr talman! Först och sist reser emellertid det inträffade frågan om kärnkraftens framtid. Den avgör vi inte i vårt land. Men vi avgör hur länge vi skall låta våra egna reaktorer vara i drift. Den frågan måste nu prövas ånyo.

Det finns i det sammanhanget ett inslag i kommentarerna till det inträffade som jag skulle vilja varna för. Det går ut på att människors oro är ett slags hanteringsproblem, att det uppkomna stämningsläget enbart skulle vara ett psykologiskt bekymmer, som kräver klok och faderlig hantering. Om lämpliga utredningar tillsätts och lugnande uttalanden görs, så dunstar så småningom oron bort. Det är möjligt, för ingen orkar ju gå och oro sig för samma sak hur länge som helst. Men om någonting händer igen hos oss eller hos våra grannar och vi bara "hanterat oron" men inget reellt gjort för att

åtgärda källan till oro, då kommer ansvaret att vila tungt över oss.

Vi får därför inte uppfatta oron bara som ett känsloläge som måste hanteras. Endast den mest förhärdade kärnkraftsfanatiker kan förbli opåverkad av det inträffade. De flesta av oss känner säkert en djup oro för det inträffade och ängslan inför framtiden. Därför kan vi försäkra dem som gett oss förtroendet att vara deras valda ombud, att det inträffade leder till en ingående och förnyad prövning inte bara av säkerheten vid våra kärnkraftverk i drift och av beredskapen när det gäller vad som skall göras om en olycka trots allt inträffar utan också av takten i avvecklingen av våra kärnkraftverk. Vår situation är ju inte sådan att det gäller *om* kärnkraften skall avvecklas utan *när*. Året 2010 är den bortre gränsen. Om säkerheten föranleder det skall avvecklingen genomföras snabbare. Frågan om detta nu skall anses vara fallet måste underkastas noggrann prövning. Att inte göra en sådan prövning vore att illa leva upp till det ansvar som åvilar oss.

Men vårt ansvar som förtroendevalda kräver också av oss att vi skall sätta in gamla och nya kunskaper om kärnkraften i ett energipolitiskt sammanhang. Så skedde i folkomröstningen. Det ledde då till att en majoritet av svenska folket föredrog att de tolv reaktorer skulle byggas klara, tas i drift och användas så länge det kan ske med godtagbar säkerhet. Det är värt att notera att den el som alstrats vid kärnkraftverken medverkat till att kraftigt minska vårt oljeberoende. Oljeförbrukningen har minskat med nästan 40 % sedan 1979. Det betyder att vårt eget bidrag till de utsläpp som försurar vår mark och våra sjöar och som hotar att ödelägga våra skogar kraftigt har minskats. Det är också vårt ansvar att föra in i debatten de alternativ som finns till kärnkraften. De är en återgång till ökad användning av olja, en kraftigt ökad förbränning av kol och inhemska bränslen och exploatering av outbyggda vattendrag. En kraftig ökning av användningen av olja, kol och andra fossila bränslen skulle förvärra försurningen. Exploatering av de orörda älvarna motsätter vi oss bestämt. Endast fortsatta åtgärder för att spara och hushålla med energi kan ske utan negativa effekter på miljön. Där finns säkert mer att göra, men inte tillräckligt för att ersätta elproduktionen vid en snabb avveckling av kärnkraften. En snabb avveckling kan också ge kraftiga störningar i ekonomi och sysselsättning och därmed välfärdsförluster.

Herr talman! Det *kan* finnas vägar att bemästra dessa problem eller vissa av dem. Även höga priser kan visa sig värda att betala för en snabbare avveckling av kärnkraften. Nu som tidigare skall vi väga dessa effekter mot varandra. Men vi måste vara på vår vakt mot enögdhet. Alla skyggglappar måste fördömas i sammanhanget. Vi får inte tillåta oss att förringa den ena energikällans risker och miljöförstöring och förstora upp andra energikällors verkningar härvidlag på grund av förutfattade meningar, tidigare intagna ståndpunkter eller av opportunistiska skäl.

I dag är oron för kärnkraften större än för ett par veckor sedan. Enligt SIFO vill 60 % slippa kärnkraften. Det är säkert en riktig mätning av opinionsläget. Men det är säkert också så att en stor majoritet av svenska folket vill slippa ökad kolanvändning, vill skydda de orörda älvarna och motverka försurning och skogsdöd. Problemet med försurningen har inte blivit ett uns mindre bara därför att vi återigen erinrats om kärnkraftens

problem. Vi kan därför inte smita från ansvaret för en sammanvägning av möjligheter och risker. Vi får inte låta den representativa demokratin förvandlas till en SIFO-kрати. Vårt ansvar gentemot dagens och morgondagens generationer gäller både att låta det inträffade leda till en förnyad prövning av kärnkraftens säkerhetsfrågor och avvecklingstakt och att informera, forska och debattera om möjliga alternativ och deras konsekvenser för liv och hälsa.

Anf. 7 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! I öppna samhällssystem med fri debatt ligger kärnkraftens framtid i medborgarnas händer. När kritiken blir för stark måste de politiska ledningarna ändra inställning. Så sker nu i land efter land bland världens demokratier. Så skedde här i Sverige efter Harrisburgolyckan genom en folkomröstning som partierna lovade respektera.

Senast år 2010 skall kärnkraften vara avvecklad i vårt land. Innebar då det att alla partier i riksdagen plötsligt blev kärnkraftsmotståndare i samband med folkomröstningen? Nej, så var det inte! Socialdemokrater, folkpartister och moderater enades om en gemensam framsida på valsedlarna i folkomröstningen mot centerpartiet, vpk och kds och den övriga miljörörelsen, dvs. linje 3 i folkomröstningen. Inom linje 3 var uppfattningen klar; kärnkraften skulle mönstras ut snarast möjligt ur det svenska energisystemet, därför att den är oacceptabel som energikälla. Detta är fortfarande huvudfrågan, och den är ännu obesvarad efter regeringens deklaration i inledningsanförandet i dag.

Det finns alltid de som anpassar sig efter opinionen men kan ändra sig tillbaka lika fort igen. Det finns de som utgår från att vi skall "vänja oss" vid kärnkraften. De finns de som hoppas att människor skall glömma. Sedan finns de oförbätterliga, de som inte är beredda att tänka om oavsett vad som händer. Vi har under den senaste tiden tagit del av intervjuer, bl. a. med en känd industriledare i vitvarubranschen, som visat på det sättet att fungera.

Genom reaktorhaveriet i Tjernobyl fick vi en ny påminnelse om kärnkraftens risker och de dramatiska konsekvenserna vid en olycka. Vi har fått ytterligare en allvarlig varning och en påminnelse om kärnkraftens särskilda dimensioner både i fysisk mening och i människornas sinnen. Därför finns det anledning att erinra om de grundläggande skälen för att kärnkraften måste avvecklas.

Kärnkraften är en osäker energikälla. Den bygger på ett felfritt samspel mellan människa och maskin. Det finns inga felfria människor, alltså händer olyckor. Det gäller USA och det gäller Sovjet. Det gäller överallt, även här i Sverige. Vi får inte återigen invaggas i tron, att "det händer inte här"! En allvarlig kärnkraftsolycka är från humanistiska och ekologiska utgångspunkter oacceptabel. Det är också ett tillräckligt skäl till att kärnkraften måste avvecklas.

Med kärnkraften följer olösta, kanske olösliga, avfallsproblem. Vi har ingen moralisk rätt att bara skjuta avfallsproblemen på framtiden till kommande generationer. Också av detta skäl bör kärnkraften avvecklas.

Kärnkraften är oacceptabel som energikälla. Den har sin energiråvara gemensam med kärnvapen. Det är en myt att tro att det går att hålla isär den

militära och den civila användningen av kärnvapen resp. kärnkraften. Detta är skäl nog för kärnkraftens avveckling.

Kärnkraften liksom kärnvapen berör alla, oavsett var vi bor på jordklotet. Alltså måste kärnkraftens och kärnvapens problem behandlas både nationellt och internationellt. När det gäller kärnvapen har Sverige avstått från att självt utveckla sådana. Vi fördömer på moraliska grunder användningen av kärnvapen. Vi anser att det är en styrka i det internationella fredsarbetet att vi själva inte har kärnvapen, när vi vill övertyga andra att avveckla sina kärnvapen eller att inte skaffa sig några. På samma grund borde vi kunna bli överens om att vi bäst gagnar kärnkraftens avveckling i andra länder genom att själva avveckla här i Sverige.

Sedan den värsta förvirringen lagt sig i Forsmark och på andra håll och olyckan i Tjernobyl bekräftats följde en offensiv på temat "Lugn svenska folk!" Det som har hänt i Sovjetunionen kan inte hända här, hette det. Reaktorerna där är av "en enkel konstruktion". Ryssarnas kärnkraftsprogram skiljer sig "i alla avseenden" från det svenska. Katastrofen i Tjernobyl ger därför ingen anledning att ompröva kärnkraften i Sverige, hette det. T. o. m. miljö- och energiministern gav sådana besked. Skillnaderna i förhållande till reaktionerna efter Harrisburg var tydliga. Vi minns alla "den galna onsdagen", den 4 april 1979, här i riksdagen. Den ledde till folkomröstningsbeslutet.

Finns då ingen motsvarande vilja till omprövning av det svenska kärnkraftsprogrammet i dag? Kommer man att lyssna till opinionen också denna gång? Den frågan vill jag rikta direkt till miljö- och energiministern. Jag hade hoppats på att statsministern också denna gång skulle vara beredd till omprövning. Det finns vissa antydningar i intervjuuttalanden från Ingvar Carlsson den 7 maj, men inga klara besked. Därför ställer jag frågan nu.

Efter de första lugnande deklARATIONERNA från regering och myndighetsrepresentanter i tidningar och massmedia har bilden blivit mer nyanserad. Vi skall med ödmjukhet pröva och utvärdera. Det är självklart, och det är bra att detta sägs och att energirådet får denna uppgift. Jag tackar för det beskedet som svar på min interpellation. Men det finns frågor som är obesvarade. Låt mig beröra några av dessa. En rad andra interpellanter från centerpartiet kommer senare att ta upp andra frågor.

Ingen reaktorinneslutning i världen klarar en stor explosion. Med vilken rätt kan vi då påstå att haveriet i Tjernobyl skulle ha fått ett i grunden annat förlopp, om reaktorn haft en inneslutning av samma typ som finns kring våra tryckvattenreaktorer eller kokareaktorer?

Allt vi vet hittills talar för att härdhaveriet i Tjernobyl varit mycket stort. Vad som helst mellan 10 och 100 % av inbyggt zirkonium kan ha reagerat med vatten och bildat knallgas. Gasen har sedan exploderat. Ingen har förut, varken i öst eller i väst, krävt att en inneslutning skulle kunna klara en sådan påfrestning.

I Three Mile Island var det länge oklart om knallgas hade bildats och om någon explosion hade ägt rum. Reaktorsäkerhetsutredningen behandlade denna fråga utan att komma till något säkert resultat. Möjligen trodde man att några få procent av inbyggt zirkonium reagerat med vatten och bildat knallgas som sedan givit en mindre explosion. Senare undersökningar har

dock fastslagit att en sådan mindre explosion faktiskt ägde rum.

En beräkning för Ringhals 2 gjordes också senare av Vattenfall för att utröna om dess inneslutning skulle kunna klara en mindre explosion utan att sprängas sönder eller spricka med läckage som följd. Resultatet visade i stora drag att små explosioner inte skulle ge skador men att större explosioner, motsvarande vad som skulle hända om ett tiotal eller några tiotals procent zirkonium reagerar, skulle förstöra inneslutningsfunktionen. Ringhals 2 skiljer sig antagligen i detta avseende inte från övriga tryckvattenreaktorer i västvärlden.

Händelsen i Tjernobyl kan nu inte förbises. Vi har inte rätt att genast påstå att tekniken eller säkerhetsfilosofin varit helt annorlunda och att händelsen inte berör oss. En stor härdsmälta har troligen inträffat med stor gasutveckling som följd och en stark explosion har därefter följt. Vi måste därför på nytt granska våra reaktorer, i första hand tryckvattenreaktorerna, vad gäller säkerheten mot större explosioner. Energirådet måste utreda detta med förtur, i synnerhet som reaktorn Ringhals 2 nu går med försvagade tuber i ånggeneratorerna. "Filtrar" som installerats i Barsebäck gäller inte explosiva förlopp. Den som vill veta mer om detta kan lämpligen studera bl. a. s. 133 i Rapporten från den dansk-svenska kommittén 1983/84 om Barsebäcksverket (Ds I 1985:1).

Att reaktorn i Tjernobyl är av annan typ får inte leda till den förhastade slutsatsen att vi inte har något att lära av haveriet. Jag hoppas att ingen drar den slutsatsen. Tvärtom det kan innebära att vi fått en förvarning om vad som kan komma att hända i reaktorer som används i väst. Vi skall inte förklara bort, vi skall ta lärdom.

Enligt svaret på min interpellation skall det internationella atomenergiorganet i Wien, IAEA, enligt regeringens uppfattning få vidgade uppgifter. Nog behövs det vad gäller säkerhet, övervakning och kontroll även av kärnvapenmakernas samtliga reaktorer, t. ex. den i Tjernobyl! Men ingenting sägs om IAEA:s dubbla uppgifter. Organisationen har ju också till uppgift "att utöka och utvidga atomenergins bidrag till fred, hälsa och välstånd i världen" som det heter i statuterna. Anser regeringen att detta är en rimlig uppgift också i fortsättningen?

I pressmeddelandet från den 7 maj talas det om vidgade uppgifter för IAEA – inte om en begränsning av dem. För oss är det självklart att IAEA:s uppgifter måste begränsas i detta avseende. Vi kan inte tillåta denna organisation att sprida kärnkraften över världen – vart som helst – utan att i övrigt kunna vidta de särskilda kontroller som också krävs då saker och ting går fel.

Jag har ställt en rak fråga om Barsebäcksverkets framtid, men jag saknar ett rakt svar.

Är regeringen beredd att gå in i förutsättningslösa diskussioner med Danmark angående Barsebäcksverkets framtid om så begärs från dansk sida? Det var den fråga jag ställde i interpellationen och jag trodde att, som den var formulerad, gick det bara att svara ett rakt ja på den frågan. Därför ställer jag nu frågan till Birgitta Dahl: Ja eller nej?

Vad kommer statsminister Ingvar Carlsson att säga till danskarna i detta avseende vid sitt besök i landet den kommande veckan?

Med hänvisning till katastrofen i Tjernobyl har centerpartiet i en partimotion krävt följande:

Debatt med anledning av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl samt svar på interpellationer om kärnkraftspolitiken

1. En konkret avvecklingsplan för all kärnkraft i Sverige måste upprättas omedelbart.
2. Barsebäcksverket skall inleda en sådan avvecklingsplan.
3. Ringhals 2-beslutet omprövas och reaktorn tas ur drift omedelbart.

En kort kommentar till Ringhals 2-beslutet:

Vi beklagar djupt att regeringen inte tog möjligheten att stänga reaktorn och använda de tänkta 1,2 miljarderna till andra och bättre ändamål: hushållning, effektivisering av energianvändning, satsning på alternativen, inte minst biobränslen, solenergi och vindkraft. Detta beslut ledde till att en del, främst på industrisidan, vädrade morgonluft här i Sverige och började ifrågasätta trovärdigheten i Birgitta Dahls agerande och uttalanden.

I den kommentar som jag gjorde med anledning av detta beslut försökte jag markera att jag tror på Birgitta Dahl när hon säger att hon står fast vid folkomröstningens beslut och att regeringen är inriktad på att kärnkraften skall avvecklas senast år 2010. Men jag måste säga att det är förfärligt allvarligt att skapa ett intryck av något annat hos dem som vi vet har en annan målsättning och som likt Hans Werthén inte är beredda att ändra sig strängt taget för någon händelse i omvärlden, kanske inte heller här hemma.

Jag tycker att det var en helt onödig debatt som den svenska regeringen därmed drog i gång i trovärdighetsfrågan. Det är verkligen inte av skadeglädje som jag tar upp detta. Men det borde lära oss något för framtiden, nämligen att det krävs ett oerhört hårt samband mellan ord och handling. Vi politiker blir inte trovärdiga om vi inte i handling förmår följa upp det vi har gett uttryck för i ord. Sedan handlar det naturligtvis om att forma de politiska majoriteterna. Där har vi olika restriktioner – de finns alltid. Men i denna fråga, Birgitta Dahl, hade det aldrig varit något tvivel om att det hade funnits en politisk majoritet för att omedelbart avveckla Ringhals 2. Det vet miljö- och energiministern.

Jag tycker också att det är viktigt att säga att jag uppskattade Birgitta Dahls uttalande mycket när hon fick de nya uppgifterna på miljöområdet. Det är uttalanden som också går igen i titulaturen, dvs. att miljön kommer före energin, att miljön är överordnad. Men det ställer oerhört stora krav på att man lever upp till detta. Jag anser fortfarande att det finns ett antal mycket markerade frågetecken att rätta ut i denna fråga just med anledning av Tjernobyl.

Jag hoppas fortfarande att de antydningar som fanns i statsministerns regeringsdeklaration kommer att leda till en omprövning hos socialdemokratin och hos den socialdemokratiska regeringen också när det gäller kärnkraften som energikälla. Ni har fortfarande möjligheten, men vänta inte för länge. Det är också en fråga om trovärdighet.

Låt mig också tillägga några saker utöver de tre huvudkraven som vi har rest i en partimotion med anledning av den inträffade händelsen i Sovjetunionen.

Vid det presidiummöte som i dag och i morgon pågår i Köpenhamn kommer Karin Söder att ta upp den sorts långväga gränsöverskridande luftförorening-

ar som radioaktiva utsläpp utgör. Det borde vara en viktig del i den diskussion som skall ske i Nordiska rådets regi, t. ex. vid den miljökonferens som avses äga rum i början av september i år här i Stockholm.

Från centerns sida har vi genom vår representant i konstitutionsutskottet, Bengt Kindbom, också krävt en granskning av regeringens åtgärder med anledning av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl avseende beredskap, samråd med svenska myndigheter, information och internationella kontakter. Det har vi inte gjort därför att vi misstror regeringen. De åtgärder som har vidtagits har varit många och kraftfulla. Såvitt man kan utläsa av den information som vi har fått har de också varit adekvata. Men vi behöver en samlad redogörelse för detta händelseförlopp, och det snart. Jag tycker att olika organ kan agera härvidlag, inte enbart energirådet.

I dagens debatt deltar, som jag tidigare sade, flera interpellanter från centerpartiet. Detta är ett uttryck för vårt fortsatt stora intresse för energifrågorna och det allvar vi tillmåtar i diskussionen om den omprövning som vi nu återigen måste göra när det gäller kärnkraftens framtid i vårt land.

Anf. 8 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Längre sade man att kärnkraften var en "ren" och "ofarlig" energikälla. När vi kärnkraftsmotståndare hävdade kärnkraftens risker och farlighet för människor, natur och miljö och varnade för kärnkraftssamhällets konsekvenser, blev vi till en början utskrattade och beskyllda för att bedriva skräckpropaganda.

När vårt parti började att driva kravet på folkomröstning om kärnkraften gjorde vi det av flera olika skäl, dels för att få till stånd den sakliga debatt om kärnkraften som vi dittills aldrig hade haft i Sverige, dels för att frånta kärnkraftsindustrin den exklusiva rätten att bestämma om kärnkraftens framtid i Sverige.

Vi var ganska ensamma i början. Vi var det första kommunistiska partiet i världen som drog slutsatser av kärnkraftens förödande konsekvenser för natur, miljö och samhällsutveckling. Vi blev mycket hårt kritiserade både från höger och från vänster, både från öst och från väst. Det blir vi än i dag, om än i en för närvarande mera lågmäld ton.

Inte minst socialdemokratin kritiserade oss hårt och beskyllde oss för att vilja vrida tiden tillbaka. Nu är mycket av detta historia, och vi konstaterar att medvetenheten om kärnkraftens risker finns företrädd i alla partier i det här huset.

Det finns i detta sammanhang ändå anledning att särskilt understryka centerpartiets insatser. Enskilda medlemmar, och senare partiet i dess helhet, insåg tidigt kärnkraftens risker och behovet av en folkomröstning.

Kärnkraftsindustrins och kärnkraftsanhängarnas glättiga propaganda avslöjades ganska brutalt i och med den osannolika olyckan i Harrisburg – den som inte kunde ske men som likväl ägde rum. Jag minns att det var bara någon dag efter olyckan i Harrisburg som de andra riksdagspartierna röstade ned vårt förslag om en folkomröstning om kärnkraften.

Den socialdemokratiska partiledningen tog dock intryck av både olyckan och människornas oro och ändrade sin tidigare avvisande inställning till förslaget om en folkomröstning. Därmed skapades också förutsättningar för

en saklig debatt om kärnkraften och för folkomröstningen i mars 1980. Jag tror att det dock inte är något tvivel om att många människors misstro gentemot socialdemokratien på detta område beror på att det har behövts olyckor utomlands för att partiet skall visa lyhördhet och förståelse för människors oro för kärnkraften.

År 1980 beslöt det svenska folket att kärnkraften i vårt land skall avvecklas. Alla partier utfäste sig före folkomröstningen att respektera folkviljan, och riksdagen har enhälligt bekräftat att kärnkraften skall avvecklas senast år 2010.

Beslutet om en folkomröstning och resultatet av folkomröstningen var ett nederlag för kärnkraftsindustrin i detta land och utomlands. Folkmajoritetens beslut var ett nederlag. Jag tror att de flesta den gången tog för givet att frågan om kärnkraften i vårt land därmed var avklarad. Man tog för givet att inte bara partierna utan också kärnkraftsindustrin och dess anhängare respekterade folkviljan och den parlamentariska demokratins beslut om att avveckla kärnkraften.

Kärnkraftsindustrin förlorade folkomröstningen men accepterade aldrig sitt nederlag. Man satte i stället sin tillit till glömskans makt. Man hoppades att vi skulle glömma bort både olyckan i Harrisburg och riskerna med kärnkraften och avslöjade därtill en mycket föraktfull inställning till demokratin; det skojades och skämtades friskt om folkomröstningen. Med tiden blev man inom kärnkraftsindustrin också alltmer optimistisk om att inte bara kunna riva upp beslutet från folkomröstningen utan också kunna börja göra affärer och tjäna pengar på kärnkraften igen.

Det kan naturligtvis verka som ödets ironi att just när kärnkraftsindustrin vädrar morgonluft inträffar återigen en "osannolik" kärnkraftsolycka, denna gång i Tjernobyl utanför Kiev i Sovjetunionen. Men Hans Werthén och de andra "kärnkraftshökarna" ger aldrig upp. Bara några dagar efter olyckan utropar Hans Werthén i en av de stora tidningarna: Vi behöver 50 kärnkraftsreaktorer! Samtidigt påstår han att Birgitta Dahl inte menar allvar när hon säger att kärnkraften skall avvecklas senast år 2010.

Herr talman! Det vore välgörande om Birgitta Dahl än en gång, ungefär som hon gjorde när man började projektera i Oskarshamn, säger ifrån till dem som inte accepterar folkomröstningsbeslutet att beslutet ligger fast. Det kan gälla både dem utanför det här huset och dem här i huset som inte tror att beslutet ligger fast.

Vi beklagar naturligtvis den hemska olyckan i Tjernobyl. Vi känner sorg med de avlidnas anförvanter. Vi känner medlidande med de tiotusentals människor som drabbats, som utsatts för radioaktiv strålning, som evakuerats och som känner oro i dag. Det är den ena sidan av saken. Den är självklar. Samtidigt vill jag säga att jag inte finner någon anledning att ta tillbaka de ord – på en del håll ansedda hårda – som jag använde den 1 maj om den sovjetiska informationen. Jag menar att det är fullständigt oacceptabelt att de sovjetiska myndigheterna i över två dygn hemlighöll olyckan och inte förrän på måndagkvällen kungjorde att det hade inträffat en allvarlig olycka. Det förhållandet att informationen under senare dagar har blivit bättre är inget godtagbart försvar för de första dagarnas tystnad och för den uteblivna informationen.

Vi stöder regeringens uttalanden, diplomatiska markeringar och framstötningar gentemot Sovjetunionen. Vi kräver en full öppenhet och information om olyckan. Vi riktar en maning till Sovjetunionen att medverka till en internationell konvention om omedelbar information till olika internationella organ och grannländer vid en kärnkraftsolycka. Samtidigt måste jag säga att jag tycker att moderaternas Per Unckel och i viss mån Ingemar Eliasson gör det litet för enkelt för sig när det gäller diskussionen om kärnkraftens risker med motiveringen att det den här gången inträffade i Sovjetunionen och att säkerheten och informationen är sämre där.

Jag vill när det gäller informationen erinra om vad bl. a. Lars Nordström, f. d. chef för kärnkraftinspektionen, sade för några dagar sedan:

Den bristande informationen är ett generellt problem med kärnkraften. Det var lika svårt att få fram besked från myndigheterna i USA efter Harrisburg som från de sovjetiska nu.

Olyckan i Tjernobyl går inte att bortförklara med tekniska argument lika litet som det gick att göra när det gällde Harrisburg. Den sovjetiska kärnkraftsolyckan visar att socialistisk kärnkraft är lika farlig som kapitalistisk. Den visar att hur många säkerhetsåtgärder man än vidtar, finns alltid risken för en olycka.

Den här olyckan visar på ett kanske mer påtagligt sätt än tidigare att en sådan här olycka kan få allvarliga konsekvenser inte bara i det land där olyckan inträffar utan också i en rad avlägsna länder.

Vi vet ännu inte med säkerhet vad som har hänt i Tjernobyl. Vi vet inte vilka konsekvenser olyckan får. Vi vet inte hur länge människor måste förbli evakuerade, hur de bestrålade människorna kommer att drabbas, vad som sker med staden, jordbruksmarken, djurbesättningen, vattendragen m. m.

Men ändå måste vi börja dra vissa slutsatser. Och vilka slutsatser kan vi i Sverige dra av den här olyckan? Först och främst den självklara slutsatsen att vi skall stå fast vid beslutet i folkomröstningen, att inte bara fullfölja utan t. o. m. påskynda avvecklingen av kärnkraften.

Vi menar att en avvecklingsplan snarast måste utarbetas, med samlade investeringar i ny energi, med stängning av kärnkraftverk. Barsebäck står som nr 1 i en avvecklingsplan. Vpk:s riksdagsgrupp kommer i dag i en motion att lägga fram förslag om detta. Vi menar att regeringen också bör ompröva och avskryva planerna på en ombyggnad av Ringhals 2.

Efter olyckan i Tjernobyl borde en självklar slutsats vara att kärnkraftverket i Barsebäck stängs. Miljonstaden Köpenhamn ligger drygt två mil från Barsebäck, dvs. inom den radie som avstängts kring det förolyckade verket i Sovjetunionen. Det är därför inte svårt att förstå det danska folkets oro och krav på Barsebäckes omedelbara stängning.

Olyckan i Tjernobyl avslöjade allvarliga brister i den svenska beredskapen. Jag kan inte dela Birgitta Dahls uppfattning att den svenska beredskapen var god utan vill uttrycka en viss skepsis mot det påståendet.

Den förhöjda radioaktiva strålningen upptäcktes först vid Forsmark och misstänktes med detsamma komma från kärnkraftverket där. Det visar att uppenbarligen fungerar inte de permanenta mätstationerna tillräckligt snabbt när det gäller den radioaktiva strålningen i vårt land. Detta är oacceptabelt, menar vi. Vi godkänner inte heller påståenden som framförts

om att det blir för dyrt, att vi inte har råd. Kostnaderna för sådana mätningar måste inbegripas i kärnkraftens allmänna kostnader.

Strålskyddsinstitutet har medgivit att beredskapen var otillräcklig och att det behövs en grundlig översyn. Verkets chef har bl. a. sagt:

”Olyckan kunde ha blivit femtio gånger värre för vår del om vindar och regn velat annorlunda.” – Vi kan inte lita på vindar och regn. Jag utgår från att regeringen inser detta och att en genomgripande översyn kommer att genomföras.

Internationella atomenergikommissionen, IAEA, skulle kunna spela en viktig internationell roll för att samla information om kärnkraften och dess risker. Men detta förutsätter ett helt annorlunda IAEA än ett organ med den roll och de uppgifter som IAEA har i dag. Det går inte att samtidigt vara propagandist för och kritisk granskare av kärnkraften – det går helt enkelt inte ihop. Jag tycker att det är bra att regeringen har insett detta och antyder att den vill att IAEA ges en ny inriktning, med nya och vidgade befogenheter i förhållande till vad som är fallet i dag.

Kampen mot kärnkraften är inte bara en kamp mot kärnkraftssamhället, mot den kortsiktiga tillväxtfilosofin, mot profittänkande och rovdrift på natur och miljö, utan också en kamp för ett helt nytt samhälle, för en ny miljö- och energipolitik, för en ekologisk helhetssyn på industri, ekonomi och samhällsutveckling, för en ny livsstil och för ett meningsfullt livsinnehåll.

Det gäller inte bara en kamp för rätten till arbete och inkomst, utan också för rätten till ett meningsfullt arbete, för social trygghet och kultur, för en grönare miljö och för ett bättre liv.

Herr talman! Regeringens trovärdighet i denna fråga beror nu på om man inser detta, tar människors oro på allvar och i konkret handling vidtar åtgärder som att stänga Barsebäck, inte ge pengar till Ringhals, satsa på energialternativen och snabbt utarbeta en avvecklingsplan.

Kärnkraften och dess risker kan inte pratas bort och kan inte utredas bort. Kärnkraften måste avvecklas. Det svenska folket har givit oss politiker det uppdraget. Olyckan i Tjernobyl var ytterligare en uppmaning till oss att ta itu med den uppgiften. Låt oss göra det så snart som möjligt.

Anf. 9 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Först vill jag tacka energiministern för svaret på min interpellation om kärnkraftsolyckan i Tjernobyl och dess konsekvenser för Sveriges del. Olyckan väcker självfallet en mängd frågor. Jag formulerade några i min interpellation, och energiministern har tagit upp dessa i sitt svar.

Vi har de senaste dagarna börjat få mera information från olycksområdet, men det är bara att konstatera att det fortfarande är en avgrund mellan den informationsfrihet som vi är vana vid och den mörkläggning som rutinemässigt existerar i ett land som Sovjetunionen. Tillsammans med andra regeringar måste nu den svenska regeringen utöva påtryckningar mot Sovjetunionen och kräva en fullständig redovisning av kärnkraftsolyckan, dess orsaker, händelseförloppet och dess konsekvenser i närområdet. Vi måste också få en fullständig redovisning vad gäller kärnkraftverkets konstruktion samt dess säkerhets- och reservsystem. Allt detta är nödvändigt för den analys som skall göras om eventuella ytterligare säkerhetshöjande åtgärder i de svenska

kärnkraftverken. Den analysen skall också omfatta frågan om svenska kärnkraftverk t. o. m. skall avstängas i förtid.

Den fråga vi måste besvara är nämligen om det som hände i Tjernobyl också kan hända hos oss, eller om våra kärnkraftverk har en helt annan säkerhetsnivå och vi därför kan ge de garantier som de svenska medborgarna kräver.

Även om den radioaktivitet som vi drabbats av genom nedfall över delar av Sverige, såsom ett resultat av kärnkraftsolyckan i Ukraina, ligger långt under den fastlagda riskgränsen, har den ändå visat att stora mängder av radioaktiva ämnen vid en kärnkraftsolycka kan färdas längre sträckor än man tidigare trodde. Vi har därmed fått en handfast påminnelse om att en stor kärnkraftsolycka inte enbart berör det land där den inträffar utan också angränsande länder. Därmed blir kärnkraftverkens säkerhet mer än tidigare en internationell fråga.

De initiativ som energiministern nu redovisar att Sverige kommer att ta för att få till stånd internationella och bilaterala avtal om snabb information vid kärnkraftsolyckor är viktiga. Sådana avtal måste komma till stånd, eftersom de ger oss värdefull förvarningstid, speciellt om något som liknar Tjernobylolyckan skulle inträffa i vår närhet.

Men det grundläggande är naturligtvis att sådana olyckor som leder till stora utsläpp av radioaktivitet helt enkelt inte får äga rum. Det börjar nu komma fram uppgifter som styrker uppfattningen att kärnkraftverken i öststaterna och Sovjetunionen i alltför många fall har helt oacceptabel säkerhetsnivå. Dessa kärnkraftverk utgör därmed ett hot inte bara mot den egna befolkningen utan även mot invånarna i grannländer som Sverige.

Det är helt oacceptabelt att det får finnas kärnkraftverk som inte har några tryckupptagande reaktorinneslutningar. Sådana hade kärnkraftverket i Harrisburg, med påföljd att mycket små mängder radioaktivitet läckte ut. Uppgifter från Tjernobyl tyder på att det inte fanns någon heltäckande reaktorinneslutning alls. Ritningar över reaktor 4 i Tjernobyl visar att taket över reaktorn har bestått av en helt vanlig takkonstruktion – om det var plåt eller något annat husbyggnadsmaterial kan få vara osagt. Vid det tryck som uppstod i samband med härds smältan och grafitbranden har också taket mycket riktigt rämnat, och stora mängder radioaktiva partiklar har spytt ut.

Detta skall ställas mot de svenska reaktorerna, som alla omges av en heltäckande tryckupptagande inneslutning bestående av armerad och stålplåtsförstärkt betong som är 1 meter tjock.

En annan sak som inger oro är reservsystemen i ryska reaktorer. Det tycks vara så, att man har bara enkla reservsystem. När kylsystemet bröt samman och det enda reservsystemet med vattenpumpar inte startade, var därför olyckan ett faktum.

Problemet för Sverige är emellertid inte i första hand kärnkraftverket i Tjernobyl och längre bort belägna kärnkraftverk. Det är i stället de öststatsreaktorer utan ordentliga reaktorinneslutningar som ligger betydligt närmare vårt land. Det gäller reaktorerna i Leningradområdet, de fyra nya grafitreaktorerna i Ignalina i Litauen och, framför allt, de fyra reaktorerna i Greifswald i Östtyskland, bara sexton mil från Malmö–Köpenhamnsområdet. I Greifswald håller man dessutom på att bygga fyra reaktorer till.

Jag vill därför fråga energiministern: Vad har vi för uppgifter om dessa s. k. Östersjöreaktorers säkerhet? Håller de en tillfredsställande säkerhetsnivå? Vad kan vi göra, om så inte är fallet? Jag menar att det är nödvändigt att vi med Östersjöstaterna får i princip samma avtal som vi har mellan Sverige och Danmark om Barsebäck.

FN:s atomenergiorgan IAEA har hittills främst sysslat med att kontrollera icke-spridningsavtalet när det gäller kärnvapen och att se till att bränsle för civila reaktorer inte utnyttjas till att framställa kärnvapen. Kärnkraftshaveriet i Tjernobyl visar att IAEA skulle behövas också som ett samarbetsorgan för att skärpa säkerhetskraven på dåliga kärnkraftverk världen över. Energiministern säger i sin redogörelse att Sveriges representant i IAEA:s styrelse skall ta upp denna fråga. Det finns anledning att hälsa ett sådant initiativ med tillfredsställelse, och det är bara att hoppas att övriga medlemsstater har lärt av olyckan i Tjernobyl, så att det internationella säkerhetssamarbetet kan förbättras. De löften som de sovjetiska myndigheterna har gett IAEA:s chef i samband med dennes besök i Sovjet är därvidlag hoppgivande.

Herr talman! I Sverige har vi alltid tagit kärnkraftens risker på allvar. Det är därför som alla reaktorer här omges av en tryckupptagande inneslutning av betydande tjocklek. Vi har också flerdubbla säkerhets- och reservsystem. Kärnkraftverket i Barsebäck har försetts med en särskild filteranläggning som tar hand om 99,9 % av all radioaktivitet om – mot all förmodan – reaktorinneslutningen vid en eventuell olycka ej skulle hålla. Alla svenska partier utom moderata samlingspartiet är dessutom överens om att kärnkraften skall avvecklas.

Energirådet, där energiministern är ordförande, har nu fått regeringens uppdrag att analysera kärnkraftsolyckan i Tjernobyl och dra slutsatser av denna för de svenska kärnkraftverkens del.

Jag anser självfallet att om vi inte klarar säkerheten i våra kärnkraftverk fram till år 2010 skall vi stänga dem. Då får vi ta konsekvenserna av detta i form av ökade luftföroreningar från användningen av kol och olja, kraftiga prishöjningar på el och eventuellt också ransonering samt mångmiljardförluster för det svenska folkhushållet genom den förtida skrotningen. Men att stänga kärnkraftverken innebär naturligtvis en så stor omställning av det svenska samhället och så stora kostnader att vi först bör utreda om det behövs, innan vi går till beslut. Detta måste vara den rätta vägen att gå: först utredning, och därefter beslut. Av politiska skäl vill centern och vpk göra precis tvärtom: besluta först, och sedan eventuellt analysera om Tjernobylhaveriet negativt påverkar bedömningen av de svenska kärnkraftverkens säkerhet.

Herr talman! Jag tycker att Tjernobylolyckan har understrukit att vi som en extra säkerhet kan behöva filteranläggningar vid samtliga svenska kärnkraftverk, alltså inte bara i Barsebäck – ja, detta är t. o. m. mycket angeläget. Enligt vad som beslutats kommer sådana att finnas 1989, men man bör enligt min uppfattning påskynda detta. I övrigt, herr talman, tror jag att vi för de svenska kärnkraftverkens del kan avvakta den nya säkerhetsanalys som nu skall göras med ett betydande mått av tillförsikt.

Anf. 10 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det har riktats en rad frågor till mig som berör väsentliga problem och som jag har för avsikt att besvara i debatten. Jag vill emellertid börja med några grundläggande resonemang omkring kärnkraften. Jag tror nämligen att det är viktigt att vi har dem som bas för vår diskussion också i detaljfrågorna. De är alla mycket viktiga, men de måste ändå återföras till en bas för vilken jag hoppas vi skall kunna forma så breda majoriteter som möjligt här i riksdagen, så att största möjliga förtroende för den politik vi bedriver kan skapas hos vårt folk.

Kärnkraften har spelat en unik roll i svensk politik. Detta har den gjort på gott och på ont.

Jag anser att kärnkraftens roll som symbol för och väckarklocka till en allvarlig diskussion om industrisamhällets avarter är oomtvistlig. Den diskussion som vi har haft under 1970-talet och som har lett fram till en allvarligare och mer genomtänkt syn på dessa frågor har varit mycket nyttig och nödvändig. Jag anser också att det har varit bra och nödvändigt att vi tack vare den diskussionen tvingats skärpa vår syn på de med kärnkraften sammanhängande säkerhets- och avfallshanteringsfrågorna. Det är inget tvivel om – det har jag sagt vid många tillfällen, senast när mellanlagret i Oskarshamn invigdes för en tid sedan – att det svenska kärnkraftsprogrammet inledningsvis präglades av aningslöshet på den punkten.

Men det finns också sådant som varit av ondo, inte minst de mycket djupa sår som i kärnkraftsdebattens spår uppstod i det svenska samhället under några år. Jag tror att väldigt många svenska politiker kände ett stort ansvar i anslutning till folkomröstningen när det gällde att formulera beslut som skulle kunna ena folket, som jag sade i mitt inledningsanförande. Då kan kanske ingen få alla sina personliga åsikter helt och hållet tillgodosedda. Men det kan bli en mycket bra grund när det gäller att anträda en väg som är förenlig med uppgiften att värna om säkerheten och miljön och om människors förtroende för demokratins förmåga att lösa konflikter av den här naturen.

Vi har, vill jag gärna säga, med stort allvar ansträngt oss att också leva upp till de åtaganden vi gjorde i samband med folkomröstningen, varvid jag, Olof Johansson, uppriktigt sagt anser att vi har mer gemensamt med dem som då företrädde linje 3 än med dem som företrädde linje 1. Detta har ju också visat sig genom den kampanj som man har fört mot denna konsekventa politik för att göra avvecklingen möjlig – från visst håll inom industrin och från moderaterna. Den kampanjen pågick ju fram till den dag då olyckan i Tjernobyli inträffade, och den ledde till att regeringen bl.a. tvingades förutskicka en lag som uttryckligen förbjuder fortsatt utbyggnad av kärnkraften i Sverige. Och denna kampanj startade inte med beslutet om Ringhals 2, den startade långt tidigare, i takt med att man i de här kretsarna tvingades inse att vi menade allvar – t. ex. i samband med några programtal som jag höll i höstas och i vintras.

När nu denna utomordentligt allvarliga olycka har inträffat, så har vi självfallet återigen ansvar för att leva upp till de åtaganden vi har gjort. Jag hoppas att vi skall kunna göra det på ett sådant sätt att vi lämnar det sämsta bakom oss av det vi var med om under 1970-talet i fråga om konflikter,

*Debatt med anledning
av kärnkraftsolyckan i
Tjernobyli samt svar på
interpellationer om
kärnkraftspolitiken*

omotiverade provokationer, opportunist och andra felaktigheter som man på olika håll har gjort sig skyldig till, och i stället som mogna människor kan diskutera frågan vad vi skall göra nu. Vad gör vi nu?

Det första vi måste göra är naturligtvis, som både statsministern och jag – och även andra företrädare för regeringen – har sagt vid åtskilliga tillfällen efter det att olyckan inträffade, att än en gång göra en grundlig säkerhetsprövning av samma slag som vi gjorde efter Harrisburg. Kommer vi då fram till att vi inte kan hålla fast vid den bedömning av kärnkraftens säkerhetsrisker som vi hittills har gjort, då skall kärnkraften omedelbart avvecklas. Då är det inte fråga om en diskussion huruvida den skall avvecklas på 10, 15, 20 eller 25 år. Då gäller det avveckling omedelbart, och med alla de uppoffringar som detta innebär. De ekonomiska kan vi väl stå ut med, men uppoffringarna för miljön blir naturligtvis mycket allvarliga i det fallet. Jag har sett av uttalanden som Olof Johansson har gjort den senaste veckan, att också centerpartiet är medvetet om att det blir allvarliga uppoffringar i så fall. Men praktiskt och tekniskt går detta att genomföra, och vi kommer icke att tveka att fatta ett sådant beslut om vi kommer fram till att det blir nödvändigt.

Men om vi kommer fram till att vi trots allt kan fortsätta att använda kärnkraften under ytterligare någon tid, fram till dess att den slutligt skall vara avvecklad, då måste vi återigen föra en diskussion om hur detta skall kunna ske på ett sätt som medför minsta möjliga skador på miljön – framför allt – och också för ekonomi och sysselsättning.

Vi har ju inte valt den här perioden fram till år 2010 även slump utan därför att den har framstått som en period under vilken den stora omställningen skulle kunna ske under för miljön acceptabla former. Vi skulle då få möjlighet att pressa hushållning och teknikutveckling så långt som möjligt och på en gång fullgöra det tredubbla uppdrag som vi har – att klara kärnkraftsavvecklingen, att klara kampen mot föroreningen och att bevara våra älvar.

Vi har sagt att kärnkraftsavvecklingen är överordnad de andra målen. Men helst vill vi klara alla tre målen. För att det skall bli möjligt behöver vi tid.

I den här situationen anser jag – och det gäller även det parti och den regering som jag företräder – att man naturligtvis också måste pröva om respekten för människors oro skall behöva väga ännu tyngre än tidigare. I så fall medför det en snabbare avveckling än som tidigare talats om. Det här är inte bara ett hanteringsproblem utan en realitet. Jag tycker dock att vi måste kräva av oss själva att vi också väger in andra miljökador och miljöhot som mycket starkt engagerar människor i vårt land. Om vi på den grunden tillsammans vore beredda att gå in i ett arbete, och det hoppas jag att vi är – det gäller inom energirådet och i de fortsatta diskussionerna mellan regeringen och riksdagens partier och sedan, när det blir dags för beslut, även mellan regeringen och riksdagen – tror jag att vi kanske skulle kunna slippa den ordstrid som vi i viss mån har haft om vem som har den bästa avvecklingsplanen eller om vem som *har* en avvecklingsplan över huvud taget. I ljuset därav tror jag att det skulle vara möjligt att beskriva på vilket sätt vi kommer framåt i arbetet utan att t. ex. behöva fatta sådana beslut i fråga om avställning av olika reaktorer som strider mot riksdagens uttalan-

den, nämligen att säkerhetsfrågor och säkerhetsmyndigheternas bedömningar skall vara avgörande.

Herr talman! Jag har inledningsvis velat ta upp dessa frågor och även velat ställa dem med stort allvar till företrädarna för övriga partier. Jag tror nämligen att svenska folket, som nu både känner oro och hoppas på att vi skall slippa en försättning på gamla strider, skulle uppskatta om vi kunde ge uttryck för en vilja att gemensamt och med förtroende för varandra ta itu med de allvarliga frågor som vi nu måste diskutera.

Anf. 11 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! I denna replik vill jag ta upp två huvudfrågor. Den första huvudfrågan vill jag beröra med utgångspunkt i ett uttalande som Ingemar Eliasson gjorde i sitt debattinlägg här, nämligen att den oro som människor i dag känner inte får uppfattas som ett hanteringsproblem. Jag delar den uppfattning som Ingemar Eliasson i den delen gav uttryck för. Men lika väl som detta är riktigt är det felaktigt om den oro som människor i dag med all rätt känner inför bekymren med kärnkraften medvetet eller omedvetet exploateras, dvs. om vi i denna kammare och även andra som arbetar med energifrågor inte förmår att föra diskussionen och att göra analyserna på ett sådant sätt att alternativen för människorna framstår som klara och entydiga.

Det finns ingenting som så kan fördärva de kloka slutsatser som är resultatet av svåra olyckor som just att ensidigt bara titta på ett problem i taget. I ett modernt samhälle som vårt, som för sitt välstånd och för ett gott liv är beroende av tillförsel av energi, av elektrisk ström, är det vår skyldighet att se till att människor får rediga alternativ när det gäller *hur* denna försörjning med hänsyn till säkerhet och miljö bäst kan ordnas. Därför anser jag att det är viktigt att understryka att varje diskussion om kärnkraftens risker alltid måste föras med utgångspunkt i vad man – om man nu finner kärnkraften oacceptabel – i realiteten tvingas acceptera. Det är först när man ställer dessa alternativ mot varandra som det är möjligt att fatta ett beslut om vad som är mest skonsamt för vårt samhälles framtid.

Inte ingenting vore enklare än att i dag säga "Stäng kärnkraften!" och gå människors oro till mötes, men vet man samtidigt att ett sådant ställningstagande innebär långt mycket värre bekymmer, om än av en annan karaktär, är det inte ansvarsfullt att utfärda en sådan rekommendation.

Mitt andra spørsmål i denna replik handlar om den skillnad mellan det öppna och det slutna samhället som bl. a. Lars Werner kommenterade i sitt anförande. Jag har ingalunda sagt att kärnkraften är bekymmersfri i väst och farlig i öst. Vad jag däremot har hävdad är att svår teknik som innebär risker – av vad slag det vara månne – är lättare att kontrollera i de öppna samhällena än i de slutna, och av vilken ideologi samhällena sluter sig är då utan betydelse. Jag skall ta ett par exempel för att illustrera detta.

Den typ av reaktorer som nu har drabbats av olyckan i Tjernobyl hade flera länder i väst tidigare i bruk, men i väst bestämde man sig för länge sedan att inte acceptera denna reaktortyp. Den var visserligen kommersiellt fördelaktig, men man hävdade att den säkerhetsmässigt likväl var oacceptabel. I väst stängdes denna reaktortyp – i öst fortsätter man att använda den.

Ett annat exempel är följande. Jag läste härförleden några rader från den

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

*Debatt med anledning
av kärnkraftsolyckan i
Tjernobyl samt svar på
interpellationer om
kärnkraftspolitiken*

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

*Debatt med anledning
av kärnkraftsolyckan i
Tjernobyl samt svar på
interpellationer om
kärnkraftspolitiken*

sovjetiska nyhetsbyrån om hur man i Sovjet kommenterar vår oro i de öppna samhällena för vad som har hänt i Tjernobyl. Får jag bara till Lars Werners uppbyggelse citera vad som sägs:

”I fåfänga ansträngningar att presentera något slags ’vittnesbörd’ och ’vittnen’ arrangerar vissa västliga regeringar demonstrativa föreställningar: kontrollerar radioaktiviteten i flygplan och långtradare, som kommer från SSSR, och tvingar vissa av sina medborgare – studenter och turister – att lämna SSSR.”

Man säger vidare att det är ”fråga om ett avsiktligt uppblåst och väl orkestrerat rabalder i syfte att maximalt förorena den politiska atmosfären i öst-västrelationerna med en sovjetfientlig hysteris smittämnen”.

Ett land som talar i sådana termer är inte ett land som är känsligt inför människors bekymmer och människors krav på starkare säkerhetsgarantier. Det finns, herr talman, ingen säkrare säkerhetsbarriär än en öppen och fri debatt av den karaktär som våra västliga demokratier har som sin livsnerv. Det är därför som den avgörande skillnaden i effekter mellan Harrisburg och Tjernobyl ytterst går tillbaka på ideologiska system.

Anf. 12 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Först till Lars Werner: Efter en tämligen pliktskyldig kritik av Sovjetledningen kommer, som man kunde vänta, det försvar för Sovjetsystemet som väl en svensk kommunistledare måste framföra. Herr Werner kan dock inte förneka att de förhållanden som han själv kritiserar, dvs. brist på information och brist på öppenhet, har ett samband med just det kommunistiska samhällssystemet. Där sticker inga kritiker upp ostraffat – den som ifrågasätter ledningens besked lever farligt. Om Lars Werner hade bott i Sovjet, där kommunismen har förverkligats, hade han inte kunnat framföra den kritik som han nu framför mot den sovjetiska ledningen och för den skull inte heller mot den svenska regeringen. Han hade, om han hade haft en avvikande mening, varit tvungen att hålla tyst. Sådan är kommunismen.

Denna avsaknad av en öppen debatt har varit till skada för säkerheten vid de sovjetiska reaktorerna. På motsvarande sätt har den öppna och den ifrågasättande debatten, som Lars Werner har medverkat till, varit till gagn för säkerheten vid våra reaktorer. Den debatten skall vi se till att vi håller i gång. Vi skall aldrig vara säkra på att vi nu har nått fullständig säkerhet, utan ständigt ödmjukt lyssna till nya invändningar och vara beredda att pröva nya säkerhetshöjande åtgärder. I Sverige gav den här debatten som effekt t. ex. de reaktorinneslutningar och filterkammare som vi nu har eller håller på att bygga upp. När utländska besökare, t. ex. svenska parlamentariker, har ställt frågan i Sovjet om inte motsvarande åtgärder behövdes där, har denna invändning viftats bort med närmast förakt. Den ödmjukhet, lyhördhet och beredvillighet till hänsynstagande till nya rön och till människors oro som har kunnat framföras i Sverige, och som här har lett till ändringar ifrån myndighetshåll, därför att de står under demokratisk kontroll, har inte kunnat framföras i Sovjetunionen. Så är det. Lars Werner, det går inte att förneka.

Det är därför frågan nu är så intressant. energiministern, om den nya

öppenhet som det talas så mycket om inom Sovjetunionen kan leda till att vi nu får gehör för de synpunkter som vi har att framföra i reaktorsäkerhetsfrågan. Birgitta Dahl har ännu inte besvarat mina frågor på den här punkten. Men först och främst gäller det att försäkra sig om att Sovjetledningen accepterar den syn på saken som jag försökte utveckla förut, nämligen att vi inte kan vara oss själva nog. Vi måste vara beredda att se på reaktorsäkerhetsfrågorna som varande av gemensamt intresse, där brist på säkerhet också innebär en osäkerhet för människor i grannländerna. Jag vill därför upprepa frågan om regeringen är beredd att skaffa sig sådana informationer från Sovjetledningen eller eljest försöka övertyga Sovjetledningen om att detta är frågor av gemensamt intresse.

Dessutom bör man på lämpligt sätt försöka överföra den kompetens och det kunnande som vi i Sverige har förvärvat i dessa avseenden. Vi skall inte göra det med någon övermaga inställning, men vi kan ändå utgå ifrån att vi nu har förvärvat erfarenhet och kunnande när det gäller konsekvenshämmande åtgärder, reaktorinneslutning och annat, som man i Sovjet borde vara beredd och t. o. m. tacksam för att ta del av. Jag upprepar därför frågan om Birgitta Dahl är beredd att offerera den typen av hjälp till Sovjet.

Får jag också, herr talman, instämma i den allmänna attityd som energiministern hade till den här debatten. Det skulle verkligen vara till skada för saken om vi nu gick in i en ny uppslitande debatt om kärnkraftens framtid. Låt oss därför utvärdera den här olyckan och dra slutsatser av den med tanke på de svenska reaktorerna. Men för den skull skall vi inte glömma de miljöeffekter och de risker som alternativen till kärnkraften rymmer.

Anf. 13 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill återkomma till huvudfrågan, därför att den egentligen styr det mesta av vad vi i övrigt säger och de slutsatser som måste dras.

Enligt centerpartiets mening är kärnkraften en oacceptabel energikälla. Ingen kommer undan den huvudfrågan. Att inte svara på den är också ett svar. Det leder till rader av slutsatser. En del har vi varit beredda att dra sedan lång tid tillbaka. Vi upprepar dem nu igen i en partimotion till riksdagen. Jag utgår från att de som nu vill utvärdera – och det har vi ingenting emot – inte kritiserar oss med anledning av att vi har dessa grundläggande värderingar och denna grundläggande bedömning. I så fall blir det svårt att nå varandra i en konstruktiv debatt.

Vi har alla skäl att kritiskt granska vad vi har stått för i det förflutna och vad vi står för i dag. Det har varit mycket av överord i energidebatten i Sverige – det är helt riktigt. I dag begär människor av oss att vi sätter sakfrågan i centrum och att vi så långt det är möjligt gemensamt försöker göra någonting konkret som kan lugna människor och som kan – det är min bedömning – så snart som möjligt staka ut den väg som skall leda till ett samhälle utan kärnkraft. Jag tror det blir ett stickspår om man diskuterar för mycket i termer om samhällssystem, i varje fall om man med det avser att dölja att kärnkraften är farlig varhelst den förekommer. Det vore bra om den debatten kunde behandlas som en andrahandsfråga trots allt. Det innebär inte att jag inte tror att det finns viktiga slutsatser att dra också när det gäller samhällssystemets sätt att fungera i förhållande till människorna i Sovjet-

unionen. Det har vi ju fått bevis för, tydligare än någonsin, den här gången. Men vi fick också bevis för vad som kunde hända i en öppen demokrati som den amerikanska. Jag minns så väl när Olof Palme som ett av skälen för omprövningen den där onsdagen den 4 april 1979 återopade just bilderna från USA om människor på flykt. Vi har sett det också från Sovjet. Låt oss hoppas att de drar några lärdomar av detta för egen del. De har i varje fall inte vågat eller kunnat hålla frågan som en intern debattfråga i den politiska hierarkin. Men det är klart att de sovjetiska medborgarna, som är att djupt beklaga, inte har haft chansen att lära sig något om kärnkraftens risker, eftersom de inte har haft den debatt som vi har haft.

Jag vill starkt understryka det som Birgitta Dahl var inne på redan i interpellationssvaret, och jag har sagt det tidigare i den offentliga debatten, så det är ingen nyhet: Vi är ute för att tackla sakfrågan, och vi vill inte ha en uppsplitande partipolitisk strid för stridens skull. Vi vet vad det innebär. Men vi har våra grundläggande värderingar och dem tänker vi inte sticka under stol med. Vi ser ingenting i den senaste tidens händelseutveckling som pekar i annan riktning än den vi haft utstakad för oss i centerpartiet sedan lång tid tillbaka.

Vi har stärkts i vår uppfattning att kärnkraften är oacceptabel som energikälla, och vi kommer att fortsätta att hävda detta. Det leder till vissa konkreta slutsatser. Det innebär bl. a. att vi inte skall vänta med att avveckla kärnkraften till mitten av 1990-talet – det borde vara en självklar första slutsats, och den är väl förenlig även med en djuggående utvärdering av vad som nu har hänt.

Jag ställde tidigare ett antal frågor till Birgitta Dahl; jag antar att miljö- och energiministern kommer tillbaka till dem.

Låt mig som utgångspunkt ta Barsebäcksfrågan. Vi måste vara beredda att ödmjukt och förutsättningslöst resonera med den nära nog eniga danska opinion som kräver snarast möjliga avveckling av Barsebäck. Vi måste erkänna danskarnas moraliska rätt att överlägga om saken och hävda sin ståndpunkt. Eller, som det sades i folketinget i förra veckan: Danmark hotar inte Sverige genom att be om överläggningar som syftar till en avveckling av Barsebäck. Däremot är Barsebäck ett konkret hot mot Danmarks nationella funktionsförmåga närhelst en olycka skulle ske på den svenska sidan av Öresund.

Låt mig med anledning av det som Per Unckel sade tillägga att det inte är vår beskrivning av verkligheten som skrämmer människor – det är verkligheten själv som är skrämmande i det här fallet. Jag hoppas vi är överens om den saken.

Anf. 14 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Ingemar Eliasson säger att jag pliktskyldigt försvarade Sovjetunionen. Tror inte Ingemar Eliasson att jag menar allvar med vad jag har sagt här i dag och med vad jag sade första maj?

Jag vill säga två saker till Ingemar Eliasson.

För det första: Var vårt parti står rent allmänt när det gäller Sovjetunionen är klart.

För det andra: Man kör in på ett stickspår när man i det här fallet gör frågan

om säkerheten i Sovjetunionen och informationen från Sovjetunionen till en huvudfråga. Jag tror att kärnkraften är oacceptabel som energikälla både i socialistiska och i kapitalistiska länder. Jag tror att den är farlig och att en olycka kan hända oavsett om det är en kommunist eller en folktopartist som sköter reaktorerna.

Kanske vi efter Ingemar Eliassons pliktskyldiga försvar för folkpartiets linje de närmaste månaderna slipper höra Bengt Westerberg tala sig varm för ett upprivande av kärnkraftsbeslutet i Sverige och en utbyggnad av kärnkraften.

Det fanns en viss kluvenhet, en viss tvehågsenhet, tycker jag, i Birgitta Dahls replik. Jag säger inte det nedlåtande eller i negativt syfte – jag bara konstaterar att det är ett uttryck för regeringens dilemma i det här fallet. Vi drar måhända olika slutsatser av uppgifterna om olyckan i Tjernobyl. Vi förstår att den var mycket svårare än den i Harrisburg. Men vi för vår del drar slutsatsen att man måste påskynda avvecklingen av kärnkraften. Det är därför vi kräver – som ett första steg i en avvecklingsplan – att Barsebäck skall stängas och att pengarna till Ringhals 2 omprövas och avskrivs. Jag anser inte, Birgitta Dahl, att detta bara är en ordstrid om vem som har den bästa avvecklingsplanen.

Det har sagts mycket om den svenska beredskapen – jag tog upp det tidigare. Jag upprepar att jag tycker att vi den här gången kom undan med blotta förskräckelsen. Väder och vind hade kunnat medföra ett ännu värre förlopp. Det hade, som jag sade förut, kunnat bli 50 gånger värre, om det hade blåst eller regnat på ett helt annat sätt.

Vid olyckan i Tjernobyl avstängdes ett område inom en radie av 40 km, 4 mil, eftersom det var livsfarligt att befinna sig där. Om en olycka skulle inträffa i Barsebäck – det är ju ändå inte osannolikt; vi kan nu avskrika den diskussionen – och om motsvarande avstängning skulle behöva tillgripas där, berörs ett av Sveriges folktätaste områden: Malmö, Lund, Eslöv, Landskrona och Helsingborg skulle behöva utrymmas. Precis som olyckan nu i Sovjetunionen skulle också en olycka i Barsebäck få konsekvenser utanför vårt lands gränser. Köpenhamns närhet till Barsebäck gör att en majoritet av danska riksdagen kräver att Barsebäck skall stängas. Mot denna bakgrund vill jag fråga svenska regeringen och Birgitta Dahl: Hur reagerar ni på det senaste danska kravet? Är ni beredda att ta hänsyn till danskarna eller måste det till ytterligare en olycka innan ni inser att Barsebäck mycket snabbt måste stängas?

Jag tycker att det är bra att regeringen nu skall göra en förutsättningslös omprövning av det svenska kärnkraftsprogrammet, men för att det hela skall bli trovärdigt måste man som ett första, omedelbart steg omvärdera planerna att satsa mer pengar på Ringhals 2.

Jag tror att Birgitta Dahl ser lika allvarligt som vårt parti på kärnkraftsindustrins märkliga agerande. Det var därför jag tog upp den frågan i mitt förra anförande. Kärnkraftsindustrins förakt för folkmajoritetens beslut i folkomröstningen gör att denna industri inte är trovärdig. Jag upprepar att jag tycker det vore välgörande om Birgitta Dahl än en gång röt till mot kärnkraftshökar, mot Werthén och andra, för det skulle få en välgörande effekt på den fortsatta debatt som vi måste föra om den svenska kärnkraftsavvecklingen.

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

*Debatt med anledning
av kärnkraftsolyckan i
Tjernobyl samt svar på
interpellationer om
kärnkraftspolitiken*

Anf. 15 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Energiministern valde att i sin första replik göra en principiell deklARATION hur hon ansåg att säkerhetsfrågorna skulle behandlas i samband med den nya översynen. Jag välkomnar det klargörandet, och jag är självfallet enig med energiministern om att ifall kärnkraften inte uppfyller de säkerhetskrav som vi har anledning att ställa så skall den givetvis avvecklas. Då får vi göra de uppoffringar och möta de olika problem som detta i olika avseenden kommer att innebära. Å andra sidan erinrade också energiministern om att år 2010 icke valts av en slump. Skall man minimera miljöproblemen i energipolitiken, måste man ha relativt långa omställningstider. Det finns inga fribiljetter i energipolitiken till en god miljö. Detta tror jag är viktigt att än en gång slå fast.

Sedan vill jag komma till frågan om likhetstecken mellan svenska reaktorer och reaktorn i Tjernobyl. Lars Werner sade att socialistisk kärnkraft är precis lika farlig som kapitalistisk och tvärtom. Ja, skillnaden ligger väl ändå i huruvida man har en öppen debatt eller inte i de båda samhällssystemen. Den öppna debatten i bl. a. vårt land har ju lett till en väsentligt högre säkerhetsnivå än vad som verkar vara fallet i Sovjetunionen. Tyvärr måste vi göra det konstaterandet – även om inte utvärderingen är genomförd ännu. Men vi ser resultaten. Vi vet att reaktorinneslutningar saknas i ett betydande antal sovjetiska kärnkraftverk och i kärnkraftverk i olika öststater. Detta är en grundläggande brist i säkerheten. Därför kan man inte argumentera i de termerna. Man kan bara konstatera att i det här avseendet fungerar inte det kommunistiska samhällssystemet. Inom det systemet hyser man inte tillräcklig omsorg om människorna i dessa avseenden. Det var också därför som jag i mitt inledande inlägg fäste så stor vikt vid vad vi kunde göra i en diskussion och i en dialog med Sovjetunionen för att förbättra säkerheten i de kärnkraftverk som ligger på andra sidan Östersjön.

Detta är oerhört viktiga frågor. Det förstår vi efter vad som hände vid olyckan i det längre bort liggande Tjernobyl och hur den olyckan påverkade miljön och oss människor.

Till slut vill jag säga några ord till Olof Johansson som talade i mycket kategoriska termer om Barsebäcksverket. Olof Johansson var ju med och gav klartecken till Barsebäck 2. När han talar i dessa termer måste man konstatera att denna insikt borde Olof Johansson ha haft redan när han i den första Fälldinregeringen gav klartecken till att starta det andra aggregatet i Barsebäck.

Jag vill hävda att Barsebäck sannolikt är vårt säkraste kärnkraftverk. Mot detta skall ställas att det ligger sämre till än andra. Men i Barsebäck har man dessutom en filteranläggning som de andra kärnkraftverkens reaktorer saknar.

Jag tror att den säkerhetsanalys som skall göras kommer att visa att Barsebäck fyller mycket högt ställda krav. Därför bör man inte på förhand och i kategoriska termer döma ut Barsebäcksverket. Det är min slutsats av Olof Johanssons anförande. Olof Johansson har nu talat på ett visst sätt, men han har handlat på ett annat sätt tidigare.

Anf. 16 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Låt mig först konstatera att de inlägg som har gjorts här i dag ger stort hopp om att vi på ett konstruktivt och moget sätt tillsammans skall kunna föra de mycket allvarliga diskussioner som nu skall följa i energirådet, i riksdagen och mellan regeringen och riksdagens partier.

Jag skall inte försvåra den diskussionen genom att ge mig på problem i onödan. Men låt mig ändå peka på en inkonsekvens. Den gäller dem som redan nu, utan ytterligare prövning, hävdar att kärnkraften är oacceptabel. Samtidigt talar de, nu liksom 1976 och 1980, inte om omedelbart stopp utan om en övergångsperiod på 10–15 år. Detta överensstämmer inte med vår uppfattning.

Som jag har deklarerat nu och som vårt parti deklarerade inför folkomröstningen och efter olyckan i Harrisburg 1979 skall kärnkraften avvecklas genast, om vi kommer fram till att kärnkraften är oacceptabel. Diskussionen handlar alltså inte om ett visst antal år.

Jag skulle vilja uppmana er som inte riktigt har klarat ut detta att fundera en gång till över hur det hela går ihop. Utgångspunkten för vår beredskap, att i detta läge diskutera en kortare avvecklingsperiod än de 25 år som är kvar till år 2010, är inte att vi vid den förnyade prövning som nu skall göras kan komma fram till att kärnkraften är oacceptabel. I så fall skall det vara slut med detsamma. Det kan vi klara praktiskt, även om det blir svårt. Utgångspunkten för oss är att vi måste väga in människors oro med större tyngd än hittills. Detta var grundläggande för linje 2 och för arbetarrörelsen inför folkomröstningen, att man måste visa respekt för människors oro. Det är en faktor som är en realitet – vi kan inte långsiktigt ha en energikälla i vårt system som så många känner oro för och som skapar sådana konflikter. Därför satte vi parentes, slutpunkten.

Om vi kommer fram till att människors oro i dag är större eller väger tyngre, då kanske vi måste sätta parentes tidigare, om det går att förena med de övergripande krav på miljön som vi har. Jag säger inte detta för att bekräfta något ställningstagande som vi redan har gjort utan för att tala om med vilken öppenhet vi är och måste vara beredda att föra diskussionen. Men det går för oss inte ihop att säga att kärnkraften är oacceptabel...

Med anledning av att åhörare demonstrerade genom att ropa slagord och uppvisa en banderoll yttrade

Anf. 17 ANDRE VICE TALMANNEN:

Meningsyttringar från läktaren är förbjudna.

Då demonstrationerna emellertid fortsatte beslöt kammaren kl. 13.44 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sina förhandlingar.

Förhandlingarna återupptogs kl. 13.46.

Anf. 18 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag skulle vilja uppmana er att en gång till fundera över denna problematik. Jag kräver inte några absoluta läsningar i dag, men jag tror att vi tillsammans måste reda ut detta.

Sedan är det naturligtvis så att ingen någonsin kan påstå att kärnkraftsproduktionen eller någon annan verksamhet som människor ägnar sig åt är helt säker. Det vore både ovetenskapligt och oetiskt att påstå det; det strider mot all mänsklig erfarenhet. Ingen i vårt parti har heller uttryckt sig på det sättet i anslutning till vad som nu hänt. Inte heller har vi sagt att den omständigheten att man i t. ex. i Sovjetunionen har en annan teknik och en annan säkerhetsfilosofi innebär att vi inte skulle ompröva våra ställningstaganden. Vi har varit mycket noga med hur vi uttryckt oss; vi har sagt att man inte kan dra några omedelbara slutsatser.

Vi kommer att ta det inträffade som anledning till att pröva det svenska systemet på nytt, eftersom vi har ansvaret för att göra det. Vi kommer naturligtvis också att mycket noggrant studera förloppet i detalj, trots att man i Sovjetunionen och när det gäller den aktuella reaktorn i Tjernobyl har ett helt annat system och helt annan teknik. Jag vill gärna säga till kammarens ledamöter att jag har deltagit i mycket långa genomgångar och diskussioner med dem hos våra ansvariga myndigheter som analyserat förloppet och som redan har deltagit i internationella diskussioner inom t. ex. NEA och inom IAEA. Dessa personer har tillgång till rapporteringar från andra länder, och genom att lägga pussel har de trots allt ganska goda kunskaper om systemet i Sovjet. Vi har fått klart för oss att det inte är uteslutet att vi trots allt kan dra slutsatser, och detta skall vi ta till vara.

Det utredningsarbete som måste göras skall ske i flera steg. När jag sagt detta kan jag börja svara på frågor som ställts.

Det finns en rad saker som kan göras utan att vi avvaktar den mer ingående prövningen av förloppet i Tjernobyl. Den prövningen kan för övrigt också ske tidigare än vad vi tidigare räknade med, eftersom vi nu fått veta att man redan inom ett par månader kan vänta sig en första genomgång inom IAEA av samma slag som vi hade efter TMI.

När det gäller vår egen beredskap har vi redan börjat vidta åtgärder. Vi har t. ex. beslutat forcera programmet för automatisk varning över hela landet. Det programmet skall vara utbyggt efter sommarsemesterna.

Jag vill i det sammanhanget rätta till en del missförstånd som föreligger på denna punkt. Hade det förekommit lika höga utsläpp på lördagen eller söndagen som på måndagen hade våra instrument i t. ex. Forsmark redan då slagit larm. Men vi behöver ändå förbättra vår organisation.

Energirådet kommer redan på onsdag att få en mycket ingående presentation från de svenska myndigheterna och från Vattenfall om hur organisationen fungerat under det aktuella förloppet. På onsdag kommer också energirådet att kunna börja diskutera dessa frågor. Varken regeringen eller energirådet behöver förlora tid när det gäller att gå igenom den svenska organisationen på att vänta på den mera utförliga diskussion som skall följa sedan vi har fått del av det material som kommer fram om olycksförloppet i Sovjetunionen.

Till de olika frågor som vi kan komma att ta upp hör: Hur skall

beredskapsorganisationen förbättras på kort och lång sikt vid våra anläggningar liksom gentemot utsläpp som kommer till Sverige till följd av olyckor utomlands? Kan vi påskynda de åtgärder som regeringen redan har beslutat skall genomföras vid samtliga anläggningar i syfte att nå samma säkerhet som filtret vid Barsebäck ger, osv.?

Det finns en grundläggande problematik i diskussionen om Barsebäck och även om Ringhals. Det är att våra säkerhetsmyndigheter, vilkas integritet jag och regeringen är mycket noga med att slå vakt om, säger att det inte finns skäl att ta någon av dessa anläggningar ur drift först, inte av på den kärntekniska lagen grundade säkerhetsskäl. Men det hindrar inte att vi skall föra en mycket generös och öppen debatt med våra danska vänner. Självfallet skall vi göra det. Jag vill informera kammaren om att jag redan i vintras i samband med Nordiska rådets session inbjöd den danske miljöministern och den danske energiministern att tillsammans med mig under en hel dag i detalj gå igenom Barsebäcks säkerhetssystem. Så det som nu har rapporterats i tidningarna är alltså någonting som vi kom överens om inom ramen för det mycket goda samarbete som vi har långt innan dessa händelser inträffade. Då talar jag om både olyckan i Tjernobyl och initiativen och besluten i det danska parlamentet. Självfallet kommer också Ingvar Carlsson, när han träffar sin danska kollega på onsdag, att öppet och förtroendefullt diskutera dessa frågor.

Anf. 19 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Olof Johansson degraderade i sin förra replik frågan om samhällssystemet i Sovjetunionen till en andrahandsfråga. Lars Werner ansåg en stund senare att det inte spelade någon roll alls. Båda kom till den gemensamma slutsatsen att kärnkraft under alla omständigheter är oacceptabel. Jag menar, herr talman, att detta är en alldeles oansvarig hållning. Tvärtom, herrar Johansson och Werner, anser jag att kan kärnkraften kontrolleras på ett sådant sätt att den ger mindre skador för människor och miljö än kol och olja, som är de reella alternativen, då är kärnkraften bättre än kol och olja. Så förhåller det sig i Sverige. Vi kan och har alltid kunnat med vår öppna debatt kontrollera kärnkraften bättre. Så är det inte i Sovjetunionen. Där blir plötsligt frågan om samhällssystem i denna debatt en förstahandsfråga.

Lars Werner hävdar att det faktiskt förhåller sig så att en olycka också kunde inträffa i det öppna USA. Det har väl ingen ifrågasatt. Att incidenter, allvarliga sådana också, kan inträffa även i svenska kärnkraftverk vet vi. Det är därför som vi inte nöjt oss med att bara säga att vi skall minska risken för olyckor utan också har sett till att, om en olycka ändå skulle inträffa, konsekvenserna för människor och miljö görs så små som möjligt. Det är därför vi har byggt reaktorinneslutningar och filteranläggningar samt har fyrdubbla system för reservaggregat och alla de övriga dubbla säkerhetssystemen, som vi tar som självklara. Det är också därför, Lars Werner, som vi har en mekanism för att ta till vara erfarenheter av incidenter och olyckor som inträffat i andra länder, såsom vi gjorde men som Sovjetunionen inte gjorde efter olyckan i Harrisburg.

Herr talman! I går fanns i Dagens Nyheter en kalkyl, där det talades om

vad som skulle hända om vi stängde Barsebäck och Ringhals 2. Alldeles bortsett från att man i kalkylen glömde att dra den naturliga och självklara slutsatsen att vi redan inom ett år skulle stå inför akut risk för elransonering, visade kalkylen klart och entydigt på följande. Om vi stänger Barsebäck och om vi stänger Ringhals 2 tvingas vi omedelbart starta och hela året använda oljekondensverken i Karlshamn och Stenungsund med alla de konsekvenser i form av försurande utsläpp – med sina följder för människor och miljö – som en sådan åtgärd skulle innebära.

Det fordras, herr talman, utomordentligt starka skäl för att vi skall utsätta vårt eget folk och våra grannar för de miljö- och omgivningspåfrestningar som en sådan politik skulle medföra.

Anf. 20 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Lars Werner frågade mig om jag inte tror på vad han säger. Jo, visst gör jag det. Jag tror på vad Lars Werner säger. Det enda jag har velat lägga till är att han skall vara glad att han slipper bo i ett kommunistiskt land. Då hade han inte kunnat framföra den åsikt som han nu har.

Lars Werner gjorde sig skyldig till att på ett alldeles stolligt sätt beskriva uttalanden som folkpartiets ordförande har gjort. Låt mig därför slå fast att folkpartiets inriktning är klar. Vi har stött den linje som samlade flest röster i folkomröstningen, vilken innebär att reaktorerna skulle byggas klara och användas så länge detta kan ske med fullgod säkerhet, dock längst till år 2010. Därför måste också avvecklingen förberedas. Om en eller flera reaktorer visar sig inte kunna drivas med fullgod säkerhet skall den eller de avvecklas tidigare.

Hur nästa generation väljer att besluta om kärnkraftens framtid vet vi inte, men på vårt ansvar faller att vi skall starta de förberedelser som gör en avveckling möjlig, och såvitt på oss ankommer kommer denna avveckling att ske. Därför skall forskning och avveckling bedrivas kring alternativa energikällor med stor intensitet och med stor omfattning.

Birgitta Dahl har nu börjat svara på frågor. Jag har förståelse för om det är svårt att i de korta inlägg som står till hennes förfogande hinna med alla frågor som har ställts. Jag noterar att de säkerhetshöjande åtgärder som kan bli aktuella och höjning av beredskapen kommer att genomföras utan att man avvaktar energirådets samlade bedömning när det gäller automatiska varningssystem. Jag hoppas att det också gäller ett uppfriskande av den information beträffande utrymningsplaner och larmsystem som särskilt de kringboende är berörda av.

Birgitta Dahl har ännu inte berört frågan om eventuell ersättning för kostnader som förorsakats enskilda och nationen. Jag hoppas att hon återkommer till det och framför allt till frågan hur vi kan påverka Sovjetunionen att se på säkerhetsfrågorna som frågor av gemensamt intresse. Jag hoppas också på besked om huruvida hon kan och vill se till att vår erfarenhet och vår kompetens beträffande reaktorsäkerhet förs över på lämpligt sätt till Sovjetledningen och de myndigheter som ansvarar för reaktorsäkerhet i Sovjetunionen.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

*Debatt med anledning
av kärnkraftsolyckan i
Tjernobyli samt svar på
interpellationer om
kärnkraftspolitiken*

Anf. 21 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har beflitat mig i den här debatten om att inte föra fram partipolitisk polemik. Andra har valt, nu i replikerna, att göra det.

Till Per Unckel vill jag säga: Göm er inte bakom samhällssystemet. Reaktorer finns i olika delar av världen i länder med olika samhällssystem. Samspelet människa – maskin måste fungera i samtliga fall, oavsett samhällssystem. Jag trodde att vi kunde vara överens om så enkla saker.

Det har förvånat mig att Birgitta Dahl har gjort den här frågan till en svart-vit fråga – dvs. antingen skall man avveckla alla kärnkraftverk på en enda gång, över natten, eller också skall man fortsätta driva dem alla. Jag har nämligen litat på vad Ingvar Carlsson sagt i denna fråga. Han uttalar i Aftonbladet torsdagen den 8 maj 1986 följande:

”Om fakta skulle framkomma som motiverar att vi går snabbare fram med avvecklingen, då är vi beredda att göra detta – – –.”

Han har alltså en annan principuppfattning än Birgitta Dahl i frågan om det är möjligt att påskynda avvecklingen och ta alla möjliga hänsyn till att vi nu har ett två till tre gånger större kärnkraftsprogram än vad vi hade före folkomröstningen. Det är ju utbyggnaden som har gjort att vi har betydande problem med att avveckla.

Om centerpartiet hade fått bestämma hade kärnkraften i Sverige varit borta vid det här laget. Vårt parti liksom alla andra partier här i riksdagen ansluter sig till demokratiska principer, vilket innebär att vi rättar oss efter vad majoriteten beslutar – detta sagt med adress till Lennart Pettersson.

Låt mig vad gäller vilken avvägning som vi skall göra mellan olika energikällor hänvisa till det inlägg som Ivar Franzén senare kommer att hålla här. Vi har i dag en energiförbrukning som uppgår till 60 % av den som år 1975 planerades av de dåvarande majoritetspartierna, socialdemokraterna och moderaterna. Det är inte slut på möjligheterna till hushållning och effektivisering vad gäller energiförbrukningen i vårt land. Vi kan fortsätta att minska energianvändningen utan att förlora i välfärd. Med en sådan inriktning vinner vi tvärtom i fråga om välfärd och bättre miljö, och det är den linjen som vi kommer att följa. Jag tror att det finns anledning för en del som har yttrat sig här i dag att något självkritiskt granska sina egna göranden och låtanden på detta område. Jag syftar på dem som under årens lopp *samtidigt* har velat ha mer av olja, mera av kol och mer av kärnkraft.

Anf. 22 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Först några ord om öppenheten. Jag förespråkar en öppenhet både före och efter sådana här olyckor och över huvud taget i alla frågor som är av avgörande betydelse. Men till dem som vill göra öppenheten till den primära frågan i detta sammanhang vill jag säga: Hur mycket öppenhet vi än har kan ju en olycka ske, och den öppna debatten ändrar ingenting när olyckan händer. Vad gäller öppenheten vill jag också ställa den något retoriska frågan: När fick svenska folket ta ställning till introduceran-

det av kärnkraften? Det tillhör väl också frågan om öppenheten i detta sammanhang.

Per Unckel framträder nu mer och mer som kärnkraftsanhängarnas och kärnkraftsmaffians främste företrädare här i riksdagen, och det är naturligtvis följdriktigt att han som general för linje 1 spelar den rollen in i det sista. Hittills har vi mest diskuterat frågan om driftssäkerheten. Per Unckel, men den andra stora frågan, om avfallshanteringen, är ju ännu inte löst. Vi har inte talat mycket om den här i dag, men den står fortfarande kvar.

Herr talman! En klar majoritet av svenska folket sade ifrån att kärnkraften skall avvecklas i Sverige. Skulle en liknande omröstning genomföras i dag är jag övertygad om att ännu fler människor skulle rösta nej. Om en omröstning skulle genomföras runt omkring Barsebäck i Skåne, tror jag att man i den skulle kräva att Barsebäck stängdes redan i morgon.

Alla frågetecken om kärnkraftens avveckling måste undanröjas, för kärnkraften skall avvecklas. Vi är ense om takten, men folkomröstningens resultat skall genomföras. Birgitta Dahl säger att det finns åtgärder som kan vidtas utan att man avvaktar den utredning som nu skall göras. Ja, enligt vår mening är en sådan åtgärd att man inte skickar över pengarna för reparation av Ringhals 2.

Birgitta Dahl säger också att det finns en oro som man måste ta hänsyn till. Ja, det finns en oro och en välgrundad misstro bland människorna. Det är därför som vi säger: Låt oss avbryta marschen in i kärnkraftssamhället.

Jag delar Olof Johanssons uppfattning att man inte kan göra saker och ting till svart och vitt, som Birgitta Dahl i ett par inlägg har försökt att göra i denna fråga.

Kampen mot kärnkraften är inte bara en kamp mot kärnkraftssamhället, mot den kortsiktiga tillväxtfilosofin och mot rovdriften när det gäller natur och miljö. Det är också en kamp för en ny ekologisk helhetssyn på industrin, på hela samhällsutvecklingen och, som jag sade tidigare, en kamp för ett meningsfullt livsinnehåll. Låt oss ta de första stegen in i framtiden, och låt oss börja avveckla kärnkraften så snart som möjligt.

Anf. 23 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Olof Johansson sade i sin andra replik att centern ansluter sig bara till demokratiska principer. Det skulle vara ett försvar för att han som energiminister gav klartecken till laddning av Barsebäck 2. Jag tycker att det är ett dåligt försvar. Det var ju bara fråga om huruvida man skulle vara kvar i regeringen eller inte, och det har väl inte något med demokratiska principer att göra.

Om man nu har den uppfattningen, Olof Johansson, att Danmarks nationella funktionsförmåga skulle riskera att slås ut om Barsebäck får vara kvar, är det ju mycket konstigt att man inte har drivit den linjen tidigare utan enbart gör det i det här läget.

Jag skall inte fortsätta polemiken med Olof Johansson. Jag instämmer i och för sig med honom om att det är viktigt och att vi i nuläget i första hand måste diskutera sakfrågorna. Jag har alltså bara reagerat litet mot de kategoriska fördömanden som man har gjort mot Barsebäck. Vi kommer inte ifrån att Barsebäck är mycket säkert – det visar alla säkerhetsanalyser.

Verket har också en extra säkerhet genom filteranläggningen. Den svartmålning som görs av centern och vpk är alltså inte helt korrekt.

Lars Werner sade att en omröstning i Skåne skulle innebära krav på att Barsebäck stängdes. Vi har ett rätt stort förtroende för säkerhetsarbetet där nere. Jag kan bara erinra om att det i folkomröstningen faktiskt var linje 3 som lyckades sämst nere i Skåne.

Herr talman! Om man gör denna investering i Ringhals 2, ökar man ju på samma gång säkerheten genom att de nödvändiga reparationerna görs. Man kan alltid diskutera vad dessa pengar skall användas till. Men säkerheten kommer att öka om man reparerar ånggeneratorerna. Den saken är alltså fullständigt klar.

Till sist: Alla dessa frågor skall nu analyseras och gås igenom vid den förnyade säkerhetsprovningen. Vi kanske skall vänta med våra olika omdömen om kärnkraftverk och liknande till dess att den genomgången är gjord av kompetenta myndigheter.

Anf. 24 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det förvånade mig litet att Olof Johansson gick upp i varv i sitt sista inlägg. Det var väl inte jag som började tala i absoluta termer.

Man kan ha olika uppfattningar om avvecklingstakten – om man accepterar att använda kärnkraften under en övergångsperiod. Jag utgår från att dessa olika ståndpunkter då grundar sig på helhetsbedömningar av miljöeffekterna av olika energislag.

Men om man uttrycker sig så absolut som Olof Johansson gjorde i sitt första inlägg, att kärnkraften är oacceptabel, då handlar det om någonting annat. Då skall avvecklingen ske nu, och inte om 10 eller 15 år. Jag bad bara mycket stillsamt och vänligt centern att fundera litet grand över om det kanske finns anledning att antingen byta ordval eller slutsats i dessa fall. Detta gjorde jag i syfte att göra det möjligt för oss att resonera med varandra om hur vi gemensamt skall kunna genomföra kärnkraftsavvecklingen.

Jag vill därefter övergå till att tala om det internationella perspektivet. Det är nämligen otvivelaktigt så, att om vi skall slå vakt om Sveriges säkerhet, blir de internationella frågorna mycket betydelsefulla. Men jag vill säga, med anledning av den debatt som förts här i dag, att det inte ligger i vårt intresse eller i säkerhetens intresse att diskutera samhällssystem i stället för att diskutera de verkliga problemen. Självfallet har vi i dag anledning att ställa särskilda frågor till Sovjetunionen, eftersom en olycka har inträffat där och vi är beroende av information och samarbete för att kunna skydda vår egen befolkning.

Jag vill i det sammanhanget direkt svara Ingemar Eliasson och säga att vi i de första samtal som har förts – både vid de samtal som den svenske ambassadören i Moskva har haft och vid dem som fördes av UD med den sovjetiske ambassadören i Stockholm – har lämnat just de synpunkter som Ingemar Eliasson ansåg att vi skulle instruera våra ambassadörer och andra företrädare att framföra. Vi har erbjudit vår hjälp, både teknisk hjälp och annan hjälp. Vi har förklarat att vi för att värna om våra folk har ett ömsesidigt intresse av att samarbeta med varandra i sådana här frågor. Vi har över huvud taget vinnlagt oss om att uppträda på ett sådant sätt som gynnar

det primära syftet och därvid framfört budskapen just på det sätt som Ingemar Eliasson efterlyste.

Men det är inte bara Sovjetunionen som vi har anledning att ställa frågor till. Vi skulle på samma sätt kunna drabbas av kärnkraftsolyckor i Frankrike, England och Västtyskland. Det är mot den bakgrunden som regeringen har betonat att det krävs ett multilateralt samarbete på olika sätt – däribland genom IAEA, men även på andra sätt. Men vi har på sakliga grunder – det har med närhetsprincipen att göra – sagt oss att vi precis av samma skäl som vi har ett Östersjöavtal för att rädda Östersjön från förgiftning och total död behöver ha ett särskilt nära samarbete med Östersjöstaterna beträffande frågorna om kärnkraftsteknikens säkerhet, alltifrån vilka säkerhetsnormer som skall gälla till informationsutbyte och samarbete vid olyckstillfällen.

Regeringen menar att det är dags att också bredda IAEA:s arbetsuppgifter i takt med att vi runt om i världen på ett helt annat sätt lär oss att ta säkerhetsfrågorna i samband med kärnkraften på allvar. Vi är alla beroende av varandra i det avseendet. IAEA bär på ett gammalt arv från 1950-talet, när man för att förmå så många stater som möjligt att ansluta sig till IAEA:s kontrollsystem sade att IAEA också skulle fungera som en förmedlare av den teknik man ville ha. Det är den historiska bakgrunden, och det vet de som har sysslat med kärnkraftsfrågor. Jag delar uppfattningen att det finns anledning att fundera över om den här ordningen är särskilt tillämplig – den har inte visat sig fungera. Av det skälet framförde jag för regeringens räkning redan för ett par år sedan kravet att kärnvapenstaterna skulle göra en total separation mellan civila och militära program och underkasta de civila programmen en total kontroll. Det var ett första steg på vägen i riktning bort ifrån den gamla 50-talslinjen, som inte har visat sig fungera i praktiken. Längre än så behöver jag kanske inte gå i mitt svar för att antyda att regeringen nu avser att på alla nivåer – bilateralt, multilateralt och inom IAEA – stärka samarbetet för att höja säkerheten vid användning av kärnkraften för fredliga ändamål. När det gäller kärnvapen fortsätter naturligtvis vårt arbete för en total nedrustning.

Talmannen anmälde att Olof Johansson, Lars Werner, Per Unckel och Ingemar Eliasson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 25 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Atomvärldens spåmän kommer aldrig mer att bli tagna på orden. Det är inte det ekonomiska systemet som avgör atomkraftens farlighet. Det gäller varken dollar eller rubel, nu gäller det våra liv. Med Tjernobylkatastrofen har etablissemangets alla lugnande besked gått i graven. Experterna säger att de aldrig sett, och inte kunnat förutspå, ett sådant händelseförlopp; det stämmer inte med deras teorier. Tidigare analyser och teoretiska bedömningar är omkullkastade. De radioaktiva och oberäkneliga vindarna har inte fogat sig efter ritningarna på vetenskapsmännens bord.

Nu har vi sett hur den kapitalistiska kärnkraftspropagandan havererade med Harrisburg, den socialistiska med Tjernobyl. Återstår så den blågula,

kapitalistiskt blandekonomiska varianten, som står för den största kärnkraftsutbyggnaden i hela världen. Skall den stranda med en härdsmläta vid Barsebäck innan atomaffian tvingas ge upp? Eller kommer den växande rörelsen mot kärnkraft och kärnvapen att få regeringen och riksdagens majoritet att gå med på en avvecklingsstart innan det är för sent?

Ett argument har fått en kuslig aktualitet genom haveriet i Ukraina. Riksdagen kommer aldrig någonsin att kunna återkalla en härdsmläta vid Barsebäck med hjälp av ett beslut. När katastrofberedskapen skall sättas på realistiska prov är det kört. Däremot kan riksdagen redan i vår fatta beslut om att snabbt inleda kärnkraftsavvecklingen och stoppa Barsebäck. Vpk står för det senare alternativet, och vi stöder folkkampanjen och antikärnkraftsrörelsen i Danmark.

Konsekvenserna av en stor härdsmläta vid Barsebäck skulle bli oerhörda. Det går inte att skydda de 2,5 miljoner människor som bor i området inom fyramilsradien. Från Sovjet förde regn och vindar cesium, strontium och andra dödligt giftiga ämnen hundratals mil. Evakueringen har berört dem som bor på ett större avstånd från Tjernobyl än avståndet från Barsebäck till Lund-Malmö-Köpenhamns-området.

Alltså: Vad måste väck? Jo. Barsebäck! Parollen kommer att finnas så länge Barsebäck är i drift. Folkkampanjen kommer att leva så länge det finns ett enda kärnkraftverk som pyser radioaktivitet till omgivningen.

Vpk hade motiverat sitt avvecklingskrav långt innan Tjernobyl blev känt för oss här. De farligaste kärnkraftverken måste stoppas i förebyggande syfte. Detta vore också en solidaritetshandling gentemot våra grannländers invånare och gentemot framtida generationer. Sverige, som är det mest kärnkraftstäta landet i världen, måste gå i spetsen för en global avveckling. Det är logiskt att börja här och nu. Börja med Barsebäck och Ringhals!

Folkomröstningen gav besked om att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010. Ännu föreligger inte ens en avvecklingsplan. Birgitta Dahl! Regeringen har utlovat den till 1990. Det betyder att man medvetet har missat tio års möjligheter till avveckling, tio år av materiell, sprickor och rostskador, tio år under vilka katastrofen kommer allt närmare. Regeringens förhållning av avvecklingen har gett kärnkraftsförespråkarna ny luft under vingarna. Vi har sett och hört dem flitigt den senaste tiden. De har flugit så högt att t. o. m. Birgitta Dahl har tvingats rycka dem i vingpennorna. Var går smärtgränsen för regeringen? Hur många Tjernobyl behövs det? Behövs det kanske ett alldeles särskilt litet strontiummoln över kanslihuset innan regeringen går till handling?

Vi minns sveket från folkomröstningen med två linjer för kärnkraftsutbyggnad, två ja-linjer. Detta kommer aldrig att glömmas.

Nya försök att splittra kärnkraftsmotståndet kommer heller aldrig att accepteras av en stark och kunnig rörelse. En snabb återblick på ja-sidans kampanjstrategi och politiska taktik från hösten 1979 avslöjar hur demokratin kan urholkas och hotas av makteliten i Sverige. Papper som skrevs av SAF – Svenska arbetsgivareföreningen – och Industriförbundet inför deras planerade överläggningar med LO-ledningen om folkomröstningen visar klart på sabotageteorin mot nej-sidan, alltså mot oss kärnkraftsmotståndare och våra argument.

Yrkesarbetande kvinnor skulle hotas med att de kunde förlora jobben eller gå miste om tvättmaskiner och andra hushållsredskap. Pensionärerna skulle skrämmas med att deras ekonomiska och sociala trygghet var hotad om kärnkraften inte fick byggas ut. Manipulationerna avslöjade också ett naket kvinnoförakt. SAF-strategerna bestämde sig för att fram till årsskiftet 1979-1980 enbart använda tekniska och rationella argument. Vidare talade man om emotionella skäl och förklaringar – eller "vulgärargument", för att direkt citera ett uttryck från de paper som kärnkraftsmotståndarna kommit över. Om den mätmetoden tillämpas, blir det till sist så, att maktelitens män och betongpolitikerna ensamma står kvar vid sina kärnkraftsmonument.

Jag vill nämna några av de erfarenheter som gör att man efter kärnkraftshaveriet i Ukraina måste påskynda en avveckling av kärnkraften. Hela norra halvklotet har smittats av radioaktivitet som har sitt ursprung i Tjernobyl. Alla de teorier som experterna tidigare har redovisat om hur radioaktiviteten sprids måste omprövas. Efter sådana här utsläpp finns cesium och strontium kvar mycket längre i atmosfären, jämfört med atombombsprov, än man någonsin har registrerat. Tjernobylkatastrofen har på ett skrämmande tydligt sätt visat att hanteringen av kärnkraften aldrig kan vara en enskild stats ensak.

Den första dagen som Sverige rapporterade om högre radioaktivitet kring Forsmark – det var minsann dramatiska timmar, om man följde nyhetsändringarna den dagen – avslöjades allvarliga brister i beredskapen. Birgitta Dahl har medgett en del av dem. Detta visar att man inte tar kärnkraftens risker på allvar, trots alla de tillbud som under årens lopp har inträffat i Sverige. Sveriges kärnkraftssatsning kan inte anses vara mindre farlig än den sovjetiska eller den amerikanska. Alla led i hanteringen i samband med kärnkraften har en dimension som inte kan liknas vid något annat än kärnvapenarsenalen i världen.

Uranbrytningen kan t. ex. inte jämföras med kolhanteringen hur hårda arbetsmiljöer det än är fråga om. Detta har de indianer fått erfara som har levt i uranbrytningens skugga. En härdsmälta kan inte jämföras med konsekvenserna av övrig energianvändning. Avfallsproblemen är unika på grund av det ohyggliga materialet, som måste kunna förvaras på ett betryggande sätt i hundratals år.

I valet av energipolitik handlar det alltså inte enbart om en lämplighetsavvägning. Vi är helt enkelt inte beredda att leva med ett livsfarligt vapen som i teknikernas händer riktas mot oss. Jag tror inte att kärnkraftsteknikerna är ondsinta medlöpare till atomaffian, som medvetet nonchalerar alla risker. Vi får dock allt fler bevis på hur handfallen man är när människor väl utsätts för risker som man varit omedveten om. Däri ligger det största hotet med kärnkraften. Det är just på grund av denna omedvetenhet som atomkraften kallades fredlig – Birgitta Dahl upprepar begreppet. Av samma anledning ansågs atomkraften vara den renaste energikällan, vilket moderaterna upprepar här i dag.

Nu är detta betraktelsesätt föråldrat och avslöjat, trots att en del tycks vilja fortsätta att använda sig av det. De folkvalda i riksdagen borde därför kunna enas om att påbörja en avveckling nu, innan en blågul katastrof sker.

Herr talman! Jag ställde en fråga till Birgitta Dahl direkt efter det att

Tjernobylolyckan blev känd här i Sverige. Frågan gällde om regeringen var beredd att ompröva sin syn på säkerheten vid de olika kärnkraftverken i Sverige. Birgitta Dahl har sagt en hel del här i dag, men hon har inte kommenterat enskilda kärnkraftverk.

Jag är inte helt övertygad om att Birgitta Dahls uppfattning om kärnkraften här i dag kommer att uppfattas som särskilt eftertänksam eller ödmjuk. Kärnkraftshökarna tycks se folket som en stor, okunnig massa, och de som i dag vill stå för linje 3, Birgitta Dahl, kan bara markera det tillräckligt kraftfullt genom handling, genom att visa att de håller på folkviljan och demokratin. Det räcker inte att bara prata om den och om oss kärnkraftsmotståndare.

Vad har skett efter folkomröstningen? Jo, det har skett en utbyggnad av kärnkraften. Det finns inte ens en avvecklingsplan, trots alla löften och trots allt prat från Birgitta Dahl och andra regeringsföreträdare. De gamla linje 2-anhängarna och myndigheterna bara lugnar och ler. De är mer förskräckta över människors sunda oro än över den bistra kärnkraftsverkligheten. De lyssnar visserligen på antikärnkraftsopinionen, men de åtgärdar inte. De handplockar f. d. miljöaktivister till departementet, men dessa tvingas ge avkall på det som de har kämpat för i många år tillsammans med oss andra.

Kort sagt, med Hans Lohmans ord: Riksdagen tycks hålla på med en rullande avveckling av demokratin. Att pröva och utreda kan man inte hålla på med hur länge som helst och samtidigt påstå att man följer folkviljan.

Vi är miljoner som känner sorg, förtvivlan och vrede över det fruktansvärda som har hänt i Tjernobyl, men när kärnkraftsetablissemangent och också många här i riksdagen i dag – till min stora förvåning – i sin cyniska opportunistiska försöker göra om konststycket efter Harrisburg och säger "så bra, nu kan vi lära oss och göra olycksberedskapen ännu bättre", trots att den hela tiden har varit perfekt i era munnar, då tycker vi att måttet är rågat.

Våra känslor kan och måste omvandlas till något konstruktivt som sätter punkt för kärnkraften. Detta arbete har redan påbörjats. Barrikaderna förstärks för att stoppa atomaffian för gott. Namninsamlingen för omedelbar avveckling har redan startat. I dag demonstrerar människor i Göteborg för att påskynda avvecklingsbeslutet. Senare i veckan kommer Stockholm och en rad andra orter att manifesteras hur stark miljöopinionen är, och man kräver att riksdagen skall göra litet mer än att prata, Birgitta Dahl.

Anf. 26 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Den här våren är det två händelser som på ett avgörande sätt har förändrat förutsättningarna för svenskt politiskt liv: mordet på Olof Palme och kärnkraftsolyckan i Tjernobyl i Sovjetunionen. Att Sveriges statsminister kallblodigt skulle kunna skjutas ned på öppen gata i Stockholm var en absolut osannolik händelse, ända tills den inträffade.

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl, som av allt att döma inträffade den 25 april, var minst lika osannolik ända tills den inträffade eller, rättare sagt, tills vi på egen hand lyckades ta reda på att den hade inträffat någonstans i Sovjetunionen. Nu har den skakat om hela den del av världen där invånarna nås av en relevant nyhetsförmedling. Det är inte bara vanligt folk som har blivit oroliga när den officiellt säkra och rena kärnkraften visat sig vara

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

*Debatt med anledning
av kärnkraftsolyckan i
Tjernobyl samt svar på
interpellationer om
kärnkraftspolitiken*

varken det ena eller det andra. Också experterna tvingas nu ompröva de sanningar som hittills legat till grund för bl. a. det svenska kärnkraftsprogrammet.

Kraftindustrin och kärnkraftsetablissemang, understödda av sina politiska grenar, var den 25 april, när reaktorhaveriet i Tjernobyl inträffade, mitt uppe i en storstilad kampanj för att få avvecklingsbeslutet till år 2010 omprövat. Olyckan i Tjernobyl har nu på ett mycket påtagligt sätt raserat teserna om kärnkraftens ofarlighet och driftssäkerhet i den kampanjen. Det kan inte vara för mycket begärt att även slutsatserna för det svenska kärnkraftsprogrammet skulle få påverkas av den nya verkligheten.

Professor Hannes Alfvén brukar kalla den civila kärnkraften för de militära kärnvapnens siamesiska tvilling. Ingen enda, inte ens de svenska korna, kan i dag glädja sig åt effekterna av Sovjetunionens ensidigt proklamerade stopp för underjordiska militära kärnvapensprängningar. Lika angeläget som det är att få till stånd ett fortsatt sovjetiskt militärt kärnvapenprovstopp är att man verkligen stoppar världens största civila kärnkraftsreaktor i Ignalina i Litauen. Den ligger ca 50 mil från Gotland och är av samma grafitmodererade typ som den havererade reaktorn i Tjernobyl.

Herr talman! Visst har vi rätt att känna oss upprörda, när sovjetiska försäkringar om att alla reaktorer av motsvarande typ har stoppats nu vederläggs som lögnar av satellitbilder bearbetade i Kiruna. Men vi måste också förstå det danska folket och majoriteten av det danska folketinget, som kräver förhandlingar med Sverige om en stängning av Barsebäcksverken. Barsebäcksverken är mera påtagliga och kan därmed te sig mera hotfulla för invånarna i Köpenhamn och Malmö än Pershing II och SS 20-robotar utplacerade på ömse sidor av gränsen mellan Öst- och Västeuropa. Avfyran- det av militära kärnvapen tror vi oss ju genom ett aktivt fredsarbete kunna påverka och stoppa. Motsvarande möjlighet att påverka och stoppa förödande kärnkraftsolyckor existerar enbart om verken helt stängs av. Redan reaktorsäkerhetsutredningen gav oss ju beskedet att kärnkraften var säker, bara vi gjorde om människorna som skall sköta om den. Den mänskliga faktorn har varit sig ganska lik. Den som har en annan uppfattning får man litet tillspetsat rekommendera ett förnyat studium av grundskolans historieböcker.

Slutsatsen av ett sådant resonemang blir att både statsministern och energi- och miljöministern borde hysa lika stor respekt för de danska kraven på stängning av Barsebäck som man hyser inför danska och svenska krav på avveckling av kärnvapnen i Europa. Dessutom borde man lyssna på sina egna sidosorganisationer: SSU, Kvinnoförbundet, Broderskapsrörelsen och Unga örnar, som under valrörelsen 1985 i ett miljömanifest krävde en stängning av Barsebäck. Socialdemokratiska tidningar – exempelvis Arbetet och Östra Småland – kräver nu att olika typer av åtgärder vidtas "för att få bort kärnkraften snabbare än vad den nuvarande, opreciserade tågordningen förutsätter" – jag citerar Östra Småland.

Nu har regeringen gett energirådet i uppgift att granska och ta fram fakta om Tjernobylolyckan, för att man därefter skall ta ställning till en eventuell avveckling av i första hand Barsebäcksverken. Detta att begrava politiskt besvärliga frågor i en utredning, tills känslorna lugnat ned sig, korna kunnat

släppas ut och den värsta radioaktiviteten klingat av i gröngräset, är en typiskt svensk åtgärd. Man behöver inte vara särskilt klärvoajant för att ana att energirådet kommer att konstatera att svenska kärnkraftsreaktorer är mycket säkrare än sovjetiska och därmed borde få drivas vidare.

Redan har representanter för den mest metafysiskt förankrade kärleken till kärnkraften fört fram att det bara är den sovjetiska kärnkraften som är osäker och primitiv, medan den svenska är helt säker. Varför, menar man, skall vi stänga av vår säkra svenska kärnkraft, när vi ändå omges av andra länders kärnkraftsreaktorer, som nu uppenbarligen kan sända radioaktiv smitta från Tjernobyl till Ramvik? Detta är en helt ohållbar logik som lika väl skulle kunna motivera att Sverige skaffade sig kärnvapen, när nu alla andra har det. Vi skulle ju ändå bara använda dessa defensivt efter betryggande demokratiska beslut!

Herr talman! Den enda logiska konsekvensen av den nya smärtsamma erfarenhet vi fått av Tjernobylolyckan är att regeringen tar ett konkret ansvar för den politiska situation som nu har uppstått. Låt gärna energirådet utreda Tjernobylolyckan, men regeringen måste för det första omedelbart på egen hand starta arbetet med att ta fram en konkret avvecklingsplan och inte vänta med detta till 1995. Det arbetet måste, för det andra, prioritera framtagandet av en plan för stängning av Barsebäcksverken, så att förhandlingar kan inledas med den danska regeringen. För det tredje borde beslutet att investera 1,2 miljarder i nya ånggeneratorer i Ringhals 2 rivas upp och pengarna i stället satsas på alternativen till kärnkraften.

Herr talman! Två dagar före Tjernobylolyckan försökte jag att här i kammaren fästa uppmärksamheten vid att regeringen, genom sin eltaxepolitik och genom att dra in statsbidragen till kommunernas energisparrådgivare och till andra energisparåtgärder, i själva verket bidragit med ett helt nödvändigt element till kraftbolagens och linje 1:s kampanj för en omprövning av kärnkraftsavvecklingen. Jag hävdar fortfarande att denna energipolitik målmedvetet leder landet in i ett alltmer gigantiskt elberoende, där målsättningen verkar vara att ställa riksdagen och svenska folket inför ett fullbordat faktum. Den har t. ex. redan lett till en explosionsartad ökning av elförbrukningen. Får denna politik fortgå är risken stor att elenergibehovet trissas upp till den grad att kärnkraften – trots alltmer förslitna och farliga anläggningar – inte kan undvaras. Är det något energirådet borde användas till så är det att utreda eltaxepolitikens effekter på möjligheterna att avveckla kärnkraften utan att bygga nya kol- och oljekondenskraftverk. Här vilar en nästan sovjetisk tystnad över vad som i själva verket håller på att ske, och regeringen själv tycks ha ett stort behov av ny och relevant kunskap om dessa samband.

Olyckan i Tjernobyl har förändrat förutsättningarna för den civila kärnkraftens roll i demokratiska länders energisystem. Det som inte kunde inträffa har redan inträffat två gånger – i Harrisburg och i Tjernobyl. Nu får vi dessutom veta att det förekommit ca 150 mer eller mindre allvarliga incidenter i civila kärnkraftverk genom åren.

Regeringen skall inte utsluta att det redan nu finns en majoritet här i kammaren för att omedelbart starta arbetet med en avvecklingsplan, där en

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

*Debatt med anledning
av kärnkraftsolyckan i
Tjernobyli samt svar på
interpellationer om
kärnkraftspolitiken*

snabbavveckling av Barsebäck prioriteras, och för att ändra beslutet att investera 1,2 miljarder i Ringhals 2.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis få understryka att jag verkligen hoppas att det i vårt land inte finns eller kommer att finnas ett us av den finlandisering som vårt grannland tydligen fått finna sig i i samband med Tjernobylikatastrofen. Jag måste få säga att jag tyckte att såväl statsministern som energiministern var väl undfallande gentemot Sovjetunionen i sina förstamajtal. Faktum är att det var Lars Werner och inte regeringen som stämpade Sovjet för cynism. Jag är klar över att det inte är kraftfulla ord som alltid förändrar verkligheten, men vi har en viss historisk vana vid att sådana nyttjas av socialdemokratiska regeringars talesmän.

Herr talman! Sovjetunionens flirt med västvärlden, för att framstå som mer genomskinligt och mänskligt, har då sannerligen drabbats av ett kolossalt bakslag.

Anf. 27 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Jag skall göra något så ovanligt i politiska sammanhang som att ge energiminister Birgitta Dahl ett erkännande för hennes handlande i samband med Tjernobyliolyckan under de senaste två veckorna. Hon har, många gånger i trängda lägen, där trötthet och yttre tryck kunnat förleda henne till överlagda uttalanden, visat balans. Även SKI, SSI och våra kärnkraftverk har visat sig leva upp till det förtroende som vi har anledning att hysa för alla våra myndigheter. Vi kan lita på våra statliga myndigheter – de har alla gjort ett gott arbete.

Den allmänna uppfattningen ute i landet är att vi i Sverige sköter kärnkraften bättre än i andra länder. Här har vi en god grund att bygga vidare på, för att öka förståelsen för och insikten om den svenska kärnkraftens tillförlitlighet och dess personals goda kompetens och känsla för ansvar. Det var vi i Sverige som först upptäckte utsläppet från Ukraina – det är värt att lägga på minnet.

Herr talman! Kärnkraftsolyckan i Ukraina är en katastrof som kommer att få konsekvenser på många områden, inte bara på det tekniska utan även på det utrikespolitiska planet. Med vindarna har över nationsgränser och Berlinmuras spritts radioaktivitet över stora delar av norra halvklotet. Oron, ja t. o. m. skräcken inför den snygande faran är förståelig. Vi måste känna ödmjukhet inför det som hänt och ta till oss alla de erfarenheter som vi kan vinna av olyckan. En av förutsättningarna för detta är bl. a. en ökad vilja hos den sovjetiska ledningen att underordna sig internationella säkerhetskrav. Olyckan har visat världen att kärnkraften måste hanteras med förstånd och respekt.

Den svenska kärnkraften är mycket säker. Men bristen på säkerhet hos kärnkraftverken i närliggande länder har vi bryskt blivit medvetna om, och det är därför vi skall koncentrera oss här i Sverige på att försöka uppnå förbättringar på det internationella planet.

Herr talman! Kärnkraften har kommit för att stanna på vår jord oberoende av om vi i Sverige avvecklar eller inte. Allt annat är ett önsketänkande, som inte vilar på någon realistisk grund. Det finns anledning att konstatera detta.

eftersom det måste vara utgångspunkten för vårt eget handlande gentemot oss själva och andra.

Runt omkring oss i Europa, runt omkring Östersjön kommer, när stormen bedarrat, allt fler kärnkraftverk att uppföras för att producera elektricitet för uppvärmning av bostäder och för att förse den europeiska industrin med energi. En färd genom Europa ger ett talande och samtidigt skrämmande vittnesbörd om den miljöförstöring som under de senaste årtiondena har sargat Europas länder och då särskilt östländerna, något som gör att vi lättare kan förstå satsningen på kärnkraften i det området. Det är kolet som varit boven. Runt omkring oss kommer allt fler kol- och oljebaserade kraftverk att ersättas med kärnkraftverk. Detta sker i ett Europa där luft, mark, vatten och inte minst skog och annan växtlighet tagit skada. Svavel, kväveoxider, tungmetaller, radioaktivt stoff från kolet och inte minst avfallet har satt sina spår. Förändringarna kommer lika smygande på oss när det gäller detta som när det gäller kärnkraften.

Det är därför naturligt att man i Europa vill gå över till andra energislag som inte lämnar lika störande bidrag i form av förstörd natur, cancer, svåra allergier och förgiftningar av skilda slag som ligger i förlängningen av användningen av fossila bränslen.

Kärnkraften svarar för en allt större del av världens elproduktion. I dag är den 15 %. Skulle den nuvarande kärnkraften ersättas av annat, som några vill – av kol t. ex. – skulle man behöva omkring 250 miljoner ton kol per år att bränna upp. Det är något mindre än den kvantitet som i dag finns tillgänglig på världsmarknaden. Det går lätt att räkna ut vilken miljöförstöring detta skulle leda till. Men den debatten är uppenbarligen inte lika spännande och spektakulär att föra. Det finns någonting av mystik, science fiction och häxprocess över kärnkraften som den inte förtjänar. Det här är en teknik som vi efter hand kommer att behärska.

Hittills har debatten här i dag i mycket hög grad varit inriktad på Sverige. Jag tror att vi måste vidga och nyansera vår debatt. Det går inte att bara kräva en ensidig avveckling av kärnkraften i Sverige. Det gör inte vår jord så mycket bättre. Det löser inte våra problem, även om den oro vi känner i en stund som denna kan förleda oss till att tro det.

Vi måste diskutera alternativen och konsekvenserna av en avveckling. De alternativ som finns i dag lockar inte. Regeringen har inte någon avvecklingsplan och kan inte presentera någon avvecklingsplan. Alternativen är bara kol och olja vid sidan av en hård ransonering av elektriciteten, som leder till högre priser och lägre rumstemperaturer. Konsekvenserna – om vi sätter oss in i dem, och det är vår skyldighet – manar till eftertanke och besinning. Någon ny teknik som kan ersätta kärnkraften och de fossila bränslena finns inte i dag – tyvärr. De som hävdar motsatsen gör sina medmänniskor en otjänst. Kärnkraftsdebatten har gett belägg för att en del personer i framträdande politiska positioner försöker utnyttja olyckan för partitaktiska syften. Men jag tror – inte minst efter den intensiva undervisning vi svenskar fick i samband med folkomröstningen på energiområdet – att vi kan och vet för mycket om kärnkraft och energi för att falla för alla de osakliga argument som förs fram från allehanda uppdykande experter.

Herr talman! I en nyligen publicerad FN-rapport kan man läsa att världens

storstäder växer sig allt större. I dag bor två av fem av världens människor i städer. Omkring sekelskiftet kommer cirka varannan person att bo i stad. Omflyttningen under de närmaste 15 åren kommer att vara ofantlig.

De som lämnar ett liv på landet, där värme och matlagning och även arbete sker på ett annat och mindre energikrävande sätt, kommer när de flyttat till staden att efterfråga el och annan energi i en mängd som världen inte hittills skådat. Det behövs energi för att bygga bostäder åt alla dessa hundratals miljoner människor. Det måste byggas vägar och hamnar för att lösa alla de distributionsproblem som befolkningskoncentrationer för med sig. Staden måste kunna erbjuda elektricitet för matlagning, lyse och värme. Behovet av elektriska maskiner kommer att öka. Människorna behöver ett arbete att gå till. Arbetsplatsen – om den är en industri eller något annat – kräver el för att fungera. Energiförbehovet kommer enligt beräkningar att fördubblas till sekelskiftet. Varifrån skall all denna energi tas? Skall vi ta den från kol eller från olja? Känns det här rätt?

Vi i de mer högindustrialiserade länderna, som lärt oss att behärska mer avancerad teknik, skall använda den och inte minst efter hand lära ut den till andra. De som i dag ropar på en ensidig svensk avveckling av kärnkraften uppnår inte några av de syften de arbetar för, nämligen en mer miljövänlig värld att leva i för dem själva och för kommande generationer. Deras verksamhetslust måste ges en annan inriktning. Kärnkraftsmotståndarna måste få en mer positiv syn på framtiden. I dag är de pessimister. De måste börja tro på framtidens möjligheter. De måste tro på forskning och teknik. De underskattar människornas kreativa förmåga. Vi får inte glömma bort att kärnkraften bara har 30 år på nacken och att många stora framsteg på området har gjorts under de senaste 10 åren. Detta måste vägas in i en förnuftig kärnkraftspolitik och inte minst i en förnuftig energipolitik.

Herr talman! Enligt min mening skall vi – och här har regeringen redan tagit lovvärda initiativ – försöka förmå de andra länderna att delta i ett samarbete på kärnkraftsområdet – ett samarbete som alltså blir internationellt. Erfarenhet och öppenhet skall leda oss fram till en allt högre grad av säkerhet. Det är skrämmande hur liten respekt för den enskilda människan som Sovjetledningen visat. Man har helt enkelt kalkylerat med större risker bara för att med kärnkraftstekniken i bl. a. Tjernobyl förena civil och militär kärnteknik. Den teknik som utvecklats i västländerna är en teknik som inte går att utnyttja militärt. Västländerna har satsat på en teknik med mycket högre säkerhetskrav. Häri ligger skillnaderna, och de är värda att notera. En skillnad som har framkommit många gånger under dagens debatt är den stora öppenhet som präglar det västeuropeiska samarbetet. Det är detta som vi nu i första hand skall övertyga öststaterna om.

Vi skall inte säga nej till fortsatt forskning i Sverige på det kärntekniska området. Tvärtom! Vi har på många områden kommit mycket långt. Vi kan bidra till att kärnkraftstekniken ytterligare kan utvecklas och göras ännu säkrare. Detta kan ske genom att vi exporterar vårt kunnande inte minst på säkerhetsområdet. Vårt sätt att lösa avfallsfrågan har vunnit internationellt erkännande. ASEA-ATOM:s Securereaktorer är en andra generationens kärnkraftsteknik, som bör tillåtas få utvecklas vidare. Herr talman! Här har skickliga svenska konstruktörer i samma anda som Gustaf Dalén, John

Ericsson, L M Ericsson och Uno Lamm tagit naturlagarna till sin hjälp på ett helt annat sätt än vad man hittills gjort inom dagens kärnkraftsteknik. Den nya enklare och säkrare tekniken som ASEA-ATOM och svenska kärnkraftstekniker utvecklat kan vara lösningen på världens ofantliga energiproblem under den tid framemot mitten på nästa sekel, då förhoppningsvis nya och ännu miljövänligare energislag har sett dagens ljus. Vi i Sverige skall gå i bränschen för den säkra kärnkraften. Vi skall ligga så långt framme med vår forskning och teknik och säkerhet att andra länder känner det vara angeläget att ha oss med i all den internationella forskning som sker på det kärntekniska området. Erfarenheten har visat att det alltid är bättre att vara med än att stå utanför. Jag tror att man t. o. m. i Ryssland har börjat tänka i dessa banor.

Många i vårt land är övertygade om att kärnkraften inte kommer att avvecklas förrän andra mer miljövänliga alternativ står till vårt förfogande. Att därför sätta en gräns för avvecklingen är oklokt. Torven, kolet, oljan och biobränsle i olika former är inte lösningen på våra svenska energiproblem, och inte heller vindkraften. Vi bör därför besinna oss när det gäller avvecklingen av kärnkraften. I stället skall vi inrikta våra ansträngningar på att övertyga de kärnkraftsländer som står utanför det internationella samarbetet på kärnkraftsområdet om att de – på det sätt som regeringen tänker sig – skall komma med och underordna sig kontroll och internationella säkerhetskriterier. Här bör det vara lämpligt att från svensk sida försöka verka för att IAEA ges ökad makt och ökade befogenheter. Kärnkraften är inte en nationell angelägenhet. Det har olyckan i Tjernobyl visat.

Grogrunden är god i dag. Jag är övertygad om att varken Sovjetunionen eller dess satellitländer framöver kommer att hantera kärnkraften på samma sätt som hittills. De har upptäckt att alltför stora värden står på spel och att alltför många människor kommit till skada. I allt vidare cirklar kommer det inträffade att sprida sig även i ett land som Sovjet. Världen kommer inte att bli densamma efter olyckan i Tjernobyl.

Herr talman! Jag är övertygad om att insikten om och tilltron till internationellt samarbete på den fredliga kärnkraftens område kommer att visa vägen mot en bättre värld.

Anf. 28 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Ja, Per-Richard Molén, världen kommer inte att vara sig lik efter Tjernobyl. Jag tror att också Per-Richard Molén kommer att vilja försöka skaffa sig annan information än den han nu har så att han kan öppna sitt sinne för alla de fantastiska möjligheter som redan i dag finns när man ser energisystemet som en helhet, börjar effektivisera energianvändningen och nyttjar de förnybara energikällorna. Han har uppenbarligen stängt till sina öron för all den informationen, men kanske är det möjligt att han så småningom vill börja ta till sig den.

Jag har anmält mig till denna del av dagens debatt, därför att jag är ledamot av statens strålskyddsinstututs styrelse. Jag kommer senare i dag att i en interpellationsdebatt tillsammans med Birgitta Dahl ta upp just alla de alternativ som står oss till buds när det gäller kärnkraften. Men jag vill först säga någonting om kärnkraftens faror.

Om en så stor olycka som den i Tjernobyl inträffade i Barsebäck och vädret

var ogynnsamt, skulle Köpenhamn förstöras. Jag tror inte att de som arbetat för kärnkraften på allvar räknat med att en så stor olycka över huvud taget skulle kunna inträffa. Men det har den gjort nu. Därför borde det här i kammaren kunna bli enighet om att omedelbart påbörja avvecklingen genom att stänga de mest hotfulla reaktorerna.

Om Sverige fattade ett sådant beslut skulle det få ett oerhört genomslag i världen – det är jag övertygad om. Vi skulle då med full kraft kunna vädja till andra länder att göra detsamma. Och vi skulle kunna visa att det går att klara en god energiförsörjning utan kärnkraft och andra miljöstörande energikällor.

I 1960 års riksdagsbeslut om atomskyddslagen sades det att organisationen för att skydda oss mot kärnkraftens eventuella olyckor inte skulle "dimensioneras med sikte på sådana svåra och avlägsna verkningar av en olycka som visserligen teoretiskt låter sig tänkas men som i praktiken är i det närmaste uteslutna". Vi har fått höra resonemang av typen att det är lika liten risk för en stor kärnkraftsolycka som för en person att träffas av en meteor.

Statens strålskyddsinstitut utredde beredskapsplaneringen mot kärnkraftsolyckor 1979 och lämnade rapporten Effektivare beredskap i sex stencilerade volymer. Jag kommer i fortsättningen av mitt anförande att citera ur volym nr 1 och gör då bara en sidhänvisning.

Vår nu gällande kärnkraftssäkerhetslag bygger bl. a. på denna rapport. Där sägs att 1960-talets bedömning när det gäller sannolikheten för en stor olycka står sig. Den är mycket liten, även om alla omdömen i viss mån måste bli osäkra. Fortfarande bygger vår lagstiftning alltså på att stora olyckor egentligen inte kan hända.

Däremot insåg strålskyddsinstitutet i rapporten att konsekvenserna av en stor olycka skulle bli mycket allvarligare än man trott 1960. Det sägs att mycket stora landområden kan förorenas med radioaktiv beläggning och bli ohälsosamma att bo i och bruka för flera decennier. Foster kan skadas om modern utsatts för mer än 0,1 Gy (gray) eller 10 rad under en kort tid. Inom parentes vill jag säga att alla de olika måttenheter man använder sig av – rem, rad, röntgen, becquerel, sievert, gray, osv. – inte gör det lätt att avgöra när en stråldos är för hög. Statens strålskyddsinstitut redogör för att läkare ofta rekommenderar abort om kvinnan utsatts för mer än 0,1 Gy – det står på s. 53. Därutöver finns risken för sköldkörtelskador, elakartad lunginflammation, risken för ärftliga skador och den ökade cancerrisken i kärnkraftverkets närhet.

Strålskyddsinstitutet rekommenderar länsstyrelserna vid varje kärnkraftverk att besluta om en plan att kunna evakuera befolkningen från ett område med en radie kring kärnkraftverket på mellan 4 och 8 mil. Evakueringen bör ske inom 24 timmar om man vill undvika akuta skador – den uppgiften återfinns på s. 3. Skulle en större tätort ligga vid den gräns man finner rimlig bör den omfattas av beredskapen snarare än uteslutas, säger strålskyddsinstitutet på s. 5.

Jag kommer nu att räkna upp några av de tätorter som ligger inom högriskområdet för våra kärnkraftverk.

Vid Forsmark: Gävle, Sandviken, Tierp, Öregrund, Östhammar, Gimo, Heby, Sala, Uppsala, Sigtuna, Norrtälje, Rimbo, Täby och Åland i Finland.

Vid Oskarshamn: Valdermarsvik, Vimmerby, Västervik, Hultsfred, Vetlanda, Åseda, Mönsterås, Klintehamn, Borgholm, Nybro och Kalmar.

Vid Ringhals: Stenungsund, Alingsås, Kungälv, Borås, Göteborg, Mölndal, Kinna, Svenljunga, Gislaved, Varberg, Falkenberg och Halmstad.

Vid Barsebäck: Laholm, Osby, Ängelholm, Kristianstad, Helsingborg, Landskrona, Lund, Malmö, Simrishamn, Ystad och Trelleborg och i Danmark Helsingör, Roskilde och Köpenhamn.

Det är självfallet inte möjligt att evakuera stora städer. Det går inte att skydda oss vid en stor kärnkraftsolycka.

När jag 1978 tog initiativet till en utredning inom strålskyddsinstitutet om konsekvenserna av en mycket stor olycka var det inte för att öka beredskapen utan för att jag trodde att om människor fick veta vad en stor olycka skulle innebära skulle de besluta sig för att avskaffa kärnkraften.

Strålskyddsinstitutet förutsade också det vi nu fått uppleva, nämligen att det radioaktiva molnet färdas mycket lång väg. På s. 3 sägs det:

”En liten cancerrisk till ett mycket stort antal människor på avstånd av hundratals eller tusentals kilometer innebär emellertid en på grundval av försiktiga antaganden beräkningsbar *kollektiv* skada. Sannolikheten för att ett stort utsläpp av radioaktiva ämnen, om det äger rum, *någonstans* skall förorsaka en besvärande radioaktiv markbeläggning, antingen i tätbebyggda områden eller i värdefulla jordbruksområden, kan för reaktorlägena vid västkusten vara betydande. Det är därför de kollektiva skadorna och de sociala och ekonomiska konsekvenserna för samhället som i första hand måste beaktas vid konsekvensbedömningen. Tyvärr kan dessa skador i de flesta fall endast obetydligt minskas genom beredskapsåtgärder. — — — Det är enligt institutets uppfattning viktigare att skapa säkerhet genom preventiva åtgärder och utsläppsbegränsande system än genom vittgående beredskapsinsatser.”

Det finns en stor osäkerhet om de långsiktiga effekterna av låga stråldoser. Det är svårt att tolka mätvärdena. Är det säkert att vi registrerar alla skadliga ämnen som det radioaktiva molnet för med sig? Hur förklarar man t. ex. att man registrerat olika radioaktiva ämnen på olika ställen i Sverige? Det är inte mer information som hjälper oss. Hur vi än förbereder oss för tidig varning, registrering och mätning så kan vi ändå inte göra mycket för att skydda oss.

Strålskyddsinstitutet säger också på s. 4: ”Det har framförts att man kan ifrågasätta om drastiska beredskapsåtgärder är lösningen om man allvarligt tvivlar på reaktorsäkerheten.” Institutets tjänstemän tvivlar inte på säkerheten. De har ju själva utarbetat stränga normer för strålskyddet och det är deras skyldighet att se till att dessa upprätthålles. Då blir det ju svårt att själv tvivla på säkerheten.

Men som professor Hannes Alfvén har påpekat: om ett problem är för svårt för att lösa, då räcker det inte hur mycket man än anstränger sig. Det oförutsedda inträffar alltid förr eller senare i komplicerade system. Kärnkraften är maximalt omöjlig. Man måste till varje pris stänga inne ett livsfarligt material som man tillverkat och detta material är starkt aggressivt mot sitt hölje. Neutronbombardemanget gör hela tiden attacker mot inneslutningen.

Barsebäcks nödkylsystem är nu försvagat av rost. Detta har man upptäckt

vid det som sägs vara den rutinmässiga avstängningen för översyn. Salt i vatten och luft är kanske inte så bra för metallers hållbarhet. Vidare tröttrar den joniserande strålningen ut materialet i reaktorns tank. På s. 11 sägs det "att förutom härdsmälta är ett ytterligare tänkbart händelseförlopp "att reaktortanken brister i någon form av sprödbrott, vilket skulle innebära en omedelbar förstörelse av reaktorhärden".

Kärnkraften var fel tänkt från början. Ansträngningen att få ut något gott av den förfärliga atombombstekniken har misslyckats – trots god vilja. När en teknik är dålig bör den bytas ut.

Varför skall vi leva med ett så onödigt hot? Det är inte terapi mot vår berättigade oro vi behöver.

Det får vara slut på de snäva intressenas diktatur i Sverige! Kärnkraftsintressenterna har blivit en stat i staten i kraft av sina stora statsstödda miljardbeställningar.

Sverige kan effektivt verka för att stoppa kärnkraften i världen. Kärnkraften för egentligen en tynande tillvaro i de flesta länder. I USA har t. ex. inte någon ny beställning gjorts på ca tio år, medan däremot ett hundratal reaktorer avbeställts, trots att man satsat ca 100 miljarder dollar i dem.

Jag hoppas senare i dag att tillsammans med Birgitta Dahl kunna visa att det nu finns fullgoda alternativ till kärnkraften. Kärnkraften försvarar i själva verket en trygk och god energiförsörjning.

Anf. 29 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu satts upp.

Anf. 30 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Reaktorhaveriet i Tjernobyl är en katastrof. Våra tankar går i första hand till de människor som har drabbats. De och deras familjer har vår varma medkänsla. På de sätt som står öppna för oss vill vi ge dem allt det stöd vi kan. Vi uppmärksammar också med respekt de självupppoffrande insatser som gjorts av många Sovjetmedborgare för att minska utbredningen och verkningarna av katastrofen.

Den information som Sovjetledningen lämnat om katastrofen har varit mycket otillfredsställande. Det gäller både informationen till utlandet och till de egna medborgarna. Det finns skäl till hård kritik mot ledningen i Sovjet på denna punkt.

Jag är övertygad om att de västerländska radiobolagens utlandsprogram på ryska – inkl. Sveriges Radios ryskspråkiga sändningar – verksamt har bidragit till att hos medborgarna i Sovjet fylla ett bara alltför stort informationsgap.

Efter hand som katastrofens verkningar blivit alltmer uppenbara har kraven på bättre information från de sovjetiska myndigheterna vuxit sig allt starkare, såväl från de egna medborgarna som från omvärlden. Under den senaste veckan har vi också kunnat notera att de sovjetiska myndigheternas information om det som hänt och händer i de värst drabbade områdena har förbättrats. Denna förbättring bör vi ta fasta på. Den kan i bästa fall vara ett uttryck för en viss attitydförändring. I det fortsatta arbetet med att klargöra olyckans orsaker och att förhindra ett upprepanande någonstans – inom eller utanför Sovjet – är det mer än önskvärt, ja nödvändigt, att Sovjetmyndighe-

terna visar en öppenhet som hittills varit främmande för dem.

Internationella atomenergiorganisationen i Wien framstår som ett naturligt centrum för det internationella arbetet med att göra den civila kärnkraften allt säkrare. Organisationen bör på dessa områden få ett vidgat mandat. Regeringens initiativ i den riktningen har folkpartiets stöd. Utbredningen av det radioaktiva utsläppet i samband med reaktorhaveriet i Tjernobyl har tydligt visat att kärnkraftens säkerhets- och beredskapsfrågor inte är en enbart nationell utan också, och i hög grad, en internationell angelägenhet. Det finns i sammanhanget anledning att erinra om att vi enbart i Europa har ca 200 kärnkraftsreaktorer i drift och ca 100 under byggnad.

För Sveriges del har vi genom folkomröstningen 1980 lagt fast att kärnkraften skall användas och avvecklas. Inga nya reaktorer, utöver de tolv vi nu har, skall uppföras. Beslutet om avveckling – att kärnkraften skall utgöra en parentes i den svenska energiförsörjningen – stöddes i folkomröstningen av samtliga riksdagspartier. Fyra av dessa, socialdemokraterna, folkpartiet, centern och vpk, har senare i riksdagen angett 2010 som det år då den sista svenska reaktorn skall tas ur bruk.

Energikommittén 81 föreslog 1984 att kärnkraftsavvecklingen skall ske successivt under åren 2000–2010, och en majoritet i riksdagen har så sent som förra året gett sitt stöd åt denna inriktning av energipolitiken. Tiden fram till kärnkraftsavvecklingen skall, enligt riksdagens uttalande, användas för att förbättra hushållningen med energi och för att utveckla alternativa former för elproduktion. Samtidigt med detta har betydande belopp satsats och allt högre krav ställts på säkerheten i våra kärnkraftverk.

Herr talman! Grunddragen i denna politik ligger fast. Kärnkraften är och förblir en parentes i den svenska energiförsörjningen.

Beslutet om folkomröstningen och de många senare besluten kring det svenska kärnkraftsprogrammet har haft reaktorhaveriet i Harrisburg 1979 som utgångspunkt. Politiken har således byggt på vetskapen om att reaktorhaverier kan inträffa och då få mycket allvarliga konsekvenser. Den kunskapen har också lett till att ställa högsta tänkbara krav på säkerheten i de svenska kärnkraftverken. Arbetet med säkerheten har heller inte varit förgäves. Det gör att vi med viss tillförsikt kan hävda, att de svenska kärnkraftverken är bland de säkraste i världen. Vi bör därför inte gripas av panik med anledning av det som inträffat.

En första uppgift för oss bör nu vara att i samråd med de sovjetiska myndigheterna och med hjälp av svensk och internationell expertis – jag tänker då särskilt på IAEA – söka få klarhet i vad som försakade reaktorhaveriet i Tjernobyl, vad verkningarna blev, vad som kan göras för att förhindra ett upprepanande någonstans, hur informationen och beredskapen fungerade och hur de kan förbättras.

Dagen efter det att reaktorhaveriet i Tjernobyl blev känt i Sverige skrev folkpartiets, centerns och moderaternas ledamöter i energirådet till statsrådet Birgitta Dahl och begärde att energirådet skulle informeras om och ges tillfälle att diskutera eventuella åtgärder med anledning av kärnkraftsolyckan. Regeringen har tagit fast på detta. Energirådet har nu fått i uppdrag att göra en noggrann uppföljning och utvärdering av kärnkraftsolyckan.

Parallellt med denna utvärdering bör regeringen också pröva vilka former

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

*Debatt med anledning
av kärnkraftsolyckan i
Tjernobyl samt svar på
interpellationer om
kärnkraftspolitiken*

för elproduktion vi i en nära framtid skulle kunna satsa på i Sverige. Om vi inte vill ta våra sista älvar i anspråk, och det vill inte folkpartiet och förhoppningsvis inte heller energiministern, är alternativen i första hand kol och olja. I viss, och efter hand möjligen växande, grad kan vindkraft och andra energislag komma till användning.

Med adress till energiministern vill jag säga att vill vi undvika att öka oljeanvändningen och därmed också förhindra att oljepriserna på nytt snabbt rakar i höjden, framstår kolet som det mest realistiska av de närliggande alternativen. Koltekniken och tekniken för rening av rökgaser har under senare år också utvecklats på ett sätt som gör att en viss ökad användning av kol kan vara miljömässigt försvarlig.

Det kan här finnas anledning, herr talman, att erinra om att alla energislag har sina risker och sin påverkan på miljön. Låt oss som exempel föreställa oss att den el som hittills genererats i europeiska kärnkraftsanläggningar i stället hade framställts i de slags kolkraftverk som i dag är vanligt förekommande. Med säkerhet hade Europas skogar och sjöar då varit långt hårdare åtgångna än vad de redan är. Antalet cancerfall hade också varit väsentligt större än i dag. Därtill kommer att många människor helt visst hade fått sätta livet till i samband med kolbrytningen. Försurning och cancer hade också drabbat Europa om kärnkraften utbyts mot olja. I det fallet hade vi säkert också haft mångdubbelt högre oljepriser än vi har i dag.

Sammanfattningsvis ger oss reaktorhaveriet i Tjernobyl anledning att med kraft fullfölja besluten om kärnkraften som en parentes i den svenska energiförsörjningen. I dagsläget har vi inte underlag för att besluta om att flytta det bortre parentestecknet närmare i tiden eller att omgående inleda avvecklingen. Händelserna kring och verkningarna av olyckan i Tjernobyl skall utvärderas. Arbetet med att stärka säkerheten och höja beredskapen bör intensifieras såväl nationellt som internationellt. Programmet för hushållning med elenergi bör ses över. En utvärdering bör också göras av vad slags anläggningar som i en nära framtid kan uppföras och användas i Sverige för framställning av el.

Anf. 31 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Låt mig först framföra den synpunkten att det måste vara mera logiskt att så snabbt som möjligt avveckla det som man tycker är oacceptabelt än att efter ett bestämt tidsschema avveckla det man tycker är acceptabelt.

Vi har åter blivit påmind om kärnkraftens risker. Jag skall inte i detta anförande försöka analysera eller värdera dem, utan i stället anlägga synpunkter på alternativen till kärnkraft.

Företrädarna för kraftindustrin och flertalet talare här i kammaren i dag påstår ständigt att det inte finns något annat realistiskt alternativ till kärnkraft än olja och kol. Per-Richard Molén preciserade hur mycket kol som går åt för att producera 50–60 TWh el, 250 miljoner ton per år. Den siffran talar om två saker. För det första är det ineffektivt att producera el i kondenskraftverk. För det andra får man den siffran endast om man har totalt statistiskt tänkande, där man inte ser utbyttbarheten av olika energislag. I kraftindustrins storskaliga tänkande, och på grund av bundenheten till el som

det nästan enda beaktansvärda energislaget, kan påståendet verka trovärdigt. Försöker vi däremot se energifrågorna i ett större sammanhang, blir bilden en helt annan.

Det finns en grundregel för all energianvändning som vi aldrig får glömma bort, och den är: All energi som vi skall använda i större omfattning och under längre tid måste på ett naturligt sätt ingå i naturens eget energikretslopp. Varje större avvikelse från denna grundregel medför miljöproblem och får på sikt negativa ekonomiska konsekvenser. Om vi ett ögonblick funderar över denna ekologins grundlag, finner vi att varken kärnkraft eller kolkondens ryms inom en långsiktigt hållbar energianvändning.

Omfattande kolanvändning innebär att vi ständigt plockar ur naturens förråd och ökar luftens halt av koldioxid och samtidigt anrikar näringskedjan med en rad olika tungmetaller. Det är inte svårt att förutsäga framtida miljöproblem med en så omfattande kolanvändning. Det är miljöproblem som också kommer att markant förhindra en positiv ekonomisk utveckling. Det finns anledning att åter och åter upprepa sambandet mellan en miljömässigt riktig energianvändning och en positiv ekonomisk utveckling.

Kärnkraften har inte samma nackdelar som kolet, men den måste mönstras ut av två skäl. Det finns i dag ingen möjlighet att bestämma kärnkraftens totalkostnader. Inte minst olyckan i Tjernobyl visar på detta. Det unika med kärnkraften är att en stor del av kostnaderna uppstår efter energiutnyttjandet. Detta leder till lockande fördelar i nuet, men en obehaglig bundenhet till framtiden. För alternativen är förhållandet ofta det motsatta. Utvecklings- och introduktionskostnaderna är betydande men efterkostnaderna är ringa eller ger t. o. m. pluseffekter. I det kortsiktiga tänkande som tyvärr dominerar de flesta energibeslut har på så sätt kärnkraften tillskrivits fördelar som inte finns.

Kärnkraften framställs ofta som en koncentrerad och effektiv energiform. Detta är helt fel. Följer vi hanteringen från gruva till slutförvar kan vi konstatera en mycket omfattande materialhantering. T. o. m. den rent mekaniska påverkan av naturen är omfattande. Det mest avskräckande problemet är dock restprodukternas varaktighet och giftighet. Om världens energiförsörjning under längre tid skulle baseras på kärnkraft skulle avfallskvantiteterna och arrangemangen för att förvara avfallet bli ett dominerande inslag i vårt industrisamhälle med kostnader som belastar kommande generationer under evärdlig tid.

Denna korta ekonomisk-tekniska beskrivning av kärnkraften ger vid sidan om hälso- och miljöriskerna ett klart besked om att kärnkraften inte är och inte kan bli ett alternativ i en långsiktig energianvändning.

Alternativ till kol och kärnkraft kan delas upp i två huvuddelar, dels effektivare energianvändning, dels förnyelsebar energi. Förnyelsebar energi innebär att den uppfyller kravet att den skall ingå i naturens eget energikretslopp.

Låt oss till att börja med något analysera möjligheterna till effektivare energianvändning. Ofta framställs detta som ett uppoffrande sparande. Det är ett felaktigt synsätt. Effektivare energianvändning sker i första hand genom utnyttjande av bättre teknik. Energieffektivisering är lika beroende av tekniskt kunnande och teknisk utveckling som energiproduktion. I många

fall ger effektivare energianvändning klara fördelar utöver lägre energiåtgång. I första hand är detta miljöfördelar. Jag skall ge några exempel på effektivare energianvändning för att om möjligt bevisa att det är en mycket stor energikälla och en mycket miljövänlig sådan.

Jag skall först beröra kondenserande rökgaskylning, som nu börjar bli ett känt begrepp. Vid förbränning av t. ex. flis kan bränslet utnyttjas 20–40 % bättre med hjälp av kondenserande rökgaskylning än utan. Till detta skall läggas en mycket god reningseffekt vad gäller rökgaserna. Vid en konsekvent användning av kondenserande rökgaskylning vid alla medelstora och större fliseldningsanläggningar och en framtida flis användning i storleksordningen 20 TWh inom uppvärmningssektorn återvinns energi motsvarande produktionen i ett medelstort kärnkraftverk. Investeringskostnaden är lägre än för ny kärnkraft, bränsleåtgången noll, driftkostnaderna lägre, miljöeffekterna klart positiva, framtidskostnaderna inga och sysselsättningseffekterna goda – eftersom denna metod utökar konkurrenskraften för inhemska biobränslen.

Den småskaliga vedeldningen svarar i dag för uppvärmning motsvarande 7 TWh, dvs. 7 miljarder KWh. Med i dag känd teknik kan verkningsgraden vid småskalig vedeldning i genomsnitt fördubblas. Kostnaden för detta är mycket lägre än priset för ny kärnkraft. En konsekvent genomförd tillämpning av bästa teknik innebär att i dag använd vedmängd kan värma dubbelt så många hus som nu. Det betyder att vi genom att utnyttja en redan använd resurs bättre tar till vara lika mycket energi som Forsmark 3 kan producera. För småhusägare och andra vedeldare innebär detta att de bara behöver skaffa halva vedmängden för att värma sitt hus. I allmänhet behöver de lägga in i pannan bara en gång om dagen. Den allra viktigaste effekten är att förbränningen blir så fullständig att inga grannar kommer att ha något som helst obehag av röken.

Värmepumpstekniken är i dag så välkänd att jag knappast behöver påpeka dess möjligheter till utnyttjande av energi som finns i luften, marken, vattnet osv. Inom Vattenfall har gjorts en utredning, som visar att man skulle kunna spara energi motsvarande produktionen i tre–fyra kärnkraftverk med en konsekvent tillämpning av värmepumpsteknik i bostäder och lokaler som i dag är eluppvärmda.

Låt mig bara stryka under en sak, som är viktig vid planering av framtida elproduktion. Verkningsgraden – dvs. den procent av bränslet som nyttiggörs t. ex. i form av värme i våra bostäder – för el producerad i kondenskraftverk, som används för bostadsuppvärmning, är så låg som 35 %. Det innebär att bara en tredjedel av bränslet blir nyttig värmeenergi. Detta kan jämföras med verkningsgraden för en bränsle driven värmepump, som är ca 200 %, dvs. man får ut dubbelt så mycket nyttig värmeenergi som i det bränsle man tillför. För kärnkraftverken är verkningsgraden ännu sämre.

Alla förstår vilken skillnad det blir på bränsleförbrukning om vi väljer att producera vår värme via kondenskraftverk i stället för att utnyttja direkteldning och värmepumpsteknik. Bränsleåtgången blir sannolikt två till tre gånger större vid det storskaliga kondenskraftsalternativet jämfört med småskalig direkteldning i kombination i värmepumpsteknik. Centerns småskaliga alternativ kräver möjligen något mer av investeringar, en mer utvecklad teknik för denna tillämpning, men ger den enskilde större frihet

och betydligt lägre bränslekostnader. Miljöfördelarna med så drastiskt minskade bränslemängder är så tydliga att de knappast behöver påpekas.

Herr talman! Jag kunde fortsätta länge med att ge exempel på effektivare energianvändning, men jag tror att redovisade exempel har gett lyssnaren en klar bild av vilket realistiskt och fördelaktigt alternativ detta är i jämförelse med att ständigt producera mera energi, med de miljöeffekter som det ger. Kort och gott: Centerns alternativ i energipolitiken är till väsentlig del att bruka bättre i stället för mer.

Låt mig dock innan jag övergår till att kort redovisa något om den förnyelsebara energin konstatera, att det fortfarande finns en stor sparpotential i våra bostäder och lokaler. Genom bättre isolering och värmeåtervinning kan under en tioårsperiod energianvändningen minska i storleksordningen 20 TWh, dvs. 20 miljarder kilowattimmar. Även här rör det sig om betydligt lägre kostnader än kostnaden för ny kärnkraft. Till detta skall läggas att bränsleanvändningen för detta är noll och underhållet mycket ringa.

Herr talman! Tiden medger inga omfattande redovisningar av den förnyelsebara energins möjligheter, men låt mig påminna om grundregeln för energianvändning, som jag redovisade i början av mitt anförande:

All energi som vi skall använda i större omfattning och under längre tid måste på ett naturligt sätt ingå i naturens eget energikretslopp. Varje större avvikelse från denna grundregel medför miljöproblem och på sikt negativa ekonomiska konsekvenser.

Det är bl. a. detta faktum som gör jordbruket speciellt intressant som energiproducent. Den solenergi som binds i skilda grödor är energi som kan långsiktigt utnyttjas med bibehållen ekologisk balans.

Man vågar knappt tänka tanken vad som skulle ha inträffat om olyckan i Tjernobyl hade hänt i augusti, då ett helt års gröda stod ute. Vid ogynnsamma vindförhållanden hade vi då kunnat få ett helt års skörd spolierad. Vi skall vara glada för att det bara är en tanke och inte något som hänt i verkligheten. Det är visserligen osannolikt, men det kunde ändå ha hänt.

Vår största och säkraste energikälla är det indirekta utnyttjandet av solenergi, t. ex. användning av vattenkraft, biobränslen och vindkraft, men det är också naturligt att jordbruket får en framskjuten plats som energiproducent. Detta är särskilt angeläget att slå fast när t. ex. finansministern påstår att det svenska jordbrukets problem kan lösas endast genom en omfattande nedläggning av åkermark. Skulle det bli så avhänder vi oss ett långsiktigt bra alternativ till kärnkraften. Möjligen kan kraftbolagen och den storskaliga industrin tycka att sådan nedläggning är bra, men för Sverige som nation och för den enskilde energianvändaren skulle det vara en stor olycka.

Några exempel på jordbrukets möjligheter är etanolproduktion, metan-jäsning av energigrödor och/eller organiskt avfall, odling av bränslegrödor, odling av oljevaxter för produktion av drivmedel och smörjmedel, ökad produktion av växtnäring och därmed minskat behov av att utnyttja extern energi, t. ex. olja för framställning av konstgödsel.

Herr talman! Vi måste slå hål på den myt som kraftbolagen och många här i kammaren odlar, att alternativet till kärnkraft är kolkondens. Sanningen är

att effektivare energianvändning och ökad användning av förnyelsebar energi är ett mer realistiskt, lönsammare och framför allt miljövänligare alternativ.

Kärnkraftsmotståndarna beskylls ofta för att bedriva en skräckpropaganda och vinna sympatisörer på känslomässig grund. I verkligheten finns det betydligt större skäl att rikta denna anklagelse mot kärnkraftsförespråkarna. Deras oförklarliga läsnig till en mycket hög elanvändning innebär en argumentering som väljer bort de bästa alternativen till kärnkraften och försätter den enskilde i en felaktig valsituation.

Anf. 32 TALMANNEN:

Taletiden är nu ute. 15 minuter är den längsta medgivna tiden enligt särskild anmälan.

Anf. 33 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Låt mig då bara få konstatera att den försening som uppkommit genom att man inte tillräckligt snabbt utnyttjar alternativen kommer att vålla och har redan vållat en beklaglig kostnad för våra energikonsumenter. Jag hoppas att vi strax skall få en vändning i denna fråga. Därmed kan vi också snabbare avveckla kärnkraften – utan att använda mer olja.

Anf. 34 TALMANNEN:

Nu är den medgivna tiden utgången.

Anf. 35 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att jag ville angripa en uppgift som är lämnad här i dagens debatt och som var enkel nog att finna det rätta svaret på. Jag skall strax redovisa detta.

Jag vill emellertid först gärna ta fasta på det av många omvittnade internationella inslaget i den debatt som vi har att föra. Genom att peka på det allmänt kända förhållandet att Sovjets ekonomi är starkt pressad och att Sovjets energiproduktion nu ställs mot väggen uppenbarar sig enastående möjligheter till att finna en öppning i det slutna sovjetiska samhället. Jag vill gärna uttrycka min glädje över att regeringen så tydligt har visat sin vilja att i internationell samverkan angripa både problemet kärnkraftsproduktion och problemet Sovjetunionens slutna system.

Den fråga som jag har begärt ordet för att få yttra mig i har att göra med opinionsbildningen i de känsliga frågor som vi här diskuterar. Informationsindustrin lever under sina villkor. Det innebär att man ägnar uppmärksamhet främst åt sådant som man vill skall skaffa lösnummerköpare och läsare. Det lägger stort ansvar på politiker och andra opinionsbildare att i denna debatt hålla sig till fakta och redliga underlag. När Olof Johansson i debatten här i dag ville ifrågasätta den svenska kärnkraftsindustrins teknologiska kompetensnivå såvitt gällde beräkningen av reaktorinneslutningarnas förmåga att stå emot en vätgasexplosion blev jag därför fundersam. Jag ägnade några minuter åt att hos myndigheter och hos personal på Vattenfall kontrollera hur det förhåller sig med kunskapsnivån i denna fråga.

Det visade sig för det första ganska enkelt att utreda att reaktorinneslutningarna enligt konstruktionskriterierna skulle motstå ett inre tryck motsvarande en tänkbar vätgasexplosion. För det andra visade det sig att man efter TMI-olyckan i Harrisburg och de erfarenheter som där vanns hade kontrollräknat de svenska reaktorinneslutningarnas styrka och funnit att de med god säkerhetsmarginal svarade mot en teoretiskt tänkbar vätgasexplosion i en tryckreaktor. För det tredje slutligen framkom att kokarreaktorer opererar under kvävgas, vilket i sig innebär ett direkt hinder mot vätgasexplosioner.

Jag uppfattar det såsom allvarligt att en tung, framstående politisk debattör som Olof Johansson, med den antydning han här gjorde, ville föra in ännu ett nytt faromoment i den redan förut febriga debatten om kärnkraftsteknikens säkerhet. Det är därför som jag har velat meddela kammaren vad jag genom några enkla telefonsamtal har kunnat finna. Svensk kärnkraftsteknologi har förutsett den olycka som har inträffat i Tjernoby, och den har – på teoretiska grunder – beräknat att den svenska reaktorinneslutningen motstår ett sådant inre tryck. Det hade jag väntat mig att också Olof Johansson skulle känna till.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellationerna 1985/86:198, 200 och 202 om beredskapen vid kärnkraftsolyckor i Sveriges omedelbara närhet

Anf. 36 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Gunhild Bolander har frågat mig om jag är beredd att ta sådana initiativ att Gotland erhåller teknik för bästa möjliga förvarning om kärnkraftsolyckor i Gotlands närhet med minsta möjliga dröjsmål. Hon har vidare frågat om jag är beredd att begära information om säkerhetsutrustningen vid kärnkraftverken i Litauen och Leningradområdet och att ställa de krav på förbättrad säkerhet som är befogade med tanke på den gotländska befolkningens intresse av fullgod trygghet mot kärnkraftsolyckor samt om jag anser att det finns en tillfredsställande beredskap på Gotland om ett totalhaveri sker vid ett kärnkraftsverk i Gotlands närhet.

Per-Ola Eriksson har ställt samma frågor till mig, men med avseende på kärnkraftverk i Murmanskområdet och beredskapen i Norrbotten.

Ulla Tillander har frågat om jag avser att ställa krav på att säkerheten vid kärnkraftverk i Sveriges omedelbara närhet skall förbättras och att på olika områden vidta åtgärder som är föranledda av det läge som nu har inträtt.

Jag besvarar dessa interpellationer i ett sammanhang.

Av den redogörelse som jag lämnat i mitt inledningsanförande till den särskilda debatten med anledning av kärnkraftsolyckan i Tjernoby framgår att en rad initiativ kommer att tas för att förbättra informationsutbyte och annat samarbete vid kärnkraftsolyckor som kan ha internationella konsekvenser. Däri ingår självfallet att bygga upp erforderlig kunskap om framför allt kärnkraftverk i Sveriges omedelbara närhet.

När det gäller teknik för förvarning har, som jag också redovisade tidigare, arbetet inom strålskyddsinstitutet forcerats. Enligt vad jag erfarit räknar

institutet med att efter sommarsemestrarna ha automatiserat alla sina 25 mätstationer så att de registrerar onormala värden och automatiskt slår larm. Vi får då snabbt en landstäckande bild om något händer.

Vad beträffar frågorna om jag anser att det finns tillfredsställande beredskap i Norrbotten resp. på Gotland vid totalhaverier vid kärnkraftverk i Murmanskområdet resp. i Gotlands närhet vill jag åter hänvisa till vad jag anförde i den allmänna redovisningen av åtgärderna efter olyckan i Tjernobyl. Att vi så snabbt kunde upptäcka faran och utnyttja den befintliga organisationen visar att vår beredskap är god. Genom att vi nu bygger ut ett rikstäckande varningssystem förbättras beredskapen ytterligare. Den utvärdering som kommer att ske av hur beredskapsorganisationen fungerat under den senaste veckans händelser kan naturligtvis leda till att även andra åtgärder aktualiseras för att stärka beredskapen.

Jag vill särskilt understryka att i det uppdrag som regeringen har lämnat till energirådet ingår att föreslå hur säkerheten i Sverige skall ökas vid kärnkraftsolyckor utomlands.

Anf. 37 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på interpellationen.

Kärnkraftshaveriet i Tjernobyl har medverkat till att riskerna med användande av kärnkraft som energikälla på nytt måste diskuteras och analyseras.

Olof Johansson har i den föregående debatten på ett utmärkt sätt deklarerat centerpartiets inställning till denna hantering såväl nu som tidigare, och jag vill till alla delar instämma i hans anförande.

Jag har i min interpellation tagit upp den svenska beredskapen för just kärnkraftsolyckor i utlandet och vilka möjligheter vi har att förebygga sådana olyckors effekter på människor och miljö. Behovet av en förbättrad beredskap framstår allmänt som helt nödvändigt, och för Gotlands del i synnerhet när det gäller de sovjetiska kärnkraftverken. Jag tänker då särskilt på Leningradverket och världens största reaktor som ligger i Ignalina i Litauen, där ytterligare tre reaktorer i samma storleksordning är under uppbyggnad. De har samma konstruktion som den reaktor som havererat i Tjernobyl. Denna världens största anläggning ligger 40 mil från Gotland. I detta sammanhang utgör Gotland faktiskt Sveriges utpost mot öster.

När det gäller teknik för förvarning anser statsrådet att strålskyddsinstitutets forcerade arbete med automatisering av de 25 befintliga mätstationerna skulle vara en tillräcklig åtgärd, som dessutom skulle ge en rikstäckande bild om något händer.

Jag kan tyvärr inte dela statsrådets uppfattning, av den enkla anledningen att det på Gotland inte finns någon mätstation över huvud taget. Då tycker jag inte att man kan säga att vi har en täckning av hela landet i dag.

Det är inte utan besvikelse jag konstaterar att regeringen inte räknar med Gotland, inte ens i detta sammanhang. I stället borde denna utpost vara en resurs för övriga landet, utrustad med dels en fast mätstation, dels övrig mätutrustning för att kunna mäta även låga radioaktiva värden. Händer det något, så kan vi bli först med att larma övriga landet.

Vi ligger mellan kärnkraftverk både öster och väster om oss. Utanför

Gotland går transporter med radioaktivt gods. Det finns alltså ett antal skäl till att den bristfälliga beredskapen måste höjas avsevärt när det gäller att kunna mäta radioaktiv strålning.

Jag vill därför fråga Birgitta Dahl om regeringen är beredd att medverka till att en fast mätstation och övrig nödvändig utrustning snarast stationeras på Gotland.

När det gäller frågan om krav på information om vilken säkerhetsutrustning som finns vid de sovjetiska kärnkraftverken, så är det positivt att regeringen lägger stor vikt vid informationsutbytet länder emellan. Men det är också viktigt att regeringen fullföljer kravet på information tills man får nöjaktiga besked.

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl har också medfört att de svenska myndigheterna gjort många erfarenheter. På länsstyrelsen i Visby är försvarsdirektören mycket kritisk mot det sätt på vilket information gavs – eller rättare sagt inte gavs. En journalist ringde ett dygn efter det att den höjda radioaktiviteten registrerats på olika håll i landet. Och försvarsdirektören fick själv ringa upp strålskyddsinstitutet för att efterhöra varför ingen information gått ut till civilförsvarsenheten på Gotland. För SSI blev det något pinsamt, och man beklagade att man inte hade tänkt på det!

Statsrådet Dahl sade i sitt inledningsanförande att "vår myndighetsorganisation har fungerat väl". Mot bakgrund av vad jag relaterat här kan jag omöjligt göra samma bedömning. Det visar egentligen bara återigen att man inte räknar med Gotland, och jag menar att regeringen gör ett misstag om man inte utnyttjar Gotland som en resurs.

I kravet på bästa möjliga beredskap till skydd för människors hälsa ingår ett fullständigt lager av jodtabletter, och med tanke på våra speciella transportförhållanden måste de finnas tillgängliga på Gotland i erforderligt antal och innan något händer. De skall, som bekant, tas i förebyggande syfte. Här finns stora brister i dag, och jag vill också fråga statsrådet om regeringen är beredd att medverka till bättre åtgärder på detta område.

Sedan jag ställde interpellationen har ytterligare några problemområden fått speciell aktualitet som en följd effekt av det inträffade. Jag tänker på två områden som också betyder speciellt mycket för Gotland.

Det gäller för det första de restriktioner som de mjölkproducerande lantbrukarna ålagts och de merkostnader för den enskilde som blivit en följd därav. Har regeringen diskuterat att hålla dessa livsmedelsproducenter skadeslösa, och är man beredd att täcka dessa merkostnader?

Det gäller för det andra turismen, som ju är av utomordentligt stor betydelse. Redan har avbeställningar och en minskning av antalet bokningar registrerats, och detta får i förlängningen betydande konsekvenser för den gotländska turistnäringen. Därför vill jag slutligen fråga: Är regeringen beredd att ta in också sådana bedömningar i det utvärderingsarbete som kommer att följa och att i överläggningar med Sovjetunionen ta upp dessa ersättningsfrågor?

Anf. 38 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka energi- och miljöministern för svaret på min interpellation. Dess värre upplever jag att statsrådets svar på vissa punkter inte är tillfredsställande. Det visar med tydlighet att vår beredskap inför kärnkraftsolyckor inte är bra – inte ens om olyckan, som nu i fallet Tjernobyl, inträffar på långt avstånd från Sverige.

Jag kan till fullo instämma i det som tidigare har sagts i debatten av bl. a. Olof Johansson, nämligen att kärnkraften är oacceptabel som energikälla. Olyckan i Tjernobyl är ett nytt bevis på detta.

Vi svenskar lever mitt i kärnkraftens riskzon. Vi lever i närheten av en energiform och en energiteknik som i fredstid på kort tid kan förorsaka ett Sveriges eller Europas Hiroshima, med allvarliga skador på människor, djur, åkermark och natur som följd.

Detta faktum ger ett skrämmande framtidsperspektiv. Ändå finns det människor som vill förlänga marschen in i kärnkraftssamhället – det har tydligt framgått av debatten tidigare i dag – och det är för mig helt ofattbart.

Jag har väckt min interpellation mot bakgrund av Norrbottens närhet till de kärnkraftverk som finns på Kolahalvön. Man räknar med att dessa reaktorer har ungefär samma teknik och utförande som den havererade reaktorn i Tjernobyl.

Avståndet mellan Murmansk och den svenska gränsen i Tornedalen är ca 40 mil. Avståndet fågelvägen mellan exempelvis Murmansk och Luleå är ca 60 mil.

Kärnkraftverken i Murmanskområdet ligger alltså närmare Norrbotten än vad t. ex. Forsmark gör. Det aktualiserar därför frågan om det i händelse av en kärnkraftsolycka i Murmansk finns en godtagbar beredskap i norra Sverige. Av statsrådets svar drar jag slutsatsen att så inte är fallet – även om Birgitta Dahl inte säger det direkt.

När det gäller teknik för förvarning om kärnkraftsolyckor hänvisar Birgitta Dahl till arbetet inom strålskyddsinstitutet, SSI, och de 25 mätstationer som skall automatiseras.

Enligt uppgift skall det finnas ett par sådana mätstationer i Norrbotten. Men försvarsdirektören i länet har inte fått någon uppgift från SSI om exakt var dessa mätstationer finns. Det är enligt min uppfattning mycket anmärkningsvärt. Jag vill därför ställa några kompletterande frågor till Birgitta Dahl:

Är det inte rimligt att regionala myndigheter är underrättade om var olika mätstationer är belägna?

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att förbättra informationen mellan centrala och regionala myndigheter i dessa sammanhang?

Beträffande behovet av information från Sovjetunionen om säkerheten vid de kärnkraftverk som finns i Sveriges närhet – i det här fallet i Murmanskområdet – vill jag säga att det är bra att statsrådet, som framgår av svaret, tar upp denna fråga med de sovjetiska myndigheterna. Detta hälsar jag alltså med tillfredsställelse.

När det sedan gäller min fråga om beredskapen svarar Birgitta Dahl att den nu har visat sig vara god. Samtidigt sägs det att den skall förbättras. Men det är ju att indirekt erkänna att det i dag finns brister. Som jag ser saken måste

beredskapen vara mer omfattande. Det gäller inte bara att bygga upp varningssystem, utan det måste också handla om hur vi tar hand om människor som har skadats och utsatts för strålning och radioaktivt nedfall. Detta har statsrådet inte berört i svaret. Inte heller i debatten tidigare i dag har man sagt någonting om den saken.

De frågor som vi måste ha svar på är bl. a.:

Vilken beredskap finns det t. ex. vid våra lasarett och vårdcentraler?

Vilken utbildning har sjukvårdspersonalen när det gäller att ta hand om strålskadade människor och vilka mätinstrument finns det vid landstingens vårdinrättningar?

Vilken beredskap finns det när det gäller att evakuera människor från ett utpräglat glesbygdsmråde – i det här fallet Norrbotten – om länet skulle utsättas för radioaktivt nedfall i samband med en kärnkraftsolycka i Murmansk? Inte heller den saken har berörts tidigare i debatten, utan debatten har hittills främst gällt tätbefolkade områden. Problemet är dock detsamma för norra Sverige, om en kärnkraftsolycka skulle inträffa i Murmanskområdet.

Jag vill således att statsrådet Dahl också kommenterar dessa enligt min mening mycket viktiga frågor. Vidare efterlyser jag ett svar på frågan om vilka initiativ som statsrådet tänker ta när det gäller att förmå landstingen och de sjukvårdsansvariga att förbättra beredskapen, så att man har både kompetens och resurser att ta hand om människor i händelse av en kärnkraftsolycka i Murmanskområdet eller i andra områden i Sveriges närhet.

Anf. 39 TALMANNEN:

Då Ulla Tillander inte har möjlighet att närvara medger jag att tredje vice talman Bertil Fiskesjö får ta emot svaret.

Anf. 40 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på Ulla Tillanders interpellation.

Det skulle vara frestande att över ett litet vidare fält kommentera den debatt som har förekommit här i dag, men det skall jag inte göra, eftersom mycket redan har sagts. Jag vill bara uttrycka min förvåning över den direkta tilltro till teoretiska räkneexempel som har präglat en del inlägg i kammaren och den självsäkerhet med vilken denna tilltro har framförts. Litet mer av intellektuell skepticism skulle kanske ha varit klädsamt.

Vetenskapligt säkra resultat kan endast uppnås genom uppmätta fakta och/eller upprepade experiment. Jag vill säga något om ett par saker som har beröring med detta. Det ges ständigt ett lugnande besked om att små doser radioaktivitet inte är skadliga. Vidare anges gränsvärden som säkra. Detta stämmer inte.

I det senaste numret av *Ambio*, den ansedda miljövetenskapliga tidskriften, finns det bl. a. en ganska skrämmande redogörelse för effekterna av små utsläpp från olika typer av kärnkraftsanläggningar i Storbritannien. Vad som där visas är t. ex. en höjning av leukemifrekvensen med tre till sju gånger bland befolkningen och särskilt bland barnen i de områden som närmast

berörs. Det är först nu som man har haft anläggningarna så länge att man kan få fram statistik.

Verkligheten bryr sig inte om uppsatta gränsvärden – människor blir sjuka, trots att de som säkra angivna gränsvärdena inte överskrids. Gränsvärdena är framräknade på teoretiska exempel, som vanligen inte är testade mot verkligheten. Det hederliga vore för den skull att de s. k. experterna, som så flitigt har framträtt under dessa dagar, erkände detta. Sanningen är att det inte finns några trygga gränsvärden. All radioaktivitet är skadlig för biologiskt liv. Små doser är naturligtvis som regel mindre skadliga än stora doser, men de är skadliga. Om ackumulationseffekterna vet man egentligen mycket litet, och om kombinationseffekterna av olika slag av radioaktiv strålning vet man ännu mindre.

Nu finns det för all del en och annan expert som erkänner detta i all ödmjukhet, och det hedrar vederbörande. Jag har framför mig ett inlägg i Arbetet från den 10 maj. Professor Gösta Artursson, som är ordförande i Läkare mot kärnvapen i Sverige, säger:

”Erfarenheten av strålskador är så liten att det finns väldigt stora luckor i kunskapen, framför allt när det gäller de skador som kommer på sikt.”

Det förekommer massvis av utsläpp från alla typer av kärnkraftsanläggningar. Militära anläggningar, befästningsanstalter, uppberedningsanläggningar och kärnkraftverk läcker som regel. I dagens Aftonbladet står det att det är läckor i de båda nya kärnreaktorerna Forsmark 3 och Oskarshamn 3. Detta blir experterna förvånade över – inte därför att det läcker, vilket det som regel gör från kärnkraftverk, utan därför att det läcker från dem som är komplett nya. Vi håller på att bygga upp ett slags tilltro till att litet radioaktivitet här och litet radioaktivitet där får vi tåla. Det har ju funnits bakgrundsstrålning i alla tider, som människan har fått utstå.

Den interpellation som Ulla Tillander hade väckt gällde inte dessa saker utan vad vi kan veta om säkerheten när det gäller kärnkraftverk i vår närhet. Jag skall inte ta upp en förnyad diskussion om Barsebäck, som ligger på svenskt område. Men om vi går över havet från Skåne, 12–15 mil rakt söder ut, finner vi i Greifswald i Östtyskland fyra nybyggda reaktorer. Inom några år skall man ha byggt fyra till. De är ryskbyggda: Den samlade kapaciteten blir ungefär tre gånger större än i Barsebäck.

Nu säger Birgitta Dahl visserligen att hon avser att pressa fram kunskap om kärnkraftverken i vår närhet och om de risker som de kan innebära utöver de risker som finns på grund av de svenska kärnkraftverken. Jag skulle vilja fråga Birgitta Dahl: Är det nog med att skaffa kunskap, är det inte viktigt att ställa krav på kärnkraftsnationerna runt omkring?

Anf. 41 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Jag har ställt en fråga till Birgitta Dahl, som nära anknyter till de interpellationer som har besvarats här och som alltså gäller varningssystemet.

Bakgrunden är följande:

På morgonen måndagen den 28 april blinkade en varningslampa vid kärnkraftverket i Forsmark. Det sker när en av arbetarna passerar en rutinkontroll. Radioaktiviteten är förhöjd på hans kläder. Flera mätningar

på platsen ger samma resultat. I det läget utgår driftsledningen ifrån att den höjda radioaktiviteten härrör från den egna verksamheten, och man handlar därefter.

Större delen av personalen, eller närmare 1 000 personer, evakueras till en uppsamlingsplats för kontroll. Larm går till länsstyrelsen, kontakt tas med strålskyddsinstitutet, kärnbränsleinspektionen, väderlekstjänsten, polisen, brandkåren och andra kommunala organ. Oron sprider sig snabbt bland befolkningen. Många är de som med oroliga frågor vänder sig till kommunen. Men på kommunkontoret är de själva dåligt informerade. Man kan inte ge de besked man skulle önska till allmänheten.

Det som präglar de här timmarna är den stora ovissheten. En lärare tar på egen hand beslutet att dela ut jodtabletter till eleverna.

Efter några timmar stod det klart att radioaktiviteten måste komma från någon annan plats. Flera andra mätstationer visar värden liknande dem i Forsmark.

Efter hand uppges det att den förhöjda radioaktiviteten uppmätts redan på söndagen, alltså nära ett dygn innan en rutinkontroll på Forsmark ger utslag. Det var bara det att ingen gjorde avläsningen under söndagen.

Det är alltså det här händelseförloppet som Birgitta Dahl kallar för en snabb upptäckt av faran och en god beredskap. Det är en uppfattning som jag inte riktigt kan dela.

Det som har skett i Sverige efter kärnkraftsolyckan i Tjernobyli och som inleddes med händelserna i Forsmark tyder på att vår beredskap för eventuella kärnkraftsolyckor inte är särskilt tillfredsställande. Många frågetecken finns. Svenska myndigheter har varit fullt medvetna om att det i en rad länder, däribland Sovjetunionen, finns reaktorer som inte alls uppfyller de säkerhetskrav som ställs på svenska kärnkraftverk. Ändå har man inte sett till att vi har mätstationer som omedelbart slår larm.

Vad kan man då dra för slutsatser av detta? Är det möjligen så att tilltron till kärnkraften varit så stor att man inte på allvar räknat med att större olyckor kan hända ens i reaktorer av Sovjetmodell? Är det möjligen så att man inte har räknat med att radioaktiva utsläpp kan transporteras så långt och i så stor mängd som det nu har varit fråga om?

Detta är frågor som många inom centerpartiet ställer och inte minst centerkvinnorna, som hela tiden har haft ett mycket levande engagemang för dessa frågor.

SSI har haft en central roll efter olyckan. Många har fått intrycket att man där inte var helt förberedd på den situation som uppkom. Man var inte beredd att spela rollen av informatör till allmänheten, i varje fall inte i den grad som varit önskvärt. Den information som getts har inte alltid haft den lugnande effekt som varit avsikten, helt enkelt därför att uppgifterna uppfattats som delvis motstridiga och skapat förvirring. Det gäller inte minst dem som bor i Uppland, det område som varit det mest drabbade i hela Skandinavien.

Från början hette det från SSI att strålningen var mycket kortlivad, att den inte alls låg i närheten av den gräns som skulle kräva åtgärder. Människorna skulle känna sig precis som vanligt. Efter ett par dagar, när man uppmätt värden som var 200 gånger högre än det normala, rekommenderades att barn

inte skulle leka i vattenpölar. Efter uppmaningen att inte äta nässlor och andra växter kom så förbudet mot att släppa korna på bete, ett förbud som fortfarande gäller i Uppsala län och som kan komma att gälla en vecka eller måhända två veckor ytterligare.

Birgitta Dahl har informerat om att våra varningssystem nu skall förbättras och att initiativ skall tas för att förbättra det internationella informationsutbytet, och det är mycket bra. Men många människor, inte minst i Uppland, förväntar sig fler och mer konkreta besked från regeringen när det gäller att skapa ett så tryggt beredskapssystem som möjligt i detta sammanhang.

Anf. 42 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! De interpellationer som nu diskuteras behandlar alla beredskapen i fall av reaktorolyckor. Jag skulle i det sammanhanget vilja ta upp ett alldeles speciellt problem, nämligen storstädernas problem, och kanske särskilt Stockholmsområdets.

Stockholm ligger ju mycket långt österut i Sverige, regionen är en av de östligaste i vårt land. Det gör att denna region är särskilt utsatt om det händer något i Sovjetunionen eller i Finland. Det finns ett flertal reaktorer inom drygt 50 mils radie från Stockholm. Det största hotet mot Stockholmsregionen är naturligtvis om en allvarlig olycka skulle hända i Forsmark. Inom 10 mil från Forsmark kommer man ganska långt in i Stockholms förortsområden. Kommuner så nära Stockholm som Täby, Upplands-Väsby och Upplands-Bro skulle i så fall beröras. Om man måste sträcka ut det drabbade området 15 mil från Forsmark, berörs hela Stockholms län utom Nynäs- hamns kommun. Då handlar det om en befolkning av 1,5 miljoner människor.

Det är klart att åtgärder, om ett storstadsområde berörs, blir särskilt komplicerade. Det är fråga om kolossalt många människor. Möjligheterna att evakuera ett område som Stockholm är små, i praktiken obefintliga. Skyddsrumsutbyggnaden är inte heller sådan att den utgör något alternativ.

Men även om det inte krävs så drastiska åtgärder vet vi att möjligheten att nå ut med information till en så stor folkmängd är begränsad. Möjligheterna att nå ut med jodtabletter är också mycket små i ett storstadsområde.

Det faktum att Stockholmsregionen är starkt funktionsuppdelad, dvs. att man i allmänhet bor på ett ställe, arbetar någon helt annanstans och har service och rekreation i ytterligare andra delar av regionen så att människor är spridda under dagtid, innebär också att möjligheten att vidta effektiva åtgärder är särskilt liten i ett storstadsområde. Rosa Östh har ganska vältaligt beskrivit den bristfälliga beredskapssituation som rådde i Forsmarksområdet. Om större områden och ännu mycket större befolkningsgrupper skulle bli berörda av en reaktorolycka, blir svårigheterna naturligtvis ännu mycket större.

Jag har velat ta upp det här därför att regeringen nu har aviserat en utvärdering av Tjernobylolyckan. Jag skulle vilja fråga Birgitta Dahl om hon är beredd att se till att man i samband med en sådan utvärdering särskilt belyser just de speciella problem som uppstår om ett storstadsområde – t. ex. Stockholm – skulle bli berört. Det är väl helt klart att Barsebäck utgör ett kanske ännu större hot för Malmö-Köpenhamns-området. Men de problem

som skulle kunna drabba Stockholmsområdet är också betydande och borde beaktas i ett sådant här utvärderingsarbete. Jag vill för min del säga att en utvärdering inte heller bör utesluta möjligheten att man tvingas att påskynda avvecklingen av Forsmarksreaktorn.

Anf. 43 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Eftersom den här interpellationsdebatten behandlar informationsfrågorna vill också jag ta tillfället i akt att ta upp några sådana. De är viktiga för alla, och inte minst för oss som bor i ett långsträckt, östligt län som det jag representerar, nämligen Kalmar län med Öland – nästan lika nära de aktuella områdena i Baltikum och Ukraina som Gotland.

Efter den senaste tidens händelser har jag uppfattat det så att de som bor i kärnkraftskommunerna här i Sverige – även om beredskapen i viss mån har varit bristfällig, som Rosa Östb sade – paradoxalt nog känner en större trygghet än de som bor utanför dem. De som bor i kärnkraftskommunerna har ständiga mätningar att lita till, de har alarmsystem som regelbundet prövas, de har jodtabletter till hands, och de upplever det säkerhetsarbete som ständigt bedrivs vid kärnkraftverken. Men de som bor utanför dessa kommuner känner mera att vinden blåser vart den vill, och många har, som framgått tidigare här i dag, ställt frågan hur informationen fungerar, framför allt när något händer utanför vårt land.

Jag vill ta upp fyra punkter som jag i detta sammanhang gärna vill ha beaktade.

Ett land som jag inte förrän helt nyss hört nämnas i detta sammanhang här i dag är Finland. Enligt tidningsuppgifter som jag har sett – och som man naturligtvis inte kan vara säker på – noterades redan söndagen den 27 april betydligt förhöjda värden i Finland, men någon information verkar inte ha lämnats vare sig åt öst eller åt väst. Jag vill gärna här fråga Birgitta Dahl om det är riktigt att det finska informationssystemet inte fungerade den dagen. Hur fungerar det över huvud taget? Och, ännu viktigare: Hur pass säkra är de finska kärnkraftverken? Jag tycker att vi har fått höra väldigt litet om de eventuella problem som kan uppstå även där.

Vi har i Sverige en kontinuerlig manuell och även automatisk bevakning av väder och vind genom SMHI. Om vi hade haft frågestund här i riksdagen förra torsdagen hade jag då tänkt få svar på om inte SMHI-stationerna kunde utrustas med mätare för radioaktivitet. Nu har jag erfarit att omkring tolv stycken redan har sådana mätare. Men vore det inte dags att överväga om inte samtliga väderstationer kunde utrustas med fungerande mätare?

Många skulle känna trygghet, har de sagt mig, om de visste vad de skulle göra när någonting händer. Man kan ju inte förutse allt, men några enkla föreskrifter, både för de här situationerna och kanske för andra risksituationer, har efterlysts. I det här läget tyckte man också att man inte hade någon att fråga. Den 30 april stängde nämligen länsstyrelsen och höll stängt halva onsdagen, hela torsdagen, fredagen, lördagen och söndagen och öppnade först på måndagsmorgonen. Man visste inte vart man skulle ringa.

Någon sade: Kan man inte ha något skriftligt?

Jag vill naturligtvis inte föregripa vad en informationskommitté skall göra, men nästan alla människor har en telefonkatalog. På näst sista sidan, alltså på

omslaget, görs reklam för lyxtelegram. Skulle det inte vara mer värdefullt för människor om det där kunde stå enkla föreskrifter om vad man gör i sådana situationer som den som nu uppstod.

Slutligen vill jag föreslå att en särskild informationsgrupp bildas, t. ex. inom ramen för energirådet. Det har visserligen framhållits här många gånger att vi har fått en både snabb och omfattande information från våra olika organisationer och myndigheter, men många människor har ändå uppfattat den kanske som alltför omfattande och även som motsägelsefull. Så här efteråt är det naturligtvis lätt att önska en något mer strukturerad information. Även om vi av allt vårt hjärta hoppas att denna händelse inte skall upprepas tror jag att det vore lämpligt att nu genomföra en översyn av hur informationen kunde ges mera samlat. Då kanske också den bild som massmedia har gett – vilket redan har påpekats flera gånger – hade kunnat bli mindre oroväckande, om jag så får säga.

Sverige är det enda land som beslutat avveckla kärnkraften, men andra länders radioaktivitet kan ju fortsätta att drabba oss. Därför tycker jag att informationsfrågan är av så utomordentlig vikt i det här sammanhanget. Detta känner vi nog alla starkt – men inte minst vi som bor vid södra Östersjön.

Anf. 44 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det här interpellationssvaret är utformat mot bakgrund av den utförliga information som jag tidigare i dag har lämnat kammaren. Självfallet skulle det vara alltför knapphändigt om det vore det enda svaret på de interpellationer som har framställts. Det skall i stället ses som sammanhängande med tidigare given information, varav framgår att hela organisationen självfallet skall ses över på flera sätt. Den översynen pågår redan inom myndigheterna. De har beordrats att rapportera till regeringen, och vi kommer inom regeringen att gå igenom dessa rapporter. Energirådet kommer också att få tillfälle att gå igenom hela översynen. På en rad punkter har förbättringar redan genomförts.

När jag tillät mig att säga att myndighetsorganisationen har fungerat väl, så menade jag faktiskt detta. Myndigheterna ställdes inför en mycket svår och oväntad situation och gjorde ett mycket gott arbete. Detta utesluter självfallet inte att det finns väldigt mycket som kan och bör förbättras. Vi kommer också att utnyttja tillfället att förbättra organisationen för att klara situationer av det här slaget och även av annan karaktär. I regeringens beslut från i onsdags finns det särskilt uttryckt att energirådet speciellt skall utreda frågan om hur Sverige skall förbättra sitt skydd mot utifrån kommande utsläpp över Sverige.

Jag vill alltså upprepa att vi på alla punkter kommer att noggrant gå igenom organisationen. Vi kommer också att ge energirådet tillfälle att diskutera denna. På de punkter där vi har möjlighet till detta skall vi omedelbart vidta förbättringar. En lång rad av de frågor som har tagits upp här ingår redan i detta arbete. Självfallet kommer vi också att beakta de förslag som har lämnats här, i den mån de inte redan är tillgodosedda.

Jag vill säga att bland SSI:s 25 mätstationer finns en i Visby – jo, så är det faktiskt – och en på södra Öland. Det finns fem i Norrbotten: I Katterjåkk,

Kiruna, Övertorneå, Älvsbyn och Tjåmotis. Även FOA har en mätstation i Kiruna. Det pågår också en diskussion om att SMHI:s mätstationer skulle förses med sådan här utrustning.

Vi har en organisation för samarbete på alla nivåer – kraftindustri, myndigheter och regering – med de andra nordiska länderna. Det är ett faktum att den organisationen i denna situation inte fungerade när man uppmätte betydligt högre värden än i Sverige.

Jag vill till Rosa Östh säga att de värden som uppmättes på söndagen vid den automatiska mätstationen var så låga att de låg inom ramen för vad som normalt inträffar när ett regn sköljer de radioaktiva ämnen till marken, vilka även utan denna typ av utsläpp finns i luften. Hade utsläppen varit så höga på söndagen eller på lördagen som de var på måndagen skulle detta ha registrerats vid anläggningen i Forsmark. Jag säger inte detta för att påstå att vi inte kan förbättra vår organisation. Men jag tycker att man skall tala om precis hur det var. På denna punkt har jag upplevt det som att det finns missförstånd.

Även frågan om jodtabletter kommer naturligtvis att ingå i den översyn som vi nu gör om huruvida vi måste bredda den organisation vi har i kärnkraftskommunerna till att omfatta hela landet med tanke på att vi kan drabbas av utsläpp utifrån.

LRF har beretts plats i energirådet bl. a. med tanke på de problem som jordbruket har fått i samband med denna olycka. Vi kommer alltså i energirådet att få tillfälle att ordentligt diskutera problemen utifrån dessa speciella utgångspunkter.

Jag vill sammanfatta vår inställning och vår ambition på denna punkt. Vi skall nu självfallet använda tillfället för att på alla tänkbara punkter förbättra vår organisation både vad gäller olyckor som händer i Sverige och utsläpp som härrör från olyckor utifrån. Det är sannerligen inte enbart informationsutbyte som vi skall anstränga oss att få överenskommelser om med våra grannstater utan det är överenskommelser om betydligt mer långtgående samarbete där vi ömsesidigt ställer krav på varandra.

Anf. 45 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Det var något överraskande att det finns en mätstation på Gotland. Det förvånar naturligtvis även försvarsdirektören mycket som inte hade någon vetskap om detta. Vi upplever då samma fenomen på Gotland som man enligt en rapport upplevt i Norrbotten, dvs. att försvarsdirektörerna ute på länsstyrelserna icke vet vad som borde fungera i en sådan situation. Detta var mycket märkligt.

Försvarsdirektören i Visby har alltså på eget initiativ fått hämta mätutrustning från AKG i Oskarshamn, som vi har haft nytta av och använt. Det finns mycket att åtgärda på detta område och se till att det kommer att fungera.

Jag tolkar Birgitta Dahls svar på ett sådant sätt att man har ögonen på alla de punkter där man erfarenhetsmässigt har konstaterat att det hela inte har fungerat och där man är beredd att se till att åtgärder vidtas. Detta är helt nödvändigt.

Jag kan förklara mig nöjd med att både jodtabletterna och den merkostnad som har drabbat de mjölkproducerande bönderna finns med i blickpunkten

och är föremål för intresse från regeringens sida. Jag förutsätter att det kommer att hända saker på detta område så att vi tillsammans åstadkommer en bättre beredskap på alla områden.

Anf. 46 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka Birgitta Dahl för den kompletterande upplysningen om mätstationerna i Norrbottens län. Jag tror att denna upplysning gläder försvarsdirektören i Norrbottens län. Kl. 08.10 på morgonen hade han inte kunskap om att dessa mätstationer fanns. Man har de senaste dagarna förlitat sig på de mätningar som SG AB har gjort på frivillig basis och som är en direkt följd av aktiviteterna på grund av olyckan i Tjernoby.

Detta visar hur sårbart samhället egentligen är. När det inträffar en sådan här allvarlig olycka vet inte regionala myndigheter varifrån centrala myndigheter får sin information. Detta föder frågan hur vi skall förbättra utbytet av information mellan olika nivåer i samhället.

Ett annat problem som har tagits upp är den svårighet som regionala myndigheter har haft att nå fram till centrala organ, exempelvis SSI, för att få information. Detta föder i sin tur frågan om man bör få till stånd bättre direktledningar och kanske ett annat system för de regionala myndigheterna att skaffa sig information. Växlarna på SSI har av uppgifter att döma varit blockerade den senaste tiden. Jag förutsätter att också denna fråga kommer att aktualiseras i det arbete som energirådet skall göra.

I denna debatt har man också berört frågan om jodtabletter. Av en nyhetssändning i regional-TV som jag såg framgick att jodtabletter inte fanns i norra Sverige. Man hade bedömt att sådana inte behövdes där. Detta måste också utvärderas. Om jag förstod statsrådet rätt kommer även denna fråga att tas upp.

Vi skall inte här lyfta fram olika regioner, men eftersom vi representerar olika regioner finns det anledning att säga några ord om regionala skillnader. Ett glest befolkat område som Norrbotten och norra Sverige drabbas utan tvivel av speciella problem i händelse av att det inträffar en allvarlig olycka i Murmanskområdet. Norra Sverige är glest befolkat, och det kan vara svårt att få tag i människor. Avstånden är långa, och det bor i området ett stort antal äldre personer, vilket säkert skapar en hel del problem vid en eventuell evakuering.

Min fråga är: Hur bedömer statsrådet att vi skall utforma sjukvården och beredskapen vid våra lasarett och vårdcentraler för att klara de behov som kan uppstå i en sådan här situation? Vi har, i varje fall på papperet, en planeringsverksamhet i händelse av krig. Det inträffade aktualiserar frågan om bättre planering och beredskap vid olyckor i fredstid.

Anf. 47 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det har tidigare i debatten i dag talats mycket om öppenhet och slutenhet. Man har fått det dithän att slutenheten finns i öst och öppenheten i väst. I stora drag är det naturligtvis en riktig beskrivning, men det är inte hela sanningen. Om vi tar del av kärnkraftens historia i England och Frankrike, finner vi att det sannerligen inte är fråga om någon total

öppenhet. I Storbritannien fick man tillsätta en särskild kommission under kraftfull ledning för att dra fram fakta ur kärnkraftsindustrin. Vi kan räkna med att det kommer att vara så även framdeles. Den ambition att öka kunskapsinhämtandet som energi- och miljöministern har uttryckt är därför i högsta grad vällovlig.

Det hjälper emellertid inte alltid med information. Att få information om att en stor olycka har inträffat är en klen tröst om man själv redan är allvarligt skadad eller om stora delar av landet är allvarligt skadat. Viktigare måste vara att så långt det går undanröja riskerna för att en olycka inträffar.

För Skånes del spelar det inte så stor roll om kärnkraftverket ligger i Barsebäck eller i Greifswald. Effekterna blir ungefär desamma. Jag ställde en fråga i detta sammanhang. Den gällde inte bara hur vi skall försöka få fram information om vad östtyskarna har för sig, utan också vilka krav som vi skall ställa, t. ex. på ombyggnad av erkänt osäkra reaktorer.

Anf. 48 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Jag utgår förstås från att Birgitta Dahl har rätt när hon här säger att de uppmätta värdena under söndagen var betydligt lägre än dem som uppmättes under måndagen. Men detta är en ny uppgift, som inte på något sätt har kommit fram i massmedia. Jag har ändå bemödat mig om att följa massmediadebatten ganska väl under den senaste tiden. Man har i massmedia gång på gång understrukt bristen på tillfredsställande mätinstrument. Beträffande mätinstrument som är tillfredsställande i detta sammanhang har det kommit fram en uppgift om att det rör sig om en nästan genant låg summa för att förse de mätstationer vi har med en automatisk larmanordning. Det har nämnts 1,5 miljoner. Det är sådana uppgifter som gör att det lätt kan framkomma misstankar om att risktänkandet är en smula ljumt. Nu skall det alltså bli bättre, och det vill jag gärna tro på.

Birgitta Dahl har i sitt svar understrukt vikten av internationellt informationsutbyte. Naturligtvis är det oerhört viktigt att man når framgångar. Det utesluter inte att vi använder vårt tekniska kunnande och vår erfarenhet till att själva skapa ett system som ger invånarna en så god beredskap som det är möjligt att ge i fråga om kärnkraft under den tid som kärnkraft finns här i landet och i andra länder. Det skall vara ett system som utesluter alla tvivel på att man underskattar risker i samband med kärnkraft.

Anf. 49 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Birgitta Dahl tyckte att det myndighetsagerande som vi fick uppleva efter kärnkraftsolyckan i Tjernobyl var godtagbart med hänsyn till den, som man sade, svåra och oväntade situationen. Vi har fått de många brister som vi faktiskt har i vår beredskapsorganisation väl dokumenterade. Att situationen var svår och oväntad tycker jag är en dålig ursäkt. Vi får räkna med att varje kärnkraftsolycka som berör oss kommer att upplevas som svår och oväntad. Skulle en svensk reaktor haverera med härdsmlta och stora utsläpp, tror jag också att situationen skulle uppfattas som mycket svår, och dessutom efter alla försäkringar som vi har fått som mycket oväntad.

Nu är det tyvärr så att vi måste räkna med att härdsmltor är någonting som kan inträffa och som kan leda till utsläpp av mycket stora mängder

radioaktivitet. Detta kan också inträffa i Sverige. Därför är det viktigt att vi gör klart för oss vad som då händer. Jag försökte i mitt inlägg rikta uppmärksamheten på konsekvenserna om ett stort radioaktivt moln skulle drabba en storstadsregion som Stockholmsområdet. Jag är ledsen över att Birgitta Dahl inte fann anledning att kommentera det alls i sitt inlägg. Jag hoppas att detta inte är uttryck för ointresse för problemet.

Det är viktigt att den översyn över vår beredskap i samband med stora kärnkraftsolyckor som nu kommer att göras inte bara kommer att handla om antalet mätstationer och antalet jodtabletter utan verkligen får karaktären av en ordentlig konsekvensbedömning. Vi hade en konsekvensutredning – rätt osalig i åminnelse – en gång. Vi skulle behöva en ny konsekvensutredning, som verkligen klargjorde effekterna av stora kärnkraftsolyckor såväl i vår omgivning som i vårt eget land. Där kunde man bl. a. se på vad som händer om mycket stora befolkningscentra skulle drabbas och vilka möjligheter vi har att förebygga stora katastrofer och stora förluster i människoliv på kort sikt och på lång sikt. En sådan konsekvensutredning torde inte få betydelse bara för beredskapsåtgärder utan kanske också för hela frågan om i vilken takt vi skall avveckla kärnkraften.

Anf. 50 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Den som har lyssnat till debatten i dag skulle veta att den mycket noggranna genomgång med anledning av olyckan som vi nu skall göra i energirådet, i regeringen och hos de myndigheter som har ansvaret för säkerheten omfattar alla de frågor som t. ex. Pär Granstedt tar upp. Vi behöver inte spilla tid på att upprepa dem. Den omfattar också, vilket jag flera gånger nu sagt, alla de frågor som har tagits upp vad gäller information från utlandet och krav på avtal inte bara om information utan om samarbete i syfte att höja säkerheten och om samarbete i samband med olyckor samt säkerhet generellt för en sådan verksamhet. Detta har framgått med full tydlighet av diskussionen förut i dag.

Till Rosa Östh vill jag säga att det faktiskt också i pressen har funnits information om att utsläpp som mättes upp på söndagen låg på mycket låg nivå och alltså inte över den som man kan uppmäta vid andra förhållanden och att värdena sedan under natten till måndagen steg till helt andra nivåer och därför också registrerades i Forsmark. Samma instrument som registrerade värden på dessa nivåer på måndagsmorgonen var i funktion hela lördagen och hela söndagen, dag och natt. Därför kunde man helt enkelt inte ha haft så höga nivåer där tidigare. Vi vet också att det aktuella molnet, på grund av de vind- och regnförhållanden som rådde, kom in i Sverige från Finland över Östersjön precis i den nu aktuella trakten och att nedfallet blev särskilt stort där på grund av regn och åskväder.

Det faktum att man dessutom några dagar senare tvingades konstatera högre halter och utfärda mer skärpta regler för t. ex. Uppsala län – som vi båda representerar här i kammaren – än för andra delar av landet hade att göra med att väderleksförhållandena ytterligare förvärrade situationen just i vårt län.

När jag uttalar att myndighetsorganisationen har fungerat väl, bygger det på en bedömning av det arbete myndigheterna har utfört här – inte minst

genom att första dagen som utsläppen noterades identifiera vad det var fråga om. Det var vi faktiskt först i världen med att göra. Det var också det som rullade upp den öppning som kanske ger oss möjlighet att bryta igenom den vall av tystnad som hittills har omgett den här verksamheten och kunna få till stånd en förändring. Det är också myndigheterna själva som har presenterat regeringen förslag till en lång rad förbättringar som behöver göras. Detta skall kompletteras med vad vi själva i energirådet och i regeringskansliet kan komma fram till. Men myndigheternas arbete – som man förvisso fortfarande kan hitta brister i – liksom vår beredskapsorganisation har väckt berättigad internationell uppmärksamhet för att ha varit på mycket hög nivå.

Anf. 51 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill bara framhålla att jag har haft tillfälle att lyssna till Birgitta Dahls inlägg tidigare. Jag skulle givetvis inte ha gjort mitt inlägg om jag hade ansett frågorna besvarade genom vad hon tidigare har anfört. Men jag tolkar det senaste anförandet av Birgitta Dahl så, att de problem som jag tog upp i mitt inlägg kommer att bli fullständigt belysta på det sätt jag efterlyste. Det tycker jag i så fall är tillfredsställande.

Anf. 52 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Efter Birgitta Dahls senaste replik vill jag gärna upprepa min fråga: Har ni frågat Finland varför man inte där sade någonting om huruvida regn från det aktuella molnet föll över Finland, innan det kom till Sverige? Finns det inget informationsutbyte mellan Finland och Sverige i dessa frågor?

Anf. 53 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Även om mycket har varit bra – det vill jag gärna understryka – vill jag ändå tolka statsrådet Dahl så att hon delar min uppfattning att mycket kan göras bättre. Jag vill också gärna att man, vid utredning av hela detta händelseförlopp, tar kontakt med alla människor – inte minst i berörda kommuner – som har suttit i ansvarig ställning och har haft att försöka skaffa information och förmedla denna information till alla oroliga människor. Det är viktigt att ta del av deras erfarenheter. De är inte överens med Birgitta Dahl om att beredskapen har fungerat tillfredsställande i alla delar. Det återstår alltså en del att göra. Jag uppfattar det så att Birgitta Dahl delar min uppfattning därvidlag.

Anf. 54 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det gör Rosa Östh alldeles rätt i. Självfallet hör dessa frågor till dem som skall gås igenom mycket noga.

Beträffande Finland kan jag säga att vi har olika uppfattning om nödvändigheten av att informera Sverige om den rådande situationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om de energipolitiska målen

Anf. 55 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Birgitta Hambræus har med hänvisning till den planerade kärnkraftsavvecklingen frågat mig om vilka förslag regeringen kommer att förelägga riksdagen under de närmaste åren för att de energipolitiska målen skall nås. Vidare vill Birgitta Hambræus ha en redogörelse för hittills uppnådda resultat när det gäller hushållning med energi och introduktionen av förnybara, inhemska energikällor.

Låt mig då först konstatera att det systematiska arbete som genomförts och som nu pågår för oljeersättning och kärnkraftsavveckling har gett goda resultat. Vårt energisystem är i dag flexibelt, och de negativa effekterna för miljön har kunnat minskas.

När det gäller hushållning har vi gjort betydande framsteg de senaste åren. För tio år sedan var den totala energianvändningen 400 TWh, och vi planerade att vid mitten av 1980-talet använda 540 TWh. Vi använder i dag ca 360 TWh. Möjligheterna till effektivisering och hushållning är dock långt ifrån fullt utnyttjade.

På samma sätt har betydande resultat uppnåtts beträffande introduktionen av förnybara och inhemska energikällor. Användningen av inhemska bränslen har stimulerats genom omfattande direkta stödprogram och genom att de inhemska bränslena är befriade från energiskatt. Antalet förbränningsanläggningar avsedda för fasta bränslen har ökat kraftigt under de senaste åren. I slutet av år 1985 fanns fler än 200 kommunala, fastbränsleeldade pannor i drift med en sammanlagd effekt av över 5 000 MW. Tillsammans med ökat utnyttjande av elpannor har detta resulterat i ett flexibelt fjärrvärmesystem, där oljan år 1984 svarade för knappt 40 % av energitillförseln. Motsvarande andel år 1979 var över 90 %.

Torvbränsleutvinningen har expanderat kraftigt. Energiödlingsförsöken har givit goda resultat.

Värmepumparna har under de senaste åren, delvis med hjälp av statliga insatser, fått sitt definitiva genombrott. I slutet av förra året beräknades de värmepumpar som då var i drift svara för en nettobesparing som motsvarar ca 8 TWh olja.

Vidare har betydande tekniska framsteg nåtts inom solenergiområdet. Bl. a. har avsevärda kostnadsminskningar erhållits, samtidigt som vårt tekniska kunnande har ökat. Dagens solfångare utnyttjar robust vardagsteknik, deras prestanda har förbättrats, och i dag finns ett flertal väl fungerande system på marknaden.

Satsningarna på energihushållning och oljeersättning och på introduktion av ny, miljövänlig teknik har också lett till att utsläppen av miljöstörande ämnen drastiskt har kunnat reduceras. Dessutom förutser vi i dag ett betydligt mindre behov av kol än vad vi tidigare räknat med.

Jag går nu över till den strategi för fortsatt oljeersättning och avveckling av kärnkraften som jag presenterade här i kammaren förra våren.

Regeringens avsikt är att omkring år 1990 lägga fram en plan för energihushållning och alternativ energiproduktion för att på grundval av uppnådda resultat och vunna erfarenheter av det arbete som pågår precisera

vad olika slags teknik kan bidra med för att långsiktigt klara vår försörjning med energi. År 1995 avser regeringen att lägga fram en omställningsplan som konkret redovisar när de olika kärnkraftverken skall fasas ut och hur den el de producerar skall ersättas med el producerad med ny teknik. Avsikten är att vid detta tillfälle förelägga riksdagen förslag om lagstiftning som skall reglera omställningen.

En utgångspunkt för omställningen är att hälften av den el som i dag produceras i kärnkraftverken är s. k. flexibel el. Denna behöver inte ersättas med ny el utan skall ersättas med ny värmeteknik och hushållning. Resterande del skall ersättas av effektivare elanvändning och ny teknik för elproduktion.

Vi måste redan i år och under de närmaste åren fortsätta att vidta flera konkreta åtgärder för att skapa de nödvändiga förutsättningarna för avvecklingen av kärnkraften. Följande punkter kommer att utgöra en grund för insatserna.

1. Inriktningen och omfattningen av det fortsatta energiforskningsprogrammet har just analyserats av energiforskningsutredningen. Förslag om forskningsinsatser i fortsättningen kommer att presenteras till nästa riksmöte.
2. Riksdagen har nyligen beslutat om ett nytt stödsystem för omställning av energisystemet. Stödet syftar till att underlätta utveckling och introduktion av ny teknik inom energiområdet.
3. Utredningen om el och inhemska bränslen (ELIN) har haft i uppdrag att bl. a. analysera förutsättningarna att effektivisera el- och energianvändningen. Utredningen har nyligen presenterat sina förslag (SOU 1986:16).
4. ELIN har dessutom nu fått i uppdrag att skyndsamt kartlägga orsakerna till den senaste tidens snabba tillväxt av elförbrukningen. Samtidigt har statens energiverk fått i uppdrag att analysera behovet av åtgärder för att se till att även den el som är svår att ersätta – t. ex. för industriella processer m. m. – används på ett så effektivt sätt som möjligt.
5. Vindkraften kan på sikt komma att spela en viss roll i det svenska kraftsystemet. I höstas slöts en överenskommelse mellan regeringen och kraftindustrin om ett utvecklingsprogram för vindkraften.
6. Vad gäller drivmedlen vill jag nämna att motoralkoholkommittén nyligen har fått tilläggsdirektiv att med förtur utreda förutsättningarna för att framställa etanol ur råvaror från jordbruket.

Vad jag nu har nämnt är ett antal exempel på pågående eller planerade insatser från regeringens sida. Men det är inte bara regeringen som kommer att behöva fatta viktiga beslut under de närmaste åren. Kommunerna har fr. o. m. i år fått vidgade uppgifter inom energipolitiken. Bl. a. skall det i varje kommun finnas en av kommunfullmäktige fastställd plan för tillförsel, distribution och användning av energi.

Jag vill också understryka vikten av arbetet i energirådet, som inleddes i slutet av förra året. Energirådet och dess uppgifter har berörts tidigare i dagens debatt.

En sammanfattande bedömning som nu kan göras på grundval av redan uppnådda resultat är att kärnkraftsavvecklingen kan genomföras samtidigt

som betydande vinster nås vad gäller miljö, ekonomi och sysselsättning.

Att genomföra kärnkraftsavsvecklingen och bygga upp framtidens energisystem är dock ett svårt arbete som kräver en bred samverkan mellan olika grupper i samhället. Min förhoppning är att vi alla, både som individer och som partier, kan samverka i arbetet med att förverkliga de beslut riksdagen med breda majoriteter har fattat efter folkomröstningen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 56 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det fylliga svaret på min interpellation. Statsrådet valde att redovisa det beslutsunderlag som vi här i riksdagen hade i fjol när det gällde energin. Jag utgår från att vad som nu har hänt – Tjernobylolyckan och arbetet inom energirådet – kan komma att ändra tidpunkten för avvecklingen, så att vi inte skall vara låsta till den enligt min mening mycket oambitiösa planen att dröja så länge innan avvecklingen påbörjas.

Jag är mycket glad över de exempel som Birgitta Dahl lämnade på effektivare energianvändning.

Det är viktigt att det står klart att Sverige har goda möjligheter att bygga upp ett tryggt energiförsörjningssystem utan kärnkraft, med en successiv minskning av användningen av fossila bränslen och utan att bygga ut några skyddade eller "kontroversiella" älvar. Ivar Franzén har redan gett många bra exempel. Låt mig fylla på med ytterligare några och i det sammanhanget få fråga Birgitta Dahl om hur hon tänker informera allmänheten i denna fråga.

Effektivare energianvändning är ju det bästa sättet att ersätta den allra största delen av kärnkraften. Det är också det minst uppmärksammade och sämst förstådda sättet. Här har regeringen en stor pedagogisk uppgift. Människor vill bli av med kärnkraften, men många är uppriktigt villrädiga inför våra möjligheter. Eftersom hälften av elen ju kommer från kärnkraft och man tror att alternativen ännu inte har visat sig fungera, tror man att det blir nödvändigt att bygga ut kolkraften och de fyra orörda älvarna. Man tror att elektriciteten måste bli oerhört mycket dyrare utan kärnkraft, att vår konkurrenskraft därmed försämras, att jobben hotas samt att välfärden blir mindre. Människor har därför uppfattningen att det för att man skall klara denna som man tror svåra omställning kommer att krävas en gigantisk byråkrati och en stenhård reglering.

Detta är vad väldigt många människor faktiskt tror. Regeringen måste förklara att så icke är fallet. Här behövs alltså en begriplig, professionellt framställd information, som gör att människor förstår att detta inte är sant.

Ingenting övertygar så mycket som praktisk erfarenhet. Varför gör inte regeringen en sammanställning av några av de mer spektakulära, lyckade satsningarna på effektivare energianvändning inom industrin, där lönsamheten varit överraskande god och där behovet att köpa energi minskat drastiskt?

Låt mig nämna ett exempel! I Avesta AB investerade man nyligen i en ny

process. Produktionen fördubblades, och energianvändningen halverades. Redan påföljande år hade man tjänat in hela investeringen genom minskade kostnader för bl. a. energi. Det är alltså ett faktum att när man introducerar ny, modern teknik får man en betydligt minskad energianvändning. Det är inte främst genom att snåla som man hushållar, utan genom att satsa klokt.

Också när det gäller husbyggnad har häpnadsväckande resultat uppnåtts. De statliga normerna för energihushållning är sedan länge förlagade. För att driva på utvecklingen bör de skärpas betydligt.

Om man lägger ned extra omsorg på ventilation och isolering behövs ingen särskild värmeanordning i ett hus. Därmed blir huset billigare att bygga än om man följer de statliga normerna. Driften blir självfallet avsevärt billigare. Exempelvis Mats Wohlgast har visat hur eleganta och hälsosamma småhus man kan bygga där det enda som behövs är en vedkamin för trivseln under de kallaste dagarna och någon kilowatts elpanel om man far bort. Det låter otroligt, men husen står ju där och kan beskådas. Varför drar inte regeringen nytta av dessa erfarenheter och sprider kunskapen, så att den blir allmänt tillgänglig?

När det gäller flerfamiljshus och stora byggnader är energibehovet ännu mindre. Fläkt AB har i annonser gått ut och berättat om det senaste jätte-lyxhotellet i Stockholm, Royal Viking. Där klarar man all uppvärmning av varmvatten genom att ta till vara värme som brukar ventileras bort. Bara någon enda månad om året behöver man tillföra någon värme för inomhusklimatet. Varför gör inte något statligt organ en sammanställning av sådana lyckade satsningar? I stället får vi höra att det är svårt och bekymmersamt med kärnkraftsavvecklingen. Regeringens broschyr Strategi för avveckling verkar, genom sina bilder på amatörer som hygger solpancler, som ett påstående att man måste avveckla den framstående professionella tekniken samtidigt med kärnkraften – en bild säger ju mer än tusen ord. Är det inte dags med en ny broschyr, som gör kärnkraftsavvecklingen trovärdig? Det är regeringens skyldighet att informera om de goda möjligheter som finns genom riksdagens energipolitiska beslut om kärnkraftsavveckling, hushållning och förnybara energikällor.

Regeringen har släppt det ambitiösa energihushållningsmålet. Kommunerna skall visserligen ta fram planer för energiförsörjningen, men det finns inget fastställt mål att sträva mot. Ett sådant bör återinföras och energiverket ges i uppdrag att följa hur man lyckas nå det.

Regeringen har också försämrat kommunernas möjlighet att ge råd och information för energihushållning. Det behövs så mycket upplysning och utbildning, och staten får inte släppa taget om denna viktiga fråga. Folk behöver få information om bästa energiteknik för att kunna bygga så driftsbilligt som möjligt. Vi har mängder av statliga byråer som bevakar byggnationen i landet, men de verkar syssla med helt andra saker. Det s. k. ROT-programmets energihushållningsdel måste betonas starkare. Vi behöver ROT-stöd också för småhus. Särskilt behövs upplysning om att det faktiskt blir billigare och bättre när man rustar för att få mer nytta av mindre energi. Det är som om vi fortfarande trodde att det krävs offer av oss.

Regeringen bör ta fram ett program för hur vi skall värma våra hus i framtiden. De flesta hus som kommer att användas på 2000-talet är ju redan

byggda i dag. Många har direktverkande elvärme, och här behövs nya knepiga lösningar för att på bästa sätt finna effektivare värmesystem.

Kärnkraftsavveckling handlar alltså inte huvudsakligen om hur vi skall få fram de 60 TWh el som kärnkraften nu anses ge utan om hur vi skall använda energin effektivare och bättre.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellationerna 1985/86:209 och 171 om åtgärder för att minska beroendet av kärnkraften och om eltillgångens betydelse för regionalpolitiken

Anf. 57 Statsrådet BIRGITTA DAILL:

Herr talman! Per-Richard Molén har i en interpellation till industriministern ställt tre frågor om eltillgångens betydelse för regionalpolitiken. Interpellationen har överlämnats till mig.

Ivar Franzén har med anledning av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl frågat mig om vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att minska Sveriges beroende av kärnkraften.

Jag har valt att besvara interpellationerna i ett sammanhang.

Per-Richard Molén och Ivar Franzén framhåller båda, även om detta sker från delvis olika utgångspunkter, att vårt elberoende är stort och därmed också vårt beroende av kärnkraften.

Per-Richard Molén befarar drastiska ransoneringar på elområdet och oroar sig för vår industris framtida konkurrenskraft. Ivar Franzén å sin sida anser att vårt beroende av kärnkraften är alltför stort och att framför allt användningen av el inom uppvärmningsområdet utgör ett hinder för kärnkraftsavvecklingen.

Jag vill därför utnyttja detta tillfälle för att påpeka att både Ivar Franzéns och Per-Richard Moléns farhågor är överdrivna.

Vårt långsiktiga elberoende är inte så omfattande som man kan föranledas att tro om man betraktar dagens elproduktion. Av den el som produceras i våra kärnkraftverk utnyttjas ungefär hälften för uppvärmningsändamål. Regeringens strategi för avveckling av kärnkraften innebär att denna skall ersättas med hushållning samt av andra energislag – torv, trädbränslen, solvärme, gas m. m. Med hänvisning till Per-Richard Moléns fråga om överensstämelsen mellan strategin för kärnkraftsavvecklingen och de regionalpolitiska målen vill jag också framhålla att de ersättande energislagen har positiva effekter för den regionala sysselsättningen. Detta gäller i synnerhet i Norrlandslänen, där produktion av torv och inhemska bränslen redan i dag verksamt bidrar till den regionala utvecklingen.

Genom att en väsentlig del av kärnkraftselen utnyttjas för uppvärmningsändamål och således inte behöver ersättas med alternativ elproduktion underlättas kärnkraftsavvecklingen. Avvecklingstakten avgör dock i hur stor omfattning denna del av elproduktionen kan ersättas med inhemska och miljövänliga energislag.

Med anledning av de senaste årens snabba ökning av elförbrukningen har regeringen konstaterat att vissa insatser kan komma att krävas för att

säkerställa en god tillgång på el. för bl. a. industrins behov. Regeringen har däremot inte, såsom Per-Richard Molén påstår, lämnat några signaler om drastiska förändringar av tillgången på el.

Regeringen har nyligen genom tilläggsdirektiv (dir. 1986:9) uppdragit åt utredningen (I 1984:02) om el och inhemska bränslen att skyndsamt kartlägga orsakerna till den senaste tidens tillväxt av elförbrukningen och föreslå åtgärder som gör det möjligt att, om så visar sig nödvändigt, styra elanvändningen så att vi för vår normala elförsörjning inte behöver utnyttja olja eller kol för kondenskraftproduktion – för att undvika dels de allvarliga miljöskador detta skulle leda till, dels en väsentlig fördyring av elproduktionen under 1990-talet.

Regeringen har vidare uppdragit åt statens energiverk att utreda behovet av åtgärder för att åstadkomma en effektivare användning av el, framför allt inom industrin.

Syftet med dessa två uppdrag är att bl. a. utreda förutsättningarna för att, inom ramen för tillgängliga produktionsresurser, upprätthålla en balans mellan tillgång och efterfrågan på el.

En medveten elanvändningspolitik med den inriktning som lades fast av riksdagen våren 1985 (prop. 1984/85:120, NU 30, rskr. 362) kan bidra till att skapa flexibilitet i vårt energiförsörjningssystem och förhindra att behov av nya elproduktionsanläggningar uppstår. Härigenom kan en stabil utveckling främjas för den elintensiva industrin i bl. a. Norrlandslänen samtidigt som vårt beroende av kärnkraften minskas.

En viktig ingrediens i denna elanvändningspolitik är att el i första hand skall användas inom de områden där den är svår eller omöjlig att ersätta. Det är nödvändigt att industrin får tillgång till den energi som krävs för dess utveckling och internationella konkurrenskraft. Denna prioritering innebär emellertid inte att industrins behov av el skall tillgodoses villkorslöst. Vi måste ställa kravet att också industrin använder elen effektivt. Inte minst ligger detta i industrins eget intresse.

Vi kan alltså konstatera, herr talman, att något långsiktigt elberoende som kommer att omöjliggöra kärnkrafts-utvecklingen eller drastiskt försämra industrins konkurrenskraft inte föreligger. Vad gäller vårt elberoende på kort sikt och beroendet av kärnkraften för elproduktion vill jag påpeka följande.

Att vi i dag i det närmaste fullt utnyttjar vår kapacitet för produktion av el till låga rörliga kostnader innebär inte att vi är totalt beroende av samtliga våra kärnkraftverk för vår elförsörjning. Bl. a. utgår nu gällande beredskapsplaner från att samtliga kärnkraftverk skall kunna stängas av i krig eller vid krigsfara.

En tidigareläggning av kärnkrafts-utvecklingen skulle dock innebära en ökad användning av framför allt olja i befintliga oljekondensverk. Förbränning av olja är inte heller den riskfri med hänsyn till miljö och hälsa. Under förutsättning att inga nya uppgifter framkommer som föranleder en omprövning av kärnkraftens risker anser jag det alltså inte vara motiverat med en omprövning av nu gällande utvecklingsplaner eller beslutet rörande ånggeneratorbytet i Ringhals 2.

Anf. 58 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Jag tackar energi- och miljöminister Birgitta Dahl – som nu även är regionalpolitisk minister – för svaret. Jag har en gång tidigare tagit upp den här frågan. Det var den 1 april när vi hade en regionalpolitisk interpellationsdebatt. Då lovade Thage Peterson att han skulle besvara mina frågor i en interpellationsdebatt vid ett senare tillfälle. Eftersom det var den 1 april skojade han tydligen. Det förstår jag nu. Men ett svar från industriministern skulle kanske inte ha skilt sig särskilt mycket från detta.

Anledningen till att jag har tagit upp denna fråga är att vi, precis som energiministern säger, börjar få en tillgång på el som balanserar mot efterfrågan, samtidigt som efterfrågan ökar väldigt snabbt. Man måste således, precis som energiministern har gjort, göra en analys och ta reda på vilka konsekvenser en snabb ökning av efterfrågan kommer att få och vilka åtgärder som måste vidtas. Mot denna bakgrund har en partivän till Birgitta Dahl fått i uppdrag att titta på frågan. I en utredning som han presenterade i slutet av januari, om jag inte minns fel, konstaterade han att behovet av att bygga upp nya produktionsanläggningar kan minskas genom restriktioner och förbud för vissa typer av elanvändning. Även när det gäller elleveranser till industrin kan restriktioner behöva införas. På den punkten är han och energiministern överens. Vidare säger Per Olof Håkansson: Skall man åstadkomma en minskning när det gäller efterfrågan, måste man tillämpa prisinstrumentet. Betydande prishöjningar kan uppskattas till lägst 80 % i högspänningsledet – på dagens prisnivå.

Samtidigt har Birgitta Dahl gett energiverket i uppdrag att utreda behovet av en lagstiftning som skall syfta till att – som det står – förhindra tillkomsten av nya omfattande elbehov inom industrin. Såvitt jag förstår kan det inte vara fråga om någonting annat än en signal, som jag har nämnt i min interpellation, till de företag som har en elintensiv produktion att de nu bör ställa om sig. De bör se över sina investeringsplaner och kanske rikta in sig på en annan typ av verksamhet.

Per Olof Håkansson har också konstaterat att höjda elpriser leder till att konkurrenskraften – i synnerhet inom de elintensiva branscherna, såsom järn-, stål-, massa-, pappers- och kemibranscherna – kommer att försämrans. Eftersom många av de elintensiva företagen finns i glesbygd, kan man emellertid inte – som ELIN-utredaren säger – bortse från att regionalpolitikens problem kan komma att förstärkas. De struktureffekter, säger han, som kan förväntas som en följd av elprisökningar är en övergång från elenergi och elintensiva industrier till energisnåla industrier.

Detta leder alltså, skulle jag vilja säga, till en katastrof för det norrländska näringslivet. Först lägger man fast höga priser inom bostadssektorn. Vi i Norrlandslänen får då betala mera, eftersom vi förbrukar mer energi för uppvärmning av våra hus. Det är ju mycket kallare hos oss. Dessutom får SSAB i Luleå, ASSI i Piteå, SCA i Piteå och Sundsvall, Boliden i Skellefteå, Mo o. Domsjö i Husum och Örnsköldsvik, Härnösands Grafitt i Härnösand, SCA:s industrier i Sundsvall, Gränges Aluminium i Sundsvall samt KemaNobels anläggningar i Sundsvall och Ånge – jag går inte längre än dit – naturligtvis försämrade lönsamhet. Detta kommer alltså att få väldigt regionalpolitiska konsekvenser.

Därför skall jag, herr talman, för att inte göra denna debatt för lång, fråga om statsrådet är beredd att inom ramen för energirådet eller på något annat sätt ge någon uppdraget att utföra regionala konsekvensanalyser av olika ransoneringsalternativ, som helt uppenbart blir den logiska konsekvensen om man inte producerar mer el. Det skulle vara intressant att få svar på den frågan – en upplysning som kan vara värdefull för det näringsliv i Norrland som hela Norrland egentligen baserar sin verksamhet på.

Anf. 59 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag tackar miljö- och energiministern för svaret.

Först vill jag helt instämma i avslutningen i miljö- och energiministerns svar på Birgitta Hambræus interpellation:

”En sammanfattande bedömning, som nu kan göras på grundval av redan uppnådda resultat, är att kärnkrafts-utvecklingen kan genomföras samtidigt som betydande vinster nås vad gäller miljö, ekonomi och sysselsättning.”

På den punkten är vi helt överens.

När miljö- och energiministern påstår att tidigareläggande av kärnkrafts-utvecklingen innebär ökad användning av kol och olja, är det sant endast om ingenting görs för effektivare energianvändning och ökad användning av förnyelsebar energi. Det är fullt möjligt att ersätta en betydande del av kärnkraftselen långt före år 2000 utan att öka olje- och kolanvändningen. Genom det ständiga talet om mer kol och olja blir miljö- och energiministern mera ett direkt språkrör för kraftbolagen än en förespråkare för en konstruktiv utvecklingsdebatt.

Det kan inte hjälpas, men jag har en känsla av att det övergripande målet för regeringens politik tycks vara att i första hand använda kärnkraftselen, även om det blir på bekostnad av försenad effektivisering av energianvändningen och minskad ökning av den förnyelsebara energin.

Planeringschefen vid statens energiverk Karl-Axel Edin skriver i debattskriften Energipolitikens rätta ansikte: ”De negativa effekterna av att inte anpassa elpriserna till marginalkostnaderna för produktionen är alltså dels att man stimulerar till för stor förbrukning, dels till utbyggnad av för mycket elkraft, dels risk för att de billigaste alternativen för utbyggnad inte utnyttjas.”

Det är så sant som det är skrivet. Det är också precis vad som har hänt genom den omfattande utbyggnaden av kärnkraften. Cirka en tredjedel av vår el används i dag där andra bränslen eller effektivare energianvändning är billigare än kostnaden för strömmen från de två senaste kärnkraftsreaktorerna.

Om vi summerar vad som investerats i kärnkraften och kringkostnader i form av utbyggnad av effekt, vattenkraft och distributionsledningar visar det sig att ca 35 miljarder har investerats sedan folkomröstningen. Vi har fått en produktion av 14 TWh elström. Den långsiktiga marginalkostnaden är där 35–40 öre i producentledet och 55–65 öre i konsumentledet.

Om vi tittar på hur den ökade elanvändningen har kommit till kan vi konstatera att industrin under en tioårsperiod, från 1975 till 1985, om vi räknar bort den avkopplingsbara elen, endast har ökat sin användning med 5–6 TWh. Det är ungefär vad de själva skulle ha kunnat producera om de

maximalt hade utnyttjat möjligheten till mottryck.

Det är alltså inte industrin som nämnvärt bidragit till den ökade elanvändningen, men den ökning som ändå skett har i huvudsak ägt rum under den senaste högkonjunkturen. Av tradition vet vi, att när vinsterna från en högkonjunktur utnyttjas vid förnyelse av processer innebär det ökad energieffektivitet. Jämsides med en mattning av produktionsvolymen i en lågkonjunktur kommer det att innebära att en stor del av ökningen återigen bantas.

Industrin har genom den nästan okontrollerade tillväxten på värmemarknaden fått betala ett högre genomsnittspris på strömmen än man skulle ha gjort om man redan innan Forsmark 3 och Oskarshamn 3 byggdes hade gått över till den realistiska avvecklingsplanen, effektivare energianvändning och mer förnyelsebar energi. Det är det som är sanningen. Den verkligt industrivänliga politiken skulle ha börjat avvecklingen enligt centerns linje direkt efter folkomröstningen.

Jag vill ställa två frågor till Birgitta Dahl: Vore det inte rimligt att redan i dag frysa allt handlande vad gäller Ringhals 2, så att vi inte binder ytterligare kapital utan verkligen har kvar en något så när realistisk handlingsfrihet, om det efter en prövning av Tjernobykatakstrofen kommer fram saker som i dag inte är kända? Är miljö- och energiministern beredd att medverka till detta?

Den andra frågan är: Delar energiministern min uppfattning när jag säger att de 1,2 miljarder som Ringhals 2 kostar alternativt använd – effektivare energianvändning och ökad andel förnyelsebar energi – skulle ge minst samma energimängd som Ringhals 2 kan producera? Blir svaret ja på den frågan måste det också vara fel att tala om att det krävs mer olja i och med att vi avvecklar Ringhals 2.

Anf. 60 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Ivar Franzén efterlyser i sin interpellation hur vi i Sverige, som ett direkt resultat av den ryska kärnkraftsolyckan i Tjernoby, skall kunna avveckla kärnkraften snabbare än till år 2010. Han anser därvidlag dels att vi inte skall öka effekten på befintliga reaktorer, dels och framför allt att vi ej skall reparera Ringhals 2 genom anskaffandet av en ny ånggenerator. Hans partikamrat Olof Johansson har tidigare i dag ifrågasatt om vi inte skall tillmötesgå de danska kraven på att omgående avställa Barsebäck.

Åtgärderna är tveksamma. Skall vi stänga av våra svenska kärnkraftverk – ansedda som världens säkraste – därför att de ryska reaktorerna byggts och drivs med en alltför låg säkerhetsstandard? Eftersom Sovjet säkert kommer att hålla stora delar av sitt massiva kärnkraftsprogram, som dessutom är under stark utbyggnad, i drift även i framtiden, skulle vi få en situation karakteriserad av att världens säkraste reaktorer togs ur drift i Sverige samtidigt som världens ur säkerhetssynpunkt sämsta fortsatte driften, även i anläggningar som ligger mycket närmare Sverige än den nu olycksdrabbade i Tjernoby. Detta vore ungefär som om en lärare utvisade den bästa eleven i en klass därför att den sämsta eleven i klassen störde undervisningen.

Man måste hysa oro för vad som händer i vårt lands näringsliv och därmed i hela vårt folkhushåll om herr Franzéns och centerns forcerade kärnkraftsavveckling kommer till stånd. I en nyss publicerad uppsats med titeln

Energipolitikens rätta ansikte, som Ivar Franzén citerade alldeles nyss, har planeringschefen i statens energiverk Karl-Axel Edin bemödat sig om att ge en objektiv och balanserad bild av vårt lands energisituation just nu. Denne sansade kvalificerade bedömare gör här ett påpekande som ofta förbises i den enklare debatten om vår elkraftsförsörjning, nämligen att bristen på elkraft i Sverige kommer långt tidigare än "kärnkraftens bortre parentes" år 2010. Trots ett intensivt energisparprogram och trots att vi inte längre annat än tillfälligtvis kan kosta på oss lyxen att använda el till elångpannor och uppvärmning av stora permanentbostäder kommer – med nuvarande trender – brist på elkraft att uppstå redan några år in på 1990-talet, eller då förbrukningen överstiger 135 TWh per år. Att detta blir fallet beror inte minst på det förhållandet att vi fr. o. m. år 1986 och framåt får mycket blygsamma tillskott på elproduktionssidan: ett antal mindre, nya vattenkraftstationer, några ombyggnader av äldre kraftverk, några få mottrycksanläggningar är allt vi har att vänta under de närmaste åren.

Mot denna bakgrund är Ivar Franzéns och centerns förslag att ej reparera Ringhals 2 – vilket i sig är en säkerhetsrisk – och att kanske ta Barsebäck ur drift utomordentligt allvarliga. Om de genomfördes skulle den brist på elkraft som nu är att vänta om sex till åtta år bli en realitet ögonblickligen. Och med vilka medel skulle vi då i dag avhjälpa elkraftsbristen? Ja, inte kan det till rimliga kostnader och inom rimlig tid bli med energiskog, torv, solvärme eller vindkraft. Det blir för litet, för dyrt och i många fall för miljöstörande. Nej, eftersom vi inte vill ge oss på de fyra stora älvorna återstår bara att bygga stora kondenskraftverk, eldade med de importerade bränslena olja eller kanske framför allt kol. Detta blir dyrt – minimikostnaden för den nya kondenskraften torde bli 30 öre per kilowattimme. Med en sådan prisnivå på ny elkraft blir det utomordentligt svårt att i längden hålla i gång energislukande basindustrier av den typ som Per-Richard Molén nyss räknade upp: tidningspappersbruk, ferrolegeringsverk, aluminiumsmältverk, metallsmältverk och den majoritet av våra stålverk som är beroende av elkraft i stor skala. Den av Per-Richard Molén också berörda och av industridepartementet beställda utredningen om särskilda tillstånd för nyinvesteringar inom elkraftskrävande industrier har naturligtvis orsakats av att akut brist på elkraft är att vänta om sex till åtta år även utan någon forcerad kärnkraftsavveckling. Om en sådan skulle företagas – i enlighet med herr Franzéns och centerns önskemål – kommer vårt land ögonblickligen in i en elkraftskris, i vilken avställning av de nyss uppräknade elslukande industrierna snabbt kommer att aktualiseras. Effekten av en sådan avställning på arbetslöshet, handelsbalans och i dag krisdrabbade regioner skulle bli mycket stor.

Nej, låt oss inte gripas av panik utan låt oss i lugn och ro utreda och utvärdera olyckan i Tjernobyl samtidigt som vi nationellt och framför allt internationellt intensivt arbetar för ökad säkerhet och ökat informationsutbyte vid driften av kärnkraftverk. Tills denna utvärdering är färdig bör vi låta riksdagsbeslutet från år 1980 gälla, baserat som det var på folkomröstningen samma år och kompletterat med många åtgärder därefter.

Anf. 61 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Ju längre debatten fortskrider, desto mer tror jag Birgitta Dahl har förstått vikten av en informationsskrift. Det är en skrämmande okunskap som blottas om hur energisituationen egentligen är och vad som skulle hända om vi tog bort de kärnkraftverk som vi faktiskt utmärkt väl klarade oss utan förra året. Det är en propaganda från kärnkraftsintressenterna som tydligen har gått hem och som är beklaglig.

Jag tycker också att det är beklagligt att höra Lars De Geer föra fram sådana här storsvenska tankegångar om att vi är världsbäst och att alla andra är dåliga, att detta aldrig kan hända hos oss. Jag hoppas innerligt att Lars De Geer slipper ångra sitt uttalande i dag.

Statens strålskyddsinstitut som utförligt har analyserat riskerna för stora kärnkraftsolyckor säger att det icke är omöjligt att en sådan olycka kan hända också hos oss. Det finns fel, läser vi i tidningarna och får vi rapporter om från kärnkraftinspektionen, också i våra aggregat. Det finns tillbud och det förekommer sprickor och en uttrötning i materialet. Hur skickliga vi än försöker vara, hur samvetsgranna vi än är, kan vi alltså inte garantera att inte den stora olyckan händer här. Då tror jag att Lars De Geer skulle ångra det inlägg han gjort under dagens debatt.

Jag skulle vilja lägga till något om möjligheterna att få fram mer elektricitet omedelbart. Vi har inom industrin en utbyggd kapacitet för att producera el genom mottrycksanläggningar. Den utnyttjas inte till fullo i dag. Kapacitet motsvarande ungefär vad ett stort kärnkraftverk producerar om året används inte. Det är oerhört viktigt att energiministern ser över bestämmelserna, så att det alltid blir fördelaktigt för industrin att utnyttja den kapaciteten. Som det nu är tror jag att det är en del skattebestämmelser som gör att man väljer att inte använda den, och det är mycket beklagligt. Där kan alltså samhället direkt se till att vi använder en utbyggd kapacitet för el.

Och så måste vi äntligen få klara bestämmelser som låter elektriciteten från små vatten- och vindkraftverk komma ut på nätet till rimliga priser. Detta har många gånger tagits upp, och det har fattats beslut i riksdagen, men det blir liksom ingenting i praktiken. Idealiskt vore naturligtvis att man kunde få låta den elström man själv producerar från ett litet vindkraftverk eller vattenkraftverk matas in på nätet och att elmätaren då gick baklänges och krediterade i stället för att debitera. Det kanske är alldeles för enkelt – så enkelt får man måhända inte göra det. Men såvitt jag förstår har man sådana system i Danmark.

Det är fullständigt obegripligt att regeringen inte satsar kraftfullt på vindkraften – fullständigt obegripligt! Man har överlåtit det här till kraftbolagen. Även om jag tror att statens vattenfallsverk nu försöker ställa om till ett mer framtidsvänligt energisystem har ändå detta verk varit vindkraftens intensivaste belackare i alla år. Man har hånflinat – jag överdriver inte: jag har själv sett det – åt möjligheten att använda vindkraft. Det är därför risk för att det nybildade utvecklingsbolaget i Vattenfall inte går in för vindkraften med den entusiasm som alltid behövs när det gäller att införa något nytt. Varför skulle inte vi kunna producera el billigt när Danmark kan? Danmark säljer vindkraftverk för 1 miljard om året till bl. a. USA. Varför skulle inte Sverige kunna göra det? Den stora satsning som den borgerliga regeringen

gjorde på vindkraften har ju visat att de aggregat vi har här fungerar över förväntan. Man har räknat ut att skulle de tillverkas i serieproduktion skulle man där kunna få ut el till ett pris som är konkurrenskraftigt i förhållande till kolkondens. Jag tror att det i framtiden kommer att bli mycket bättre, men redan nu är såvitt jag förstår vindkraften med konservativa beräkningar lönsam. Varför då inte satsa?

Våra varvsorter upplever stora kriser. En stor del av den kapacitet som där finns skulle kunna utnyttjas för att bygga vindkraftverk – det är mycket lämpliga anläggningar för den typen av byggen. Om vi gick in för att producera vindkraft för ungefär 1–2 TWh per år skulle det enligt beräkningar ge ungefär 1 000 människor arbete.

Jag skulle vilja fråga: Kommer Birgitta Dahl att försöka tala med industriministern och med resten av regeringen för att ytterligare satsa på vindkraften? Det behov av mer elektricitet som man nu talar om skulle göra det särskilt angeläget. Här skulle vi kunna få en för vårt näringsliv, för vår export och för en god energiframtid mycket viktig energikälla. Min fråga, som jag hoppas Birgitta Dahl vill besvara, är alltså: Kommer Birgitta Dahl att ta upp till förnyad prövning en ytterligare satsning på vindkraften där oberoende människor, som inte är knutna till kärnkraften, har huvudansvaret för programmet?

Anf. 62 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Skälet till att det går bra att satsa på vindkraft i Danmark är inte att det är billigt där utan att den danska elproduktionen är flera gånger så dyr som den svenska, och därför kan vindkraften hävda sig, trots att kostnaderna är jämförbara med dem för kolkondens – det är alldeles riktigt. Vi satsar på vindkraft i förhoppningen att kunna pressa kostnaderna, därför att vi bedömer den som en i förhållande till kolkondens miljövänlig energikälla. Själva poängen med den nuvarande satsningen är att man förmår dem som tidigare inte har velat satsa på den att göra det, och det är en stor framgång att vi har lyckats med det.

Den centrala frågan att diskutera här är den som vi upplevde en sådan kampanj kring fram till den dag olyckan i Tjernobyl inträffade. Man hävdade nämligen från industrin, från moderat håll och vissa andra kretsar att svensk industri inte har möjlighet att behålla sin konkurrenskraft om den inte får expandera sin elanvändning. Detta är i grunden en felsyn helt enkelt därför att Sverige inte har möjlighet att expandera sin elanvändning utan att kostnaderna för elen kraftigt ökar. Detta beror på att vi inte har tillgång till utbyggnad av ytterligare 40 TWh billig vattenkraft. Vi har bara dyra alternativ vad vi än väljer. Så ser det ut nu vare sig vi väljer ny kärnkraft, kolkondens eller oljekondens eller vindkraft. Då har jag på regeringens vägnar sagt, att om vi skall klara detta, måste vi lära oss att använda elen effektivt och för de områden där elen är specifik. För de områdena, och detta gäller industrin, skall man också i framtiden ha tillgång till el och billig el. Det är för att klara det målet som vi alltså har måst tala om att det inte längre går att förlita sig på expansion, utan nu handlar det om effektivisering och specificering. Då är det en tillgång att en så stor del av elen i dag används för uppvärmning, för där kan man i framtiden ersätta el med annat och se till att

industrin får tillgång till den el som den behöver utan att vi behöver riskera ökade kostnader.

Jag har mött så många misstroagna herrar i den här diskussionen bland dem som annars brukar vara teknikpositiva i industrin och inom moderata samlingspartiet så jag är förbluffad. Samtidigt har jag i helgen noterat att moderata samlingspartiet lanserar en ny kampanj på temat Låt oss göra det omöjliga möjligt. Det stämmer eller hur, Per-Richard Molén? Jag undrar om ni vet att ni har stulit de orden från en dikt av Helga Henschen i en socialdemokratisk valskrift. Jag skall be att få läsa den dikten, för den handlar mycket om attityderna hos somliga i den här diskussionen och det som jag skulle vilja stå för. Den heter Utmaning.

misströstarna
med sina tappade sugar
byråkraterna
som klämmer fingrarna
i byrålådan
och dom oomkullrunneliga
huvudskallerunkarna
dom säger att det är omöjligt
jag säger okej

vänner kamrater kom
**LÅT OSS GÖRA DET OMÖJLIGA
MÖJLIGT**

Och detta, herr talman, är ett mycket trevligt sätt att uttrycka den målsättning vi har för att bygga ett bra energisystem i framtiden. Jag tror ni gissar vilka de oomkullrunneliga huvudskallerunkarna är!

Anf. 63 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag fick inga svar på mina frågor till miljö- och energiministern, men det finns anledning att något kommentera Lars De Geers inlägg här, eftersom han så direkt angrep centerpolitiken. Han sade bl. a. att det skulle bli elbrist om vi fick igenom våra förslag. Låt mig börja med att konstatera en sak för att anknyta till Ringhals 2. Den från vissa synpunkter framgångsrika försäljningskampanj från kraftbolagen vi bevitnade för ett å två år sedan innebar enligt en undersökning som Svebio har gjort att eldningsanläggningar för biobränsle som var långt framme i planeringen, i vissa fall fanns t. o. m. beslut, icke kom till stånd i en omfattning som väl motsvarar Ringhals 2:s kapacitet. I klartext innebär detta, att om vi inte hade hängivit oss åt en prissättning på el som är fjärran från den långsiktiga marginalkostnaden, skulle vi redan i dag ha haft en kapacitet på biobränsleanläggningar som mer än väl kompenserat bortfallet av Ringhals 2. Vi skulle ha utnyttjat en befintlig energiresurs, en miljövänlig energiresurs, som t. o. m. i någon mån motverkar försurningen genom svagt basiska utsläpp. Det skulle också innebära en ökad sysselsättning för 1 000 personer. Att det nu har skett försummelser och missgrepp får inte förleda oss till att upprepa

dessa misstag gång efter annan till dess vi av en viss tidsplan, år 2010, tvingas att vidta det som vi skulle ha gjort i går och det som kan göras i dag. Hela vårt resonemang går ut på följande: Låt oss för all del handla i dag, låt inte omvårdnaden och omtanken om felinvesteringarna i kärnkraften vara det som styr och därmed försena en vettig hantering av effektivare energianvändning och en ökad användning av förnybar energi.

Diskussionen om att det inte finns andra alternativ än kol och olja upplever jag enbart som ett spel för att dölja att det är omvårdnaden om felinvesteringarna som man sätter främst. Det tycker jag är mycket beklagligt. Jag hoppas att jag nu får svar från energiministern på mina frågor.

Anf. 64 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Ivar Franzén sade i sitt första inlägg att det var ett stort misstag att bygga ut Oskarshamn 3 och Forsmark 3, eftersom vi fick ett mycket högt pris på den elkraft som dessa aggregat producerar. Men då nämnde han inte orsaken till att priset blev så högt. Orsaken var ju att aggregaten fick en med fyra år förlängd byggnadstid. Dessa fyra år medförde att man fick en orimlig räntekostnad på anläggningen och att man ramlade in i en fördyring av företagets dollarlån, som tillsammans medförde denna våldsamma ökning av den rörliga kostnaden på kraften från O 3 och F 3. Det var alltså politikerna som var orsak till att dessa aggregats kraft blev så dyr.

Ivar Franzén sade sedan att man skulle ha kunnat åstadkomma lika mycket energi som i Ringhals 2, om man hade höjt elpriserna, så att ett antal biobränsleanläggningar hade kommit till stånd. Det är ett ganska intressant påpekande av Ivar Franzén, eftersom de biobränsleanläggningar som har byggts under senare år har kommit i kläm i mycket hög grad på grund av nuvarande prisfall på olja. Man får alltså säga att det var nästan tur för dessa byggare att de inte byggde anläggningar som i dag skulle ha varit direkt katastrofalt olönsamma.

Sedan säger Ivar Franzén att kol och olja är allt som kraftindustrins representanter kan tala om. Han vill precis som Birgitta Hambræus säga att det finns många andra saker som är bra.

För att konkret ta Birgitta Hambræus på orden vill jag säga följande. Hon talar om orsakerna till varför vi inte satsar mer på vindkraft. Vindkraft skulle ju kunna ge förfärligt mycket billig energi.

Tyvärr, Birgitta Hambræus, är det inte så. De uppskattningar som finns, det har kommit en stor bibba om det härområdet, visar att vindkraft kostar mellan 40 och 60 öre per kilowattimme. Man måste ta hänsyn till att man inte kan ha enbart vindkraft, man måste ju komplettera vindkraften med ett dyrt element av annan kraft, som skall träda in när vinden inte blåser. Att säga att vi kan lösa problemet med bristen på elkraft genom att tillverka den till mellan 40 och 60 öre per kilowattimme är inte realistiskt. Då kan man bara använda elkraft till mycket kvalificerade ändamål och absolut inte till någon basindustri. Däremot håller jag med Birgitta Hambræus om att mottrycksanläggningarna borde kunna användas. Det finns alla möjliga orsaker till att de inte används. I fråga om detta tycker jag att hon har rätt. Mottryck är ett användbart alternativ, som tyvärr bara går att använda där man har ett

värmebehov som är så stort att det finns en teknisk möjlighet att även ta ut mottryckskraft.

Birgitta Hambraeus angrep mig och sade att jag bortser från riskerna. Det ger mig anledning att säga att fullständig säkerhet, Birgitta Hambraeus, får vi inte förrän vi ligger i graven. Men tänk på alla olyckor som inträffar i stenkolsgruvor, tänk på de gruvliga saker som händer när oljetankrar kapsejsar utanför kuster, osv. Den fullständiga säkerheten tror jag inte att vi kan begära oss av våra svenska kärnkraftverk. Men i säkerhetsavseende är de svenska kärnkraftverken sannolikt bäst i världen. Det tror jag är ett faktum. Att det har blivit så kan centern ta åt sig en del av äran för.

Anf. 65 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Det är helt riktigt, Birgitta Dahl, att vi arbetar med temat att vi skall försöka låta det omöjliga bli möjligt. Vi moderater är optimister. Jag är helt säker på att vi även i detta sammanhang skall göra det omöjliga möjligt, nämligen övertyga Birgitta Dahl om att den verklighet som vi moderater beskriver successivt kommer att anammas av energidepartementet och Birgitta Dahl.

Vi har tidigare bjudit på något helt annat. Man skall kunna leva på sin lön, har vi moderater hävdad. Det har socialdemokratin köpt av oss. Vi är väl därför ganska jämspelta.

Som Lars De Geer och jag tidigare har sagt är det en uppenbar risk för att vi inom bara några få år har brist på el. Det scenario som Birgitta Dahl har beskrivit är klart: Vi kommer att höja priserna. Då drar vi ned elförbrukningen inom bostadssektorn och hos familjerna. Det är de som skall drabbas först. De som råkar värst ut är de som bor längst uppe i norr och som har det kallast.

Socialdemokratin skall sedan styra elanvändningen, vilket leder till att vi får en planhushållning – och en sådan är inte socialdemokraterna särskilt obenäga att sträva mot. Vi kommer att drabbas av en ransonering och av restriktioner. Vi kommer dessutom att uppe i Norrland få en industriell verksamhet som möjligtvis kommer att vara stabil men som lär sakna dynamik. Som Per Olof Håkansson tidigare har sagt blir resultatet sänkt lönsamhet.

Låt oss anta att skogsindustrin ökar sin produktions- och avverkningsförmåga. Vilka möjligheter har då Mo o. Domsjö, Svenska Cellulosa Aktiebolaget och en del andra skogsindustrier såsom ASSI att bygga ut med den nya teknik inom den skogsindustriella verksamheten som kommer att kräva mellan 10 och 15 TWh mer per år, om man samtidigt inte kan tillhandahålla denna elenergi?

Jag är övertygad om, herr talman, att den utvecklingen kommer att leda till att den elintensiva industrin i Norrland får stå tillbaka för en mer energisnål industriell verksamhet och dataindustrin i storstäderna. Om socialdemokratin och Birgitta Dahl fortsätter att bedriva energipolitiken på det sätt som nu sker är det inte omöjligt att detta scenario blir verklighet.

Anf. 66 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Man kan i beräkningar uppskatta vad vindkraften kostar och uppnå olika resultat, men verkligheten är inte så dum den heller. I Danmark har man alltså producerat och fortsätter att producera vindkraftverk som går att sälja på export till Amerika. Det borde kunna vara ett bevis för att det är en användbar elkälla, som kan utnyttjas också av oss.

Lars De Geer säger här att allt har risker. Han nämner sedan de energikällor som vi definitivt inte vill ersätta kärnkraften med och jämför deras risker.

Det är riktigt att vi har byggt upp ett samhälle med fruktansvärda risker överallt. Låt oss då försöka hitta intelligenta, ekologiskt balanserade och socialt ansvarsfulla lösningar för att ändra på samhället och alla dessa system, så att de i stället blir kloka. Låt oss inte spela ut den ena risken mot den andra. I dessa dagar har vi dock upplevt att kärnkraften är en risk som allt färre människor är villiga att över huvud taget leva med.

Jag känner mycket ofta en enorm sympati för Birgitta Dahl. När hon här citerade Helga Henschen blev jag mycket lycklig och tacksam. Birgitta Dahl har visat prov på mod och beslutsamhet som jag tycker är hedrande för den socialdemokratiska regeringen. Det är också mycket fint gjort av henne att ha lyckats få vindkraftsmotståndarna att nu gå in för att vi skall bygga vindkraftverk.

Man måste ändå förstå att det kanske inte blir med någon större entusiasm de griper sig verket an. Vore det inte klokt att dessutom låta de entusiastiska och kunniga vindkraftsexperter som vi har i Sverige få i uppdrag att t. ex. på varvsorterna bygga vindkraftverk? Vi hade i Götaverken Energy Systems faktiskt ett stort rotorblad liggande som aldrig användes. Det finns en kunskap som nu är splittrad, men som kanske skulle kunna utnyttjas vid Kockums. Varför inte ta upp en diskussion med industriministern? Det är kanske inte bara bilar som är intressanta för framtiden. Nog skulle man minst lika gärna kunna satsa pengar på att få vindkraftsprogram? Man kunde låta kraftindustrin göra sina satsningar och jämföra med vad entusiasterna kan åstadkomma.

Jag skulle vilja vädja till Birgitta Dahl att ta upp den sortens överläggningar och komplettera det nuvarande vindkraftsprogrammet med en mycket större satsning.

Anf. 67 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Det var rätt intressant att höra Lars De Geer. Låt mig först påminna om att CDL, en motsvarighet till Kraftsam, avgav ett yttrande till energikommissionen där det framhölls att den rätta tidpunkten för att färdigställa de två reaktorerna F 3 och O 3 var mitten av 1980-talet. Vad kan vara mer i mitten av 1980-talet än 1985? Så kom inte här och säg att det skulle vara fyra års försening jämfört med den planering som CDI. ansåg vara idealisk, optimal!

I vad gäller Ringhals 2, oljepriset och lönsamheten för fliseldning kan vi börja med att konstatera att utbytet av ånggeneratorn i Ringhals 2 absolut inte är lönsamt, inte ens enligt de, som jag anser, felaktiga kalkyler som Vattenfall och energiverket gjorde med dagens oljepriser. Egentligen är det

inte intressant att jämföra dem, utan det intressanta är att jämföra med den alternativa elproduktion som vi skulle ha ersatt. Då är det helt klart att utbyggnad av fliseldning som var planerad men som icke kom till skulle ha gett mycket lägre kostnader än F 3 och O 3. Målsättningen för oss alla, hoppas jag, är att bygga upp ett så billigt och miljövänligt system som möjligt.

Det vanskliga i debatten är ju att jag upplever att industrin talar emot sig själv. För vad är det som händer om vi bygger ut dyr, ny elproduktionskapacitet? Jo, självfallet stiger priset på el. Industrin får dyrare elström. Man har redan, som jag sade tidigare här, varit med om att aktivt subventionera elvärme. Självfallet hade det varit mycket bättre för industrin om F 3 och O 3 inte hade byggts utan de 35 miljarderna hade satsats på effektivare energianvändning och användning av förnyelsebara energislag. Då hade vi fått lägre medelkostnad för elproduktionen. Industrin representerar bara en tredjedel av dagens totala elanvändning, så det finns gott om utrymme. Vi skulle med mycket god marginal och lägre kostnad kunna tillgodose energibehovet på den del av värmemarknaden som vi nu försörjer med ström från F 3 och O 3. Jag upprepar: Både miljömässigt och framför allt industripolitiskt är centerpolitiken den bästa.

Anf. 68 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Jag har inte tagit upp CDL:s påpekande att man skulle behöva mer kärnkraft i mitten på 1980-talet till diskussion. Men när Ivar Franzén säger att de kraftverken blev mycket dyra vill jag framhålla att det beror på att byggnadstiden blev nästan dubbelt så lång som den skulle ha blivit utan den kärnkraftsdebatt som vi hade. Jag vill inte alls säga att kärnkraftsdebatten på något vis var omotiverad. Tvärtom! Den var i hög grad motiverad. Men det är, Ivar Franzén, inte rätt att säga att kraften i fråga blivit orimligt dyr – om man inte samtidigt tar hänsyn till att byggnadstiden blev dubbelt så lång som beräknat. Om man bygger ett vanligt egnahem på dubbelt så lång tid som det normalt skall ta, blir också egnahemmet betydligt dyrare än det borde bli. När det rör sig, som här, om byggnadstider på fyra–åtta år slår en förlängning kolossalt hårt, i synnerhet om den sker samtidigt med en mycket kraftig dollaruppgång.

Jag bestrider Ivar Franzéns påstående att flis och biobränslen kan konkurrera i pris med Ringhals 2-ombyggnaden – dvs. utbyte av ånggeneratorer på Ringhals 2. Samtidigt erkänner jag att det är svårt att bevisa detta, eftersom den ena kraftkällan framställer högvärdig elenergi, den andra lägvärdig energi för uppvärmning av hus osv. Det är alltså svårt att bevisa, och jag vill inte ta upp kammarens tid för det ändamålet.

Birgitta Hambraeus säger att vindkraft har gått mycket bra i Danmark. Birgitta Dahl har redan bemött det. Hon påpekade att man i Danmark har ett mycket högt kraftpris, och då lönar det sig att tillverka elkraft i små aggregat, spridda över landet.

Då säger Birgitta Hambraeus, att det går att exportera vindkraftsaggregaten till Amerika. Ja, det har gått, därför att USA i allmänhet och Kalifornien i synnerhet har haft otroligt förmånliga skattevillkor för installation av vindkraft. Därför har det gått. De skattevillkoren håller man nu på att ändra.

Jag vill till slut påpeka än en gång, att de enda realistiska alternativ till

vattenkraft och kärnkraft som man kan se i dag är kondenskraft från olja och framför allt kol.

Vi i folkpartiet vill gärna dra en lans för kolet därvidlag, eftersom man med nuvarande reningsteknik på anläggningarna skall kunna få fram ren miljövänlig kolkraft. Det är de två alternativ som finns. Det är klart att man kan komplettera dem med torv, biobränsle, solvärme och vindkraft, men om vi skall lösa problemen, måste vi satsa på kol – och det vill vi undvika så länge det går!

Anf. 69 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Birgitta Hambraeus att vi satsar oerhört mycket resurser på utveckling av alternativen, inkl. att vi för bara ett par veckor sedan faktiskt satsade några miljoner kronor på en ingenjörsfirma som vill utveckla den teknik för vindkraft som tidigare fanns hos Götaverken.

Av de sammanlagt drygt 10 miljarder kronor som sedan 1975 har satsats på ny teknik har faktiskt merparten – över 7 miljarder kronor – satsats efter regeringsskiftet 1982.

Jag vill också säga att moderaternas företrädare här och också Lars De Geer har fel om de tror att det finns någon billig ny elproduktionsteknik utom vattenkraft – och vi förfogar inte över stora resurser vattenkraft att bygga ut. Även ny kärnkraft är mycket dyr. Kostnadsökningarna vid Forsmark 3 och Oskarshamn 3 är inte i första hand ett resultat av förseningen – som man har fått särskild kompensation för – utan anläggning av kärnkraftverk har faktiskt blivit dyrare. Skulle vi i framtiden bygga ytterligare nya anläggningar – vilket vi inte skall – kommer kostnaden för el att komma upp på 40-öresnivån. Därför är det inget bra alternativ, ekonomiskt sett, för Sverige. Skall vi klara elförsörjningen för Sverige måste vi göra det utan någon våldsamt expansion av elanvändningen.

Av siffror som jag har fått från Kraftsam under helgen framgår, att elanvändningen har stabiliserat sig och slutat öka. Man bedömer inom Kraftsam att den kommer att ligga kvar på 127–130 TWh fram till år 1995.

Till slut vill jag säga till Per-Richard Molén att den lilla skrift ur vilken Helga Henschens dikt är hämtad heter Du vars hjärta är hos vänstern.

Andre vice talmannen anmälde att Ivar Franzén och Lars De Geer anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellationerna 1985/86:173 och 199 (delvis) om exporten av kärnkraftsutrustning

Anf. 70 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Hugo Hegeland har ställt vissa frågor till mig, avseende export av kärnkraftverk. Olof Johansson har, i samband med interpellation om kärnkraftspolitiken efter kärnkraftsolyckan i Tjernobyl som jag har besvarat tidigare i dag, även frågat om regeringen är beredd att föreslå ett

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

*Om exporten
av kärnkrafts-
utrustning*

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

*Om exporten
av kärnkrafts-
utrustning*

stopp för export av kärnkraftsutrustning från Sverige.

Jag vill erinra om att export av kärnteknisk utrustning regleras genom lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen), som trädde i kraft den 1 februari 1984. Enligt kärntekniklagen krävs tillstånd för utförsel ur riket av bl. a. utrustning eller material som har särskilt konstruerats för bearbetning, användning eller framställning av kärnämne.

De riktlinjer som tillämpas av regeringen för export av kärnteknisk utrustning har redovisats i proposition 1983/84:60 om ny lagstiftning på kärnenergiområdet samt i proposition 1984/85:120 om riktlinjer för energipolitiken.

Som en allmän princip för den svenska politiken gäller att utförseltillstånd till icke-kärnvapenstater endast lämnas om dessa har ratificerat icke-spridningsfördraget (NPT) eller gjort minst motsvarande åtaganden om IAEA-kontroll över all sin kärnenergivverksamhet. Vid utförsel till kärnvapenstaterna måste garantier föreligga om fredlig användning av det som levereras och IAEA-kontroll av att dessa garantier uppfylls. Därutöver sker i varje utförselärende en allmänpolitisk prövning.

Vidare pågår ett beredningsarbete nu inom industridepartementet som syftar till införande av förbud mot ytterligare utbyggnad av svensk kärnkraft.

När det gäller Olof Johanssons fråga vill jag säga att för att kunna diskutera ändringar i gällande lagstiftning måste vi först analysera och pröva olika kärnsäkerhetsaspekter med anledning av olyckan i Tjernobyli.

Anf. 71 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Anledningen till att jag har hamnat i dagens kärnkraftsdebatt är ganska speciell. Jag ställde nämligen en fråga redan den 8 april till statsrådet Dahl om den svenska exporten av kärnkraftverk. I bästa fall kunde jag då få svar inom två dagar och normalt inom en vecka.

Det visade sig emellertid att jag inte kunde få svar på min fråga förrän efter fem veckor, dvs. först den 15 maj. Därför ändrade jag frågan till en interpellation, trots att en sådan ej behöver besvaras förrän efter 30 dagar.

Och se, herr talman, tack vare den ändringen har jag fått mitt svar tre dagar tidigare än om jag hade stått fast vid den först inlämnade frågan. Något liknande har väl inte hänt förut i riksdagen.

Nu har det, herr talman, också hänt mig att jag inte alls fått svar på fråga, inlämnad till riksdagen och ställd till Birgitta Dahl. För mig var det dock ingen överraskning. Redan som liten lärde jag att t. o. m. ett barn kan ställa fler frågor än en vuxen kan svara på!

Min interpellation omfattade fyra frågor, och jag har fått relativt tillfredsställande svar, för vilket jag tackar statsrådet. Min syn på kärnkraftsfrågan skiljer sig dock avsevärt från Birgitta Dahls.

Enligt min uppfattning vilar det en aningslös inkonsekvens över den svenska avvecklingsdebatten. Det framgår t. ex. när man betänker att bilismen sedan seklets början har skördat 2,5 miljoner offer. Bara under 1970-talet omkom i hela världen 800 000 människor i trafikolyckor. Men ingen kräver avveckling av bilismen. Vi kommer att behålla den därför att människornas strävan att övervinna tiden, att komma fram fortare än möjligt, är större än respekten för enskilda människoliv.

Detta grymma förhållande accepteras helt av regeringen. I propositionen om riktlinjer för energipolitiken fastslår Birgitta Dahl: "Fungerande och effektiva transporter är nödvändiga för den sociala och industriella utvecklingen." Regeringen, liksom en stor majoritet av svenskar, delar sålunda en inställning som fått ett mera poetiskt uttryck av Hjalmar Gullberg – jag skall den här gången inte citera Helga Henschen. I Hjalmar Gullbergs Offerhymn lyder de första raderna i andra strofen: Många, många måste förolyckas. Här är fråga om ett stort försök.

I konsekvensens namn borde vi sålunda acceptera kärnkraften, eftersom blott de överlevandes välfärd räknas.

Nu har ju även andra länder satsat på kärnkraft, och därtill i betydligt större utsträckning. Det är intressant att notera att Birgitta Dahl vid redovisningen av den internationella utvecklingen på energiområdet i nys nämnda proposition särskilt betonar sambandet mellan den energipolitik vi för och den internationella solidariteten. Där sägs det uttryckligen och ordagrant: "Vi måste ta hänsyn till andra länders behov när vi utformar vår energipolitik." Jag kan inte underlåta att då tänka på Frankrike, som gått längst av europeiska länder i utnyttjandet av kärnkraften, och det just för att komma ifrån sitt tidigare mycket stora oljeberoende.

I en utmärkt artikel i Neuc Zürcher Zeitung den 26 mars kan man läsa att 64 % av Frankrikes elenergibehov i dag täcks av kärnkraftverk och att man räknar med att 80 % skall täckas år 1990.

Frankrike, som har 42 reaktorer i drift och 23 stycken under byggnad, satsar dessutom på export av kompletta kärnkraftverk. Nyligen har man tecknat avtal med Sydafrika, Sydkorea och Egypten.

Det hjälper sålunda inte vare sig Sverige eller världen om vi avvecklar kärnkraften när andra samtidigt utvecklar den. I stället för att avveckla vår kärnkraftsindustri bör också vi utveckla den och även satsa mera på export. Regeringens positiva inställning till export av kärnkraftverk till Finland är därför glädjande. Den exporten bör vi naturligtvis söka utvidga till att omfatta även Sovjet.

Jag är faktiskt mer oroad, herr talman, av den krigskraft som strålar ut från Sovjet – inte minst från den oss närbelägna storstaden Murmansk – än av den radioaktiva strålningen från Tjernobyl. Ett ökat kärnkraftsamarbete med Sovjet skulle kanske vara en väg till en fredligare utveckling i världen.

Visserligen har Birgitta Dahl redan till vårriksdagen utlovat en proposition om förbud mot ytterligare kärnkraftsbyggen inkl. förprojektering. Men den extra tid som Birgitta Dahls medarbetare numera behöver för korrekturläsning, sedan Birgitta Dahl lovat att vårda även den språkliga miljön, medför säkert att propositionen, glädjande nog, dröjer.

Dagens inledande redogörelse var för övrigt hyggligt skriven. Jag reagerade endast mot påståendet att "Sveriges folk har i folkomröstning bestämt att kärnkraften skall vara en parentes i den svenska energiproduktionens historia".

Som bekant har Sveriges folk endast rådfrågats, varefter riksdagen beslutat något annorlunda än folkmajoritetens mening.

Herr talman! Den enda realistiska vägen – både nationellt och internationellt – är att vi satsar ännu mera på forskning och utveckling av kärnkraften,

allt i syfte att göra användningen säkrare.

Helt säkert kommer vi dock aldrig att kunna göra utnyttjandet av kärnkraft, lika litet som vi någonsin kan göra livet självt till en säker tillvaro. Att leva är att ta risker – det är ett av livets ofrånkomliga villkor.

Anf. 72 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Eftersom jag tidigare i dag har varit uppe i denna talarstol, skall jag den här gången fatta mig ganska kort.

Jag vill tacka Birgitta Dahl för svaret. Risken är ju att det blir en ganska märklig debatt, med Hugo Hegeland, Birgitta Dahl och mig. Det finns liksom ingenting som stämmer i denna treenighet.

Jag har försökt att formulera en ganska rak fråga: Är regeringen beredd att föreslå ett stopp för export av kärnkraftsutrustning från Sverige?

Visserligen vill jag inte märka ord, men jag får ett svar av statsrådet på fyra rader, utöver det som finns i inledningen, som lyder: "— för att kunna diskutera ändringar i gällande lagstiftning måste vi först analysera och pröva olika kärnsäkerhetsaspekter med anledning av olyckan i Tjernobyli." Jag tycker att man nog kan diskutera detta alldeles oavsett vad som har hänt i Sovjetunionen. Jag gör det från bl. a. följande utgångspunkter:

Till att börja med utgår jag från beslutet att avveckla kärnkraften i Sverige. Varför skall vi exportera sådant som vi själva inte avser att använda? Vi kan visserligen göra olika värderingar av och ha haft olika motiv för avvecklingsbeslutet, men det har vi diskuterat tidigare i dag och behöver därför inte fördjupa oss i nu.

Sedan har vi sambanden mellan kärnvapen och kärnkraft. Det är naturligtvis ett huvudmotiv i det här sammanhanget, eftersom de brister som finns i det internationella kontrollsystemet är ganska stora. Jag fick tidigare i varje fall en antydning om att Birgitta Dahl delar den uppfattningen och att hon menade att det gällde att se över vad IAEA egentligen skall syssla med framöver. Det är ofta bristerna i det internationella kontrollsystemet som är motivet när den svenska regeringen i sin prövning enligt gällande lagstiftning bedömer sådana här frågor.

Jag tror alltså att det finns anledning att diskutera frågan om export av kärnkraftsutrustning helt fristående. Jag skulle vilja tillägga att min erfarenhet från den borgerliga regeringstiden och från andra sammanhang är att det är tur att vi inte har exporterat kärnkraftverk till alla länder där företrädare för svensk industri utan lagliga hinder försökt bli av med sådana. Jag tänker på Iran och Irak liksom på jordbävningsdrabbade länder som Mexico och andra. Jag riktar inte kritik mot svensk industri. Om det inte finns någon lag som förbjuder det är industrin naturligtvis i sin fulla rätt att försöka sälja. Senast var detta aktuellt när statsministern var i Finland, och han visade öppenhet därvidlag. Från mina utgångspunkter är det naturligtvis en tröst att marknaden i Finland, efter det som hänt i Tjernobyli, förefaller vara något begränsad.

Jag tror för min del att ett betydligt mera konstruktivt sätt att närma sig dessa problem är att gå in för en exportförbudslagstiftning än att försöka förbjuda förprojektering här hemma. Därmed är inte sagt att jag anser att detta är en slyssättning som svensk industri skall ägna sig åt, men det är

alltid svårt att med lag förhindra sådant som ibland har likhet med tekniköverföring eller tekniskskapande verksamhet. Vi vet också från internationella sammanhang att sådant är besvärligt att hantera rent lagtekniskt. Men vi får väl se vad industridepartementet kan åstadkomma i det här avseendet.

Jag hade önskat att miljö- och energiministern varit tydligare i sitt svar på min interpellation. Jag skall emellertid inte förlänga debatten ytterligare utan vill bara uttrycka förhoppningen att vi efter den utvärdering som nu kommer att ske också i den här frågan skall kunna hitta mera av gemensamma nämnare. Det finns skäl att göra det, utan att göra någon hänvisning till Tjernobylyolyckan.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

9 § Anmälades och bordlades

Motion

1985/86:563 av *Olof Johansson m. fl.*

Kärnkraftsolyckan i Tjernoby

10 § Anmälades och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1985/86:22 Ändring av bemyndigande att sälja staten tillhörig fast egendom (prop. 1985/86:101 delvis)

1985/86:23 Den statliga redovisningsrevisionen m. m. (prop. 1985/86:124)

1985/86:24 Verkställd granskning av riksbankens förvaltning 1985 samt disposition av riksbankens vinst (redog. 1985/86:15 och 19)

1985/86:25 Försäljning av viss egendom för mynttillverkning, m. m. (prop. 1985/86:108 och 1985/86:100 delvis)

1985/86:26 Ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank (förs. 1985/86:18)

1985/86:27 Inrättande av sedeldepåer för riksbanken hos postverket (förs. 1985/86:22)

1985/86:28 Fortsatt valutareglering (prop. 1985/86:143)

1985/86:31 Betalningar till och från staten

Skatteutskottets betänkanden

1985/86:45 Vissa punktskatter

1985/86:47 Inskränkt skattskyldighet för Svenska kyrkans stiftelse för rikskyrklig verksamhet m. fl. (prop. 1985/86:169)

Utrikesutskottets betänkanden

1985/86:17 Godkännande av ett ramavtal om vetenskapligt och tekniskt samarbete mellan Sverige och de Europeiska gemenskaperna (prop. 1985/86:89), m. m.

1985/86:21 Vissa minoritetsfrågor m. m.

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

Meddelande
om frågor

1985/86:26 Godkännande av tilläggsprotokoll till Sveriges frihandelsavtal med de Europeiska gemenskaperna (prop. 1985/86:153), m. m.
1985/86:31 Tilläggsbudget III inom utrikesdepartementets område (prop. 1985/86:125 delvis)

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1985/86:17 Sjukförsäkringsfrågor för studerande m. m. (prop. 1985/86:128)

Jordbruksutskottets betänkanden
1985/86:16 Livsmedelskontroll m. m.
1985/86:19 Reglering av priserna på fisk m. m. (prop. 1985/86:149 och 1985/86:100 delvis)
1985/86:21 Ändring i naturvårdslagen (1964:822) m. m. (prop. 1985/86:159 delvis)
1985/86:22 Godkännande av Wienkonventionen för skydd av ozonskiktet (prop. 1985/86:158)

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1985/86:16 ILO:s konventioner nr 160 och 161 m. m. (prop. 1985/86:141)
1985/86:17 Meritvärdering i statlig tjänst m. m. (prop. 1985/86:116)

11 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 12 maj

1985/86:542 av *Maria Leissner* (fp) till arbetsmarknadsministern om den partiella arbetslösheten för kvinnor:

Den partiella arbetslösheten för kvinnor mellan 16 och 24 år har varit kontinuerligt stigande under hela 1980-talet och uppgår nu i siffror till ca 43 400. Männerna i samma åldersgrupper har en partiell arbetslöshet på 10 400. Om man inräknar även heltidsarbetslösheten i dessa siffror uppgick den totala arbetslösheten för flickor mellan 16 och 19 år till uppseendeväckande 22 %. Trots denna utveckling har SCB sedan årsskiftet upphört att redovisa den partiella arbetslösheten i de månatliga AKU-undersökningarna, med motiveringen att denna siffra är stabil och att det av detta skäl räcker med en mätning om året.

Mot bakgrund av den alarmerande faktiska utvecklingen av flickors partiella arbetslöshet vill jag fråga om statsrådet vill medverka till att den månatliga redovisningen av denna statistik återupptages.

1985/86:543 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Bengt K. Å. Johansson om konkurrensen inom försäkringsbranschen:

Prot. 1985/86:137
12 maj 1986

Enligt uppgift har regeringen beslutat att ge möjlighet för fackliga organisationer att teckna kollektiva hemförsäkringar, förutsatt att enskilda medlemmar har reservationsrätt. Med tanke på flera fackliga organisationers koppling till ett enda försäkringsbolag är risken stor att konkurrensen på sikt sätts ur spel med resultat att hemförsäkringar blir dyrare för alla medborgare.

*Meddelande
om frågor*

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder så att konkurrensen i praktiken kan bevaras inom försäkringsbranschen?

12 § Kammaren åtskildes kl. 17.59.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren